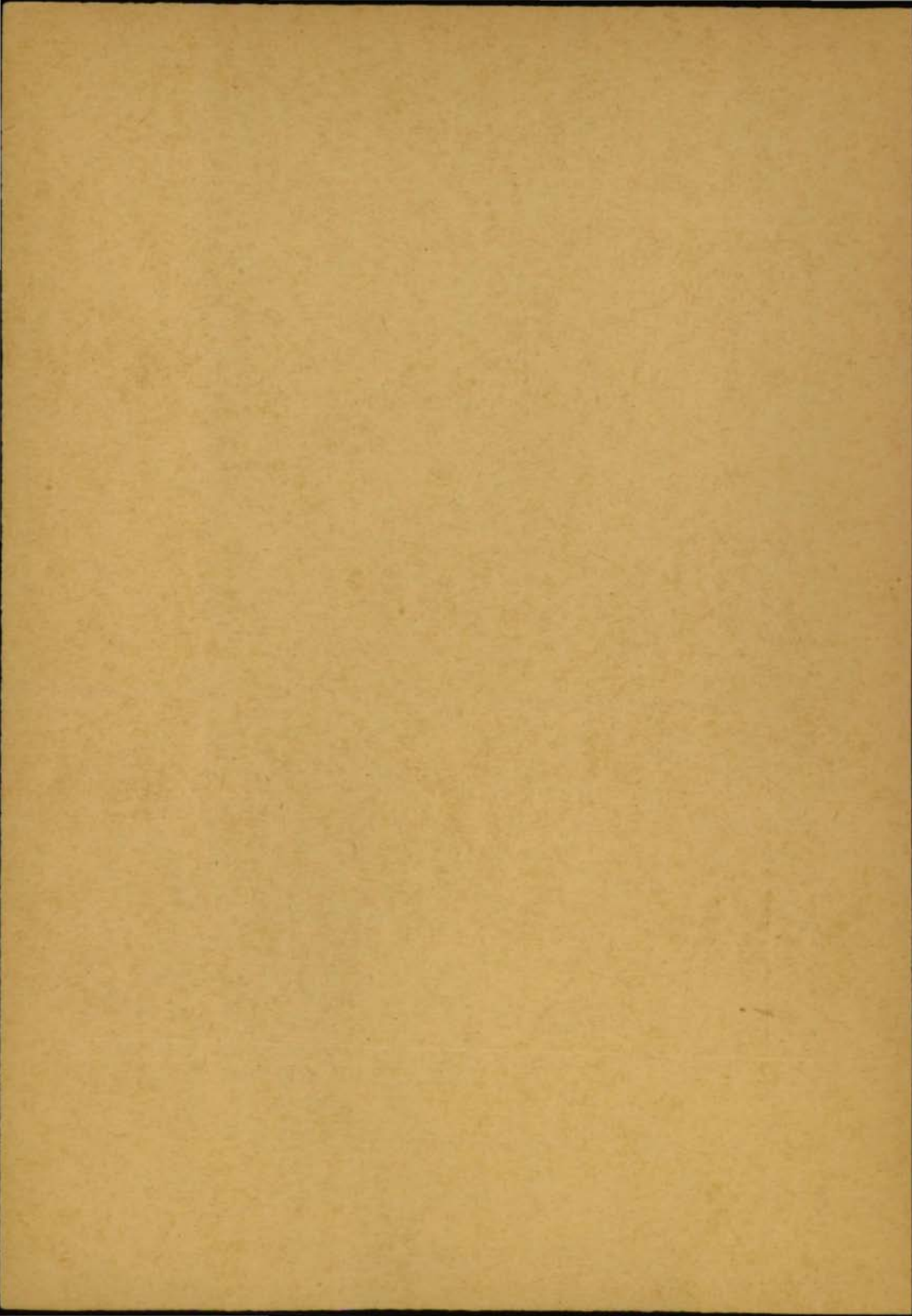

ARBEIDERNES FAGLIGE
LANDSORGANISASJON

ÅRSMELDING

12. april - 28. september 1940

ARBEIDERNES FAGLIGE LANDSORGANISASJON

ÅRSMELDING

12. APRIL — 28. SEPTEMBER 1940

VED
ELIAS VOLAN

OSLO 1946

ARBEIDERNES AKTIETRYKKERI

1914

SYMPTOMS

ALBERT E. SEXTON, M.D.

SYMPTOMS OF DISEASE
The symptoms of disease are the signs and signals which the body gives to indicate that something is wrong. They are the language of the body, and it is the duty of the physician to interpret them correctly. The symptoms of disease are of two kinds: subjective and objective. Subjective symptoms are those which are felt by the patient, and objective symptoms are those which can be observed by the physician. The symptoms of disease are of great importance, and it is the duty of the physician to pay attention to them. The symptoms of disease are of great importance, and it is the duty of the physician to pay attention to them. The symptoms of disease are of great importance, and it is the duty of the physician to pay attention to them.

Innholdsfortegnelse.

Innledning	5
Sekretariatet	6
Representantskapet	12
Landsorganisasjonens stilling til Quislings regjering av 9. april 1940	19
Landsorganisasjonens stilling til Administrasjonsrådet	22
Feiringen av 1. mai	27
«Führer-forordningen» av 24. april 1940	28
Rekonstruksjon av ledelsen i Det norske Arbeiderparti	30
Krisen på arbeidsmarkedet	31
Nemnda for industri og omsetning	34
Endring av Arbeidstvistloven	47
Sekretariatets og forbundsstyrenes behandling av Riksmeglingsmannens forslag av 1. juni 1940	51
Riksmeglingsmannens forslag av 1. juni 1940	53
Norsk Jern- og Metallarbeiderforbunds stedlige styres stilling til Riksmeglingsmannens forslag	54
Hansteens betenkning i anledning Arbeidsrettssaken	55
Riksmeglingsmannens forslag til endring av akkordtariffene i bygningssagene	58
Landsorganisasjonens krav om lønnstillegg	59
Krav om nedsettelse av husleien	61
Sjøfolkenes forhandlinger i 1940	68
Kommunenes og Statens stilling til lønns- og arbeidsvilkårene i okkupasjonstiden	75
Fylkesmann Utheims forordning i Møre	78
Landsorganisasjonens undersøkelser om beskjeftigelser og arbeidsforhold våren 1940	82
Kontroll med disponeringen av fagorganisasjonens midler	91
Landsorganisasjonens befatning med Riksrådsforhandlingene	96
Samarbeidet mellom de 4 store partier	109
Opposisjonen 1940	122

Innledning.

Det sekretariat som fungerte i tiden 12. april til 28. september 1940 har funnet det nødvendig å framlegge en oversikt over Landsorganisasjonens stilling til de viktigste begivenheter i nevnte tid. Oversikten er bygget på sekretariatets protokoller og de dokumenter som er til stede. Det skulle således være et tilstrekkelig materiale for alle til å danne seg en objektiv oppfatning av de beslutninger som organisasjonens ledelse fant å måtte treffe i denne skjebnesvangre tid.

Etter at sentralstyret for Det norske Arbeiderparti var rekonstruert omkring 25. april, ble det knyttet forbindelse mellom Landsorganisasjonen og partiet etter de retningslinjer som var vedtatt før krigsutbruddet. Før 25. april måtte sekretariatet alene treffe avgjørelser både i de faglige og politiske spørsmål.

Det første viktige spørsmål sekretariatet måtte ta stilling til var Quislings «regjering». Høyesterett opptok forhandlinger med den tyske minister om å få utskiftet denne «regjering» med et administrasjonsråd for de besatte områder. Sammen med en rekke andre organisasjoner støttet Landsorganisasjonen disse bestrevelser. Da rådet var oppnevnt, gikk Landsorganisasjonen aktivt inn for å støtte dette arbeid.

En var ikke tilfreds med rådets sammensetting. Det var etter Landsorganisasjonens oppfatning ikke tatt hensyn til de forskjellige befolkningsgrupper, men Høyesterett bestemte ikke alene Administrasjonsrådets sammensetting. De opplysninger Landsorganisasjonen fikk, gikk ut på at tyskerne krevde at rådet skulle bestå av en del framtrædende personer i den offentlige administrasjon. Landsorganisasjonen anså det som det viktigste at den borgerkrigstilstand som var skapt i landet ved at Quisling hadde dannet sin såkalte regjering, ble opphevet. Det var da også alminnelig tilfredshet med den ordning som ble truffet.

Både den faglige og politiske ledelse av arbeiderbevegelsen anså det som sin plikt ikke å foreta handlinger som på noen måte kunne bli utlagt fra okkupasjonsmaktens side som noen støtte for den. Dessuten måtte en søke å verne arbeiderbefolk-

ninger: s berettigede interesser mot de angrep som var satt i gang fra en rekke arbeidsgivere, ved at de erklærte tariffavtalene satt ut av kraft under påberopelse av at *force majeure* var inntrådt. Stillingen var overordentlig vanskelig. Det var nødvendig å hindre åpen kamp mellom arbeiderne og arbeidsgiverne. En måtte søke å innstille alle samfunnsgrupper på en felles linje slik at okkupasjonsmakten ikke kunne støtte seg til noen gruppe i det norske folk i kampen mot landets lovlige myndighet.

I den periode som denne beretning omfatter ble det holdt 54 møter i sekretariatet, 15 møter mellom sekretariatet og forbundsstyrene, 6 fellesmøter av sekretariatet og partiets sentralstyre og 1 møte i Landsorganisasjonens representantskap. Alle medlemmer i de ledende instanser hadde således fullt høve til å framholde sin oppfatning og øve innflytelse på de vedtak som ble gjort. Som det framgår av protokollene var det ingen som stillet avvikende forslag til de prinsipielle vedtak som ble gjort, når unntas Jens Tangen som sto som leder for en opposisjonsgruppe. I de faglige spørsmål inntok heller ikke Tangen noe avvikende standpunkt. Hans standpunkt til de politiske spørsmål diktertes av den opposisjon han sto som formann for. Hva denne gikk ut på finnes i et spesielt avsnitt i denne beretning. Tangen fikk ingen tilslutning i sekretariatet for sine forslag.

Oslo, den 18. mars 1946.

Elias Volan. I. B. Aase. Chr. Henriksen. Edv. Stenklev. J. Larsson. H. Fladeby. Emil Torkildsen. Neimi Lagerstrøm. N. Heggland. Jens Berg. Alfred Ljøner. Erling Kiil. Rasmus Rasmussen. Albert Raaen. Torbj. Henriksen. P. Aasvestad

Sekretariatet.

Den 12. april holdtes et fellesmøte av representanter fra en del forbund og en del av de sekretariatsmedlemmer som befant seg i Oslo, for å drøfte spørsmålet om hvorvidt fagorganisasjonen skulle gjenoppta sin virksomhet under okkupasjonen. Av sekretariatets medlemmer deltok:

Josef Larsson, Nic. Næss, Alb. Raaen, Rasmus Rasmussen, Jens Tangen og Emil Torkildsen.

Møtet vedtok følgende som skulle sendes ut:

«Til fagforeningene, tillitsmennene og medlemmene:

Sekretariatet for Arbeidernes fagl. Landsorganisasjon i Norge har fredag den 12. april hatt møte i Oslo sammen med representanter for fagforbundene.

Møtet gjorde vedtak om å sende ut dette oppropet:

«Den situasjon landet vårt nå er kommet opp i gjør det mer nødvendig enn noen gang før at alle medlemmene og tillitsmen-

nene kjenner sitt ansvar og ikke lar seg gripe av panikk og motløshet.

Den norske fagorganisasjon har alltid drevet sin virksomhet innenfor rammen av gjeldende lover.

Vi må også gjøre dette i det videre organisasjonsarbeid som må tilpasses de nye forholdene på en slik måte at arbeidet kan fortsette.

Vi ber alle medlemmer av fagorganisasjonen om å sette kreftene inn for å opprettholde organisasjonens virksomhet.

Utbetalinger av arbeidsledighetskasser og andre forsikringskasser må fortsette etter de lovene som gjelder for kassene, og etter de vedtakene som gjøres.

Fagforeningene og forbundene må som før på beste måte søke å ta seg av medlemmenes interesser på arbeidsplassen.

Vi slutter oss til parolen om at hver kvinne og mann skal bli på sin post og gjøre sin plikt. Dette gjelder både i arbeidslivet og tillitsvervene.»

Umiddelbart etter fellesmøtet hadde sekretariatets medlemmer møte. I dette deltok foruten de foran nevnte sekretariatsmedlemmer, Elias Volan, som ledet møtet. Oppropet fra tillitsmennenes møte ble godkjent og besluttet bekjentgjort gjennom radioen, om mulig allerede samme kveld, og snarest få det trykt og sendt ut til avdelingene gjennom forbundene, til orientering for medlemmene.

Den 13. april holdtes nytt møte i sekretariatet, hvor foruten foran nevnte medlemmer, følgende var til stede:

Chr. Henriksen, Neimi Lagerstrøm, Polmar Åsvestad, Nils Heggland.

Dette møte valgte Elias Volan til fungerende formann, Nic. Næss til nestformann og Alb. Raaen til sekretær. I sekretariatets møte den 17. april var Edv. Stenklev til stede, 20. april I. B. Aase, 22. april Alfr. Ljøner, 3. mai Hans Fladeby, 6. mai Henry Hansen, 14. mai Tbj. Henriksen, 19. juni Konrad Nordahl og Lars Evensen, 24. juni Erling Kiil.

På det tidspunkt var det ikke andre enn Martin Tranmæl, Ingvald Haugen og Arthur Ruud som ikke var til stede og deltok i sekretariatsmøtene. Den 24. juni møtte også Viggo Hansteen. Den 16. mai ble Jens Berg valgt som sekretær, da Alb. Raaen på grunn av arbeid i forbundet ikke kunne fortsette.

Umiddelbart etter sekretariatets møte den 13. april ble det sendt forbundene og samorganisasjonene i de besatte områder følgende rundskriv:

«Under den situasjon som er oppstått etter de tyske troppers besettelse av de fleste viktige byer i landet og store distrikter for øvrig, har de medlemmer av Landsorganisasjonens sekre-

tariat som befinner seg i Oslo ansett det som sin plikt å foreta de skritt som var nødvendige for å opprettholde organisasjonens virksomhet og bidra sitt til å lette forholdene for fagorganisasjonens medlemmer i de områder som er besatt av tyske tropper.

Følgende medlemmer og varamenn i sekretariatet er til stede i Oslo:

Elias Volan, Nic. Næss, Alb. Raaen, Chr. Henriksen, Josef Larsson, R. Rasmussen, Jens Tangen, Edvard Stenklev, Neimi Lagerstrøm, Emil Torkildsen, Polmar Aasvestad og Nils Heggland.

Som det framgår av denne navnefortegnelse kan sekretariatet i henhold til Landsorganisasjonens lover fatte lovlige vedtak. De vedtak som er gjort og hvorom orientering er gitt i Arbeiderbladet, er fattet enstemmige.

Det er landsmøtevalgte tillitsmenn til stede i Oslo i alle forbund, unntatt Norsk Stenindustriarbeiderforbund, med hvem forbindelse ennå ikke er oppnådd.

Landsorganisasjonen har ikke full oversikt over i hvilken utstrekning medlemmene i de forskjellige forbunds styrer og/eller forretningsutvalg er i Oslo. Vi ber derfor forbundene om å gi oss skriftlig melding om dette, og samtidig få melding om hvorvidt forbundsstyrenes herværende medlemmer er beslutningsdyktige i henhold til forbundets lover.

Det kan meddeles at alle valgte tillitsmenn i Oslo og Akershus faglige Samorganisasjon er i byen og at Samorganisasjonen driver sin vanlige organisasjonsvirksomhet.

Samorganisasjonene i de øvrige distrikter må snarest gi underretning om hvordan deres administrasjon er ordnet under den militære besettelse av distriktet.

Noe møteforbud er ikke nedlagt. Det er således tillatt for alle organisasjonsinstanser og foreninger å holde møter, men møtene *må holdes som innendørs møter* av omsyn til den situasjon man lever under.

Vi vil be forbundsstyrene om å sette seg i forbindelse med foreningene og sørge for at foreningene gjenopptar eller fortsetter sin normale virksomhet. Så snart forholdene tillater det bør forbundenes tillitsmenn personlig komme i forbindelse med fagforeningene og rettlede disse i det arbeid som kan utføres under den tid foreningenes område er besatt av tyske tropper.

Mangler foreningene de fornødne styremedlemmer, bør det foretas suppleringsvalg, men disse valg bør bare gjelde til styremedlemmene som er valgt i henhold til foreningens lover kan gjeninntre i sine verv.

Liknende forhold må også etableres i hver enkelt gruppe eller klubb hvor foreningene har sådanne.

Vi vil be forbundene om snarest å gi oss skriftlig framstilling over hvilke bedrifter som er i gang og eventuelle vansker som stiller seg hindrende i veien for at arbeidslivet ikke kan komme i gang. Vi vil da rette henstilling til Administrasjonsrådet for om mulig å få etablert ordninger hvorved arbeidet kan komme i gang. Om disse spørsmål står vi også stadig i forbindelse med Norsk Arbeidsgiverforening. Dette rundskriv bør forbundene sende sine avdelinger til orientering.

Med solidarisk hilsen

Arbeidernes faglige Landsorganisasjon.

Sekretariatet.

Elias Volan.

Nic. Næss.

Sekretariatets forutsetning ved valg av en midlertidig ledelse av Landsorganisasjonen var at de kongressvalgte tillitsmenn skulle tre inn i sine verv så snart de kom tilbake. Som det framgår av det rundskriv som ble sendt forbundene og samorganisasjonene, var de samme forutsetninger til stede for alle midlertidige valg som ble foretatt i de forskjellige organisasjoner. Men samme dag som Nordahl og Evensen passerte Kongsvinger på vei til Oslo ble Volan kalt til dr. Kinsky i Rikskommissariatet, hvor det ble nedlagt forbud mot Nordahls og Evensens tiltredelse i administrasjonen før tyskerne hadde fått anledning til å snakke med dem. Denne beskjed meddelte Volan i sekretariatets møte, hvor Nordahl og Evensen var til stede. En ble da enig om at den foreløbig valgte administrasjon skulle fortsette inntil konferansen mellom Nordahl og Evensen og tyskerne hadde funnet sted. Den 23. juni hadde Nordahl og Volan en konferanse med Riksmeglingsmannen, hvor man drøftet situasjonen. Riksmeglingsmannen rådet Nordahl og Evensen til foreløbig ikke å tiltre sine stillinger. Saken ble behandlet i sekretariatets møte. Sekretariatet var enstemmig av den oppfatning at det måtte arbeides for at Nordahl og Evensen fikk anledning til å tiltre sine stillinger.

Det henvises for øvrig til representantskapets beslutning i saken.

Straks etter representantskapets møte vendte Volan seg til de tyske myndigheter for å få opphevet forbudet mot Nordahls og Evensens gjeninntreden som tillitsmenn. Det samme gjaldt også Viggo Hansteen, og den 27. juni holdtes en konferanse om bladet: redaktør Olav Larssen, Finn Moe, Hans Amundsen, Olav

saken med dr. Kinsky. I konferansen deltok Nordahl, Evensen og Volan.

I konferansen ble også drøftet spørsmålet om en faglig nordisk konferanse.

Noe direkte svar fra tyskerne om Nordahls og Evensens gjeninntreden i sitt arbeid i Landsorganisasjonen fikk en ikke. Derimot ble Nordahl og Evensen innkalt til de tyske myndigheter, hvor de ble pålagt ikke å besøke Folkets Hus — men andre ord, de fikk «portforbud».

Den 2. juli var det siste sekretariatsmøte som Nordahl og Evensen deltok i.

Den 17. juli behandlet samarbeidskomiteen saken. Fra møtet foreligger følgende protokoll:

Samarbeidskomiteen hadde møte på Landsorganisasjonens kontor onsdag den 10. juli kl. 11.

Til stede var: Elias Volan, Nic. Næss, I. B. Aase, Alfred Ljøner, Ole Øysang, Torbjørn Henriksen og Trygve Bratteli.

Arbeidsforbudet for tillitsmenn.

Fra partiets landsstyremøte forelå dette vedtaket:

«Landsstyret er gjort kjent med at partiets formann, Einar Gerhardsen, sekretær Dyrendal og flere tillitsmenn i Landsorganisasjonen og funksjonærer i «Arbeiderbladet» er nektet av de tyske myndigheter inntil videre å fortsette i sine stillinger. Landsstyret pålegger sentralstyret i samråd med sekretariatet, å treffe de nødvendige forføyninger for at partiets og Landsorganisasjonens tillitsmenn og funksjonærer snarest mulig kan tre inn i de tillitsverv de er betrodd av sine organisasjoner.»

I tilslutning til dette ble det etter forslag av Ole Øysang vedtatt å sende denne henvendelsen til Administrasjonsrådet:

«Underskrevne organisasjoner tillater seg hermed å bringe fram for Administrasjonsrådet en sak som vi ber om rådets bistand til å søke løst.

Vi er gjort kjent med at en rekke av arbeiderbevegelsens fremste tillitsmenn og funksjonærer er nektet av de tyske myndigheter inntil videre å fortsette i sine stillinger og ta del i faglig eller politisk virksomhet.

Det gjelder formannen i Det norske Arbeiderparti, Einar Gerhardsen, sekretær ved partikontoret, Hjalmar Dyrendal, formannen i Arbeidernes faglige Landsorganisasjon, Konrad Nordahl, varaformannen Lars Evensen, sekretæren i Oslo Arbeiderparti, Arnfinn Vik, advokat Viggo Hansteen ved Landsorganisasjonens kontor, formannen i Norsk Telegraf- og Telefonforbund, Arthur Ruud og følgende medarbeidere i Arbeider-

Solumsmoen, Per Bratland og Sigurd Evensmo samt John Johannesen, varamann i Det norske Arbeiderpartis sentralstyre.

Forbudet er såvidt vi forstår motivert med at de nevnte personer under krigen befant seg i Nord-Norge og sto nær Regjeringen i dens arbeid. Krigen i Norge er nå imidlertid slutt, og de tillitsmenn og funksjonærer det her gjelder, har etter de kom tilbake til Oslo selvsagt inntatt en helt lojal holdning. Det har vært forsikret av de tyske myndigheter at de ikke ville gripe inn i de indre forhold her i landet, og vi finner det derfor uforståelig at en har tatt disse forholdsregler overfor våre tillitsmenn. Det er også innlysende at det skaper visse praktiske vanskeligheter i det alminnelige organisasjonsarbeid og i Arbeiderbladet at disse tillitsmenn og medarbeidere er nektet å utføre sitt regulære arbeid. Det er videre klart at ettersom dette forbud blir kjent, skaper det en sterk bitterhet blant arbeiderne.

Vi tør derfor be det ærede Administrasjonsråd yte oss den bistand som er mulig for å få dette forbud opphevet, slik at våre tillitsmenn og funksjonærer snarest mulig kan tre inn igjen i de tillitsverv de er betrodd av sine organisasjoner.»

Det ble vedtatt at fungerende formann i Landsorganisasjonen, Elias Volan, og fungerende formann i partiet, Alfred Ljøner, skulle søke Administrasjonsrådets formann, fylkesmann Christensen, og overrekke denne henvendelse.

Henvendelsen ble overbrakt fylkesmann Christensen av Volan og Ljøner. Christensen lovet at Administrasjonsrådet skulle ta seg av saken, men noen løsning kom ikke i stand.

Omkring 20. juli ble spørsmålet drøftet om å finne en utvei til at Viggo Hansteen kunne få gjenoppta sitt arbeid i Landsorganisasjonen. Hansteen og Bech ble da enige om det arrangement at Bech skulle skaffe seg legeattest for arbeidsudyktighet på grunn av sykdom. Legeattesten ble skaffet og Bech reiste på landet etter angivelig tilråding av trygdekassens kontrollege. Landsorganisasjonen forela situasjonen for de tyske myndigheter og forlangte at Hansteen måtte få tillatelse til å tiltre sin stilling, da Landsorganisasjonen ikke kunne klare seg uten juridisk assistanse. I løpet av noen dager ble saken ordnet. (Hansteen arbeidet i Landsorganisasjonen også før tillatelsen ble gitt.) Etter at Hansteen tiltrådte i Landsorganisasjonen foretok han sammen med Volan gjentatte henvendelser til tyskerne om at Nordahl og Evensen måtte få tiltre sine stillinger, da denne nektelse skapte mange vanskeligheter og til dels uro i organisasjonen. På trass av alle forsøk ble saken ikke ordnet. For øvrig ble den samme sak reist gjentatte ganger av Volan sammen med o.r.sakfører Bech helt fra det tidspunkt da Nordahl og Evensen kom tilbake til Oslo.

Den 28. september 1940 ble Volan og Næss avsatt av Gestapo, og Jens Tangen ble — av de sammemyndigheter — innsett som ny formann.

Representantskapets møte 24.—26. juni 1940.

Sekretariatet besluttet å innkalle Landsorganisasjonens representantskap til 24. juni. Det var nødvendig at Landsorganisasjonens øverste instans ble orientert om stillingen i hele landet og sekretariatets behandling av de spørsmål krigen og okkupasjonen hadde ført med seg. Representantskapet måtte også få høve til å ta stilling til de avgjørelser sekretariatet hadde tatt, og trekke opp hovedlinjene for Landsorganisasjonens arbeid under okkupasjonen.

Volan ga en utførlig redegjørelse om sekretariatets behandling, både av de faglige og de politiske spørsmål. Nordahl og Evensen redegjorde for arbeidet utenfor de okkuperte soner.

Etter henstilling fra en redaksjonskomité som besto av: Alfred Madsen, Omar Gjesteby, Kr. Jakobsen, Kr. Hansen, Ole Hauan, Joachim Dahl og Gunnar Disenåen.

Representantskapet vedtok følgende beslutninger:

I.

- a) «De vedtak som sekretariatet har gjort og den politikk som er ført i tida etter 9. april av sekretariatet og forbundene for å hevde fagorganisasjonens syn og ivareta arbeiderklassens faglige, sosiale og økonomiske interesser, godkjennes.
- b) Likeså godkjennes det faglige arbeid som er utført av organisasjonene og tillitsmennene ute i distriktet.

II.

- a) De redegjørelser som er gitt av Nordahl og Evensen om det faglige arbeid i tida etter 9. april tas til etterretning.
- b) Representantskapet erklærer seg enig i sekretariatets beslutning om å arbeide for at det treffes en ordning hvorved Nordahl og Evensen hurtigst mulig gjeninntre i sine stillinger som Landsorganisasjonens kongress har pålagt dem.» Sekretariatets innstilling om de framtidige arbeidsoppgaver ble vedtatt mot 1 stemme (Hans Eriksen).

Hans Eriksen ba tilført protokollen at når han stemte imot (sekretariatets store innstilling) skyldes dette resolusjonens omtale av regjeringsapparatet.

Sjømannsfamilienes hyretrekk under okkupasjonen.

Etter forslag fra Gunvald Hauge vedtok Representantskapet følgende:

«Landsorganisasjonens Representantskap er kjent med de vanskeligheter sjøfolkenes familier lever under på grunn av at hyretrekk i en rekke rederier er stoppet eller betydelig innskrenket. Det er sjømannsfamilier som ikke har mottatt hyretrekk de siste 3 måneder og følgelig er det åpenbar nød til stede.

I denne anledning henstiller Representantskapet inntrengende til Administrasjonsrådet å iverksette en betryggende trekkordning for sjøfolkenes familier i overensstemmelse med det forslag som foreligger utarbeidet av Sjøfartskontoret i samarbeid med rederorganisasjonene.

Hvalfangernes familier er i liknende vanskeligheter og disse må også skaffes en trekkordning hurtigst.»

Behandlingen av krisesituasjonen.

Sekretariatet framla følgende innstilling: Landsorganisasjonens representantskap samlet til møte uttaler:

Arbeidernes faglige Landsorganisasjon har i alle sine handlinger innen de besatte områder hatt for øye det store hovedomsyn som er uttrykt således i sekretariatets programuttalelse:

«Landets frihet og folkets selvstyre i nåtid og framtid er for os alle et umistelig gode og kan bare sikres ved en fast oppreden fra alle byggende og skapende krefter i vårt folk.»

Landsorganisasjonen medvirket derfor sammen med de øvrige organisasjoner ved opprettelsen av Administrasjonsrådet for de besatte områder og gikk inn for å skape ro og orden for å sikre grunnlaget for en norsk siviladministrasjon og rettsorden under okkupasjonen.

Forhandlingene med Norsk Arbeidsgiverforening ga garanti for opprettholdelsen av tariff-fellesskapet og fagorganisasjonens innflytelse på dette viktige felt. Okkupasjonstilstanden har medført nye regler for fortsettelse av tariffen samt andre innskrenkninger i vår virksomhet. Fagorganisasjonen vil dog med all den innflytelse den eier, fortsatt vareta det arbeidende folks interesser.

Representantskapet slutter seg helt ut i det arbeidsprogram som ble lagt fram fra sekretariatet 22. mai, idet en særlig understreker følgende:

«Landsorganisasjonens virksomhet i denne tid har gått ut på å søke opprettholdt det økonomiske liv og det arbeidende folks levestandard så langt det lar seg gjøre. Vi vil fortsatt

søke å sikre et rimelig livsopphold for hele folket. De byrder som krigen og blokaden medfører må fordeles etter samfunnsklassenes bæreevne. Til fremme av dette grunnsyn vil arbeiderorganisasjonene medvirke i de instanser som opprettes for å trygge landets forsyninger og for å sikre folkeøkonomien.

Det arbeidende folk er alltid best tjent med at stabilitet i de økonomiske forhold blir opprettholdt, at leveomkostningene og lønnsnivået unngår større forandringer enn dem som er absolutt påkrevd. Hvis prisforhøyelser er uunngåelig må de søkes kompensert ved lettelse i andre poster i leveomkostningene.»

Dette grunnsyn har vært det styrende for fagorganisasjonen så vel ved behandlingen av tariffreguleringen som ved kravet om rentelettelser og prisreguleringer.

Representantskapet vil på det sterkeste framheve at kredittordningen må løses ut fra samfunnsomsynet, slik at det kan bli fortgang med gjenoppbyggingen av de krigsherjede strøk, at bedriftslivets nye tiltak og omlegninger ikke treneres, at den offentlige vei- og anleggsvirksomhet utvides, at mat, brensel og kraftforsyningen fremmes, at hele landets arbeidsliv stimuleres til å yte den høyeste innsats for å berge vårt folks liv og levestandard under krisen.

Under de vanskelige økonomiske forhold for befolkningen er det mer nødvendig enn noensinne at Arbeidervernloven og de sosiale trygder opprettholdes, og at Arbeidsløshetsstrygden settes ut i livet så langt den økonomiske evne rekker.

Å gjennomføre den oppbygging og omlegging av vårt næringsliv som nå må til på så mange felter, krever en samfunnsbetont vilje, og med det mest oppofrende samarbeid vil det lykkes det norske folk å overvinne vanskelighetene.

Den organiserte arbeiderklasse har allerede vist sin vilje til dette samarbeid og erklærer seg framleis beredt til å være med å bære de felles byrder som situasjonen krever.

Representantskapet går derfor ut fra at hvis det blir foretatt en videre utbygging av regjeringsapparatet innen okkupasjonen, da må arbeiderklassen også få sine representanter med.

Etter at nå hele vårt land er kommet inn under okkupasjonsmyndighetene, retter Landsorganisasjonens representantskap en inntrengende oppfordring til de samlede arbeiderklasse om å danne en levende, ubrytelig solidaritetsring om sine organisasjoner. Fagorganisasjonen er den største folkeorganisasjon i vårt land. Det gir både ansvar og forpliktelser i så skjebnesvangre tider som nå.

Representantskapet oppfordrer alle medlemmer til ved et tillitsfullt samarbeid og en fullstendig enhetlig opptreden å

skape den ro, verdighet og faste sikkerhet i alle våre uttalelser og handlinger som er så tvingende nødvendig under de nåværende forhold.

Store vanskeligheter skal gjennomleves. Der kreves av hver mann og kvinne at de skal gjøre sin plikt til det ytterste mot organisasjonen, mot klassen og folket.

Fagorganisasjonen går inn for gjenoppbyggingen og hjelpearbeidet i hele sin utstrekning og vil mønstre alle sine medlemmer, i dette vidtfavnende samfunnsarbeid.

Arbeiderklassen vil samarbeide med alle gode krefter i folket for å bygge næringslivet opp igjen og trygge og bevare vårt selvstyre og vår frihet for framtida.

Skal arbeiderklassen evne å utføre sin del av denne kjempemessige folkeoppgave, så kreves det først og fremst full solidaritet og enhet innen rekkene. Ingen må gå sine egne veier, hverken enkeltvis eller gruppevis. Hver mann må veie sine ord og handlinger under omsynet til hele organisasjonen, hele folkets skjebne.

Representantskapet venter at hver forening, hver samorganisasjon, hvert forbund er fullt oppmerksom på de alvorlige, skjebnetunge tider vi står midt oppe i, slik at alle tillitsmenn medvirker til et intimt samarbeid og en fullkommen enhetlig opptreden innen hovedorganisasjonen.

Arbeiderklassens samkjensle og innsats under gjenoppbyggingen vil da kunne prege hele vårt samfunnsliv og bidra til å trygge vårt folks framtid.

Som de mest påtrengende oppgaver som foreligger, og som må løses straks, vil representantskapet anføre følgende:

1. Det daglige milliontap av realverdier som landet lider ved arbeidsløshet og korttidsarbeid, må bringes til opphør ved:
 - a) Igangsettelse av utvidet drift ved alle offentlige anlegg så som jernbanene, veivesenet, havnevesenet, kraftutbyggingene, vassdragsreguleringer m. v.
 - b) Igangsetting av forsert produksjon av materialer, arbeidsredskaper og maskiner for gjenoppbyggingen av de krigsskadede byer og distrikter. Transport til og lagring av materialer på forbruksstedet.
 - c) Hurtig gjennomføring av reguleringsplanene for de krigsskadede steder så gjenoppbyggingsarbeidet kan påbegynnes snarest mulig.
2. Korttidsarbeid må søkes brakt til opphør ved:
 - a) At bedriften tildeles bestemte oppgaver av livsviktig betydning for samfunnet.
 - b) At råstoffer søkes skaffet fra Nord-, Mellom-, Øst- og Sør-Europa.

- c) At råstoffer som er til stede, og de som skaffes, fordeles mellom bedriftene på en rettferdig måte.
- d) At arbeidere og funksjonærer midlertidig søkes overført til et eller annet passende arbeid.
- 3. Personer med forsørgelsesbyrde som er beskjeftiget på innskrenket tid, må sikres forsvarlig underhold for seg og og sin familie ved offentlig tilskudd til lønnen. Dette tilskudd må ikke betraktes som forsorgsbidrag.
- 4. Ytterligere nedsetting av utlånsrenten både for bedriftskreditter og obligasjoner m. v.
- 5. Reduksjon av husleien så den kommer i samsvar med det lavere rentenivå.
- 6. Kraftig inngripen mot enhver tendens til prisforhøyelser. Overtredelse av prisforskriftene straffes med inndragning. Samfunnsmessig kontroll med omsetningen av nødvendighetsartikler for befolkningen. Rasjonering gjennomføres for salg av klær, skotøy o. l.
- 7. Forbud mot tvangsauksjoner på alle eiendommer og eien-deler tilhørende personer eller bedrifter som er kommet i økonomiske vansker på grunn av krisen.
- 8. Forbud mot å si opp boliger og driftslokaler m. v. for så vel familier shom bedrifter som er kommet i økonomiske vansker på grunn av krisen.
- 9. Fastsettelse av maksimalutbytte på aksjer. Forbud mot utdeling av gratisaksjer og oppskrivning av aksjekapitalen uten tilsvarende innbetaling. Forbud mot å unndra bedriftene nødvendig driftskapital ved nedskrivning og inn-løsning av aksjekapital. e. l.
- 10. Full samfunnsmessig kontroll med alle banker og kreditt-institusjoner for derved å sikre gjennomføring av de samfunnsøkonomiske oppgaver til trygging av det materielle, sosiale og kulturelle liv.

Innstillingen ble enstemmig godkjent.

Arbeidsløshetstrygden.

Administrasjonsrådet besluttet ikke å iverksette arbeidsløshetstrygden slik som forutsatt. Begrunnelsen var at de som oppholdt seg utenfor de okkuperte områder ikke kunne nyte godt av trygden. Sekretariatet behandlet denne situasjon sammen med forbundene. Det ble forsøkt å få en ordning slik at de forbund som ikke hadde arbeidsløshetskasse kunne få anledning til å opprette sådan, med samme rett til offentlig refusjon av utbetalte bidrag i likhet med tidligere opprettede kasser.

Norsk Papirindustriarbeiderforbund avsatte 1 500 000 kroner til denne forsikring for sine medlemmer.

Norsk Kommuneforbund kr. 500 000.00.

Norsk Nærings- og Nytelsesmidd.arb.forb. kr. 300 000.00.

Norsk Bekledningsarbeiderforbund kr. 150 000.00.

Norsk Tekstilarbeiderforbund kr. 100 000.00.

Norsk Elektriker- og Kraftstasjonsforb. kr. 50 000.00.

Norsk Postforbund kr. 50 000.00.

Representantskapet erklærte seg enig i at sekretariatet skulle arbeide videre med spørsmålet om opprettelse av arbeidsløshets- eventuelt hjelpekasser innen fagorganisasjonen.

Arbeidsløshetsspørsmålet.

Et utvalg som besto av Jens Berg, Gunnar Disenåen og Erling Bentsen hadde behandlet de problemer som sto i forbindelse med den foreliggende arbeidsløshetssituasjon. Representantskapet vedtok følgende beslutning:

- «1. Idet representantskapet viser til de retningslinjer som er fastslått i sekretariatets vedtak av 22. mai d. å., og i svar med Landsorganisasjonens representantskaps uttalelse (hovedresolusjonen), ser fagorganisasjonen som en av sine hovedformål å bekjempe arbeidsløsheten med alle midler som står til rådighet.
2. Den nåværende situasjon har vist at det er nødvendig å gå til radikale omlegninger av store deler av vårt ervervs- liv. Disse omlegninger må statsmyndighetene ta initiativet til etter en forut lagt plan under omsyntagen til samfunnets behov. En full utnyttelse av landets resurser for størst mulig sjølberging er derfor nødvendig.

I samband hermed vil representantskapet streke under kravet om en storstilt støtte til *nydyrking og bureising*.

3. Den opprettede frivillige arbeidstjeneste må ikke settes inn til fortrenghet der det kan og skal igangsettes ordinært arbeid, slik at den blir et middel til å undergrave tariff- avtalene og dermed arbeidsfolkets levestandard.

For øvrig må Administrasjonsrådets vedtak om den frivillige arbeidstjeneste strengt følges, slik at dette arbeid ikke blir til fortrenghet for arbeidsløse som søker ordinært arbeid.

Kommunale eller andre offentlige myndigheter, særlig forsorgsvesenet, må ikke nytte de nåværende vansker til å tvinge arbeidsløse i arbeid som ikke er tariff-lønnet.

4. Regulering av aldersgrensen for de alderstrygdede. Ingen forringelse av syketrygden.
5. Utvidet yrkesopplæring for ungdommen.»

Bevilgning til Norsk Folkehjelp.

Representantskapet bevilget *kr. 500 000.00* til Norsk Folkehjelp. Beløpet skulle anvendes slik at *kr. 400 000.00* skulle ytes til de krigsherjede distrikter, og *kr. 100 000.00* til helsearbeid. Det var representantskapets uttrykkelige forutsetning at hele beløpet — *kr. 500 000.00* — disponeres fritt og ubundet av Norsk Folkehjelps styre. Tyskerne nektet L.O. å utbetale beløpet.

Kontingentspørsmålet.

Spørsmålet om en senkning av kontingenten til Landsorganisasjonen var opptatt til drøfting i sekretariatet og forbundene. En større komité, som var nedsatt, framla følgende innstilling, som ble enstemmig vedtatt:

«Komiteen vil tilrå at det for de forbunds vedkommende som enda ikke har foretatt nedregulering av kontingenten, ved behandling av dette spørsmål inntas det standpunkt at kontingentens størrelse bibeholdes, men at man gjennomfører en kontingentlettelse svarende til antall arbeidende timer — således som f. eks. gjennomført av Norsk Kjemisk Industriarbeiderforbund. Det er truffet følgende bestemmelse:

1. De som arbeider f. o. m. 40 timer og derover betaler kontingent for hver uke.
2. De som arbeider f. o. m. 32 timer til og med inntil 39 timer pr. uke, betaler kontingent for 2 uker og erholder fri kontingent den 3. uke.
3. De som arbeider f. o. m. 25 timer til og med inntil 31 timer betaler kontingent annen hver uke og erholder fri kontingent annen hver uke.
4. De som arbeider 24 timer pr. uke betaler kontingent hver 3. uke og erholder fri kontingent for de øvrige 2 uker.
5. De som foreløpig får utbetalt halv lønn betaler kontingent annen hver uke og får utsettelse med den øvrige kontingent inntil de får den innestående lønn utbetalt og betaler da den skyldige restanse for kontingentmerker.
6. De som får utbetalt mindre enn en halv ukes fortjeneste får utsettelse med kontingenten inntil resten av innestående lønn blir utbetalt og innløser da resten for kontingentmerker.
7. Når det gjelder avdelinger i de krigsherjede distrikter, vil komiteen anbefale for forbundene at det ikke foretas noen strykning av medlemmer før det er foretatt en grundig undersøkelse av stillingen og brakt på det rene hvorledes forholdene har artet seg for de enkelte medlemmer.

Komiteen anser det som absolutt nødvendig at forbundenes virksomhet i første rekke innstilles på å bevare det medlemstall avdelingene hadde før okkupasjonen.

Forsikringskassene.

Komitéen vil uttale:

«De fleste forbund har i sine lover bestemmelse om at det bare er betalte kontingentmerker som teller når det gjelder rettigheter i forsikringskasser m. v. På grunn av de ekstraordinære forhold som nå er rådende vil det være å anbefale at også de forbund som ikke har sådanne bestemmelser i lovene, kunne ved styret eller representantskapet fatte vedtak om en liknende ordning som blir gjeldende på lengre eller kortere tid etter forholdene innen de enkelte forbund.

— — —

Komiteen gir sin tilslutning til den av sekretariatet vedtatte henstilling om at det inntil videre ikke foretas noen endring når det gjelder utbetaling av forsikringskassene.»

Landsorganisasjonens stilling til Quislings «regjering» av 9. april 1940.

Den 13. april kl. 13 holdtes møte i sekretariatet. Til stede var: Volan, Chr. Henriksen, Heggland, Emil Torkildsen, Tangen, Nic. Næss, Neimi Lagerstrøm, Åsvestad, Rasmussen, Josef Larsson, Albert Råen og revisor Ånerud.

Til møtesekretær valgtes Albert Råen.

Til behandling forelå *Sak nr. 40—10. Administrasjonen*. Sekretær Volan ledet møtet og ga en redegjørelse om det sekretariatmøte som var holdt den 12. april d. å. mellom representanter fra fagforbundene og om det opprop som da ble vedtatt og senere offentliggjort gjennom radio.

Videre meldte Volan at han tidlig på dagen hadde fått henvennning fra Quislings sekretær med oppmoding om en konferanse med representanter fra sekretariatet hurtigst mulig. Volan hadde oppnevnt Nic. Næss og Albert Råen, som sammen med ham avholdt et møte med Quisling og hans sekretær.

Volan redegjorde for konferansen med Quisling.

Det var ikke stilt noe krav om at fagorganisasjonen skulle anerkjenne Quislings regjering.

Quisling uttalte uten foranledning, at han anså det som en selvfølge at fagorganisasjonen fikk adgang til å fortsette sitt arbeid.

Sekretariatets representanter på sin side hadde meddelt at de ville vende seg til Oslo Politi i de tilfelle det anses nødvendig, da det anså denne instans som nærmeste myndighet.

Volans redegjøring ble tatt til etterretning.

Samme dag klokken 14 holdt sekretariatet fellesmøte med forbundene. Det møtte representanter fra de fleste forbund.

Volan redegjorde for situasjonen, og gjorde til slutt merk-sam på at alle, så vel tillitsmenn som medlemmer må etterkomme de pålegg som gis av politiet og/eller den tyske militærkommando. Han henstilte til forbund og andre organisasjonsinstanser at de vender seg til sekretariatet med et hvert spørsmål som har forbindelse med forholdet overfor myndighetene. Han anmodet alle forbund om å bringe sine organisasjonsapparater i orden hurtigst mulig.

Sirkulære herom vil bli sendt forbundene.

Volan meldte videre at det etter oppmoding fra Quisling i dag var holdt en konferanse med Quisling og hans sekretær og følgende representanter fra sekretariatet: Volan, Nic. Næss og Albert Råen.

Volans redegjøring om denne konferanse er inntatt i protokollen fra forrige sekretariatsmøte. Det ble fra flere av de tilstedeværende rettet en del spørsmål av praktisk art, hvortil Volan henstilte at slike spørsmål best ordnes ved direkte henvending til Landsorganisasjonens kontor. Møtets deltakere var av samme oppfatning.

Møtet besluttet å ta Volans redegjørelse til etterretning.

Som det framgår av protokollen, er den meget kortfattet. For å illustrere i hvilken ånd samtalen med Quisling fant sted skal en anføre følgende:

Albert Råen spurte Quisling om hvilken myndighet det var som hadde gitt ham (Quisling) mandat til å danne regjering. I henhold til lov og praksis er det skikk her i landet at Kongen gir den vordende regjeringssjef i oppdrag å danne regjering. Hertil svarte Quisling:

«Vi har ingen konge, han har rømt. I den nåværende situasjon er det ikke andre enn Nasjonal Samling som kan danne regjering.»

Quisling holdt så en lengere tale hvor han redegjorde for Nasjonal Samlings program. Volan avbrøt ham et par ganger med bemerkning om at de tilstedeværende sikkert hadde lest programmet, slik at det ikke var nødvendig å tilrettelegge dette for de frammøtte.

Quisling uttalte da at det var forutsetningen at fagorganisasjonen skulle få drive sin virksomhet, men «Regjeringen» var nødt til å se på sammensetningen av Landsorganisasjonens

ledelse. Han nevnte i den forbindelse det opprop som var sendt ut av Hamar Kringkastingsstasjon hvor Nordahl og Evensen hadde underskrevet oppropet sammen med partiets tillitsmenn. De som møtte fra fagorganisasjonen hadde hverken sett eller hørt oppropet og kunne derfor ikke diskutere dette med Quisling.

Under denne samtale satt Quisling hele tiden og knakket med knyttneven i bordplaten, og han endte sine utgytelser om fagorganisasjonens anvendelse av russiske penger, ulovlige konflikter osv ved å si: «Absolutt lydighet vil bli krevet». Hertil svarte Volan: Jeg har bare ett liv og hvis noen mener seg berettiget til å ta det får jeg svare som tyskerne: «Bitte schön».

Quisling ble øyensynlig nervøs over representantenes kjølige og avvisende holdning, og disse avbrøt samtalen med å si at de anså politiet som den rette instans å henvende seg til hvis det oppsto vansker mellom Landsorganisasjonen og okkupasjonsmakten.

Sekretariatet var av den oppfatning at det var inntrådt borgerkrigstilstand i landet ved at Quisling hadde dannet regjering etter samråd med den tyske krigsmakt.

Det var bl. a. dette forhold som gjorde det nødvendig for de 3 representanter som møtte i konferansen hos Quisling den 13. april på det uttrykkeligste å presisere at sekretariatet ville vende seg til politiet i tilfelle dette ansåes nødvendig av omsyn til forholdet med okkupasjonsmakten.

Den 14. april forsøkte Quisling gjennom sin sekretær å få en ny konferanse med sekretariatet. Henvendelsen som skjedde i telefonen ble avvist av Volan, som meddelte at han ikke ville møte til noen konferanse med mindre innkallingen skjedde gjennom Oslo politi. Quislings sekretær, Knudsen, uttalte at han skulle huske dette til en senere anledning.

Den 14. april om ettermiddagen holdtes møte i Oslo Arbeiderpartis representantskap. Til dette møte var hele sekretariatet innkalt. Representantskapet sluttet seg til det opprop som var utsendt av Landsorganisasjonen.

Samme dag var det innkalt et stort møte i Universitetets Aula, hvor en rekke organisasjoner var representert.

På møtet ble det meddelt at tyskerne hadde tatt til fange 200—300 nordmenn som de påsto var frankitører. De ville bli skutt den 15. om morgenen. Etter forslag fra Volan, vedtok møtet en henstilling til den tyske militærkommando ikke å foreta nedskytningen av fangene, da en måtte være klar over at den norske befolkning ikke kjente til krigslovene.

Møtet anså det for nødvendig å vedta et opprop til be-

folkningen om å holde seg fra handlinger som sto i strid med loven om krigsførsel. Oppropet ble undertegnet av alle organisasjoner som var til stede. Henstillingen til den tyske overkommando førte til at ingen ble skutt.

Landsorganisasjonens stilling til Administrasjonsrådet.

Lørdag den 13. og søndag den 14. april hadde Volan konferanse med direktør Dahl i Norsk Arbeidsgiverforening, senere med ordfører Trygve Nilsen og finansborgermester Hartmann. Konferansene dreide seg bl. a. om de forsøk som var i gang for å få dannet et administrasjonsråd for de besatte områder.

Uten på forhånd og ha hatt anledning til å konferere med sekretariatet om saka, erklærte Volan at Landsorganisasjonen ville gjøre alt hva den kunne for å komme ut av den tilstand som var til stede og støtte alle tiltak i den retning.

Sekretariatets møte den 15. april klokken 12 ble avbrutt på grunn av en henvendelse fra den tyske minister som ønsket en konferanse med en del organisasjoner, bl. a. Landsorganisasjonen. Det ble vedtatt at Volan, Næss, Råen og Dagfinn Bech skulle delta i konferansen.

Møtet ble satt på ny til klokken 15.

Det ble her gitt en redegjørelse fra konferansen hos den tyske minister, hvor det ble meddelt at det i løpet av dagen ville bli oppnevnt et forvaltningsråd for de av tyskerne besatte områder.

Alle representanter som møtte fra de forskjellige organisasjoner hadde gitt sin tilslutning til denne ordning.

Følgende referat fra møtet hos den tyske minister tok sekretariatet til etterretning og godkjente det sandpunkt som Landsorganisasjonens representantskap hadde tatt:

P. M.

Mandag den 15. april 1940 ble Arbeidernes faglige Landsorganisasjons sekretariat, gjennom direktør Vogt i Norges Industriforbund oppmodet om å la seg representere ved en konferanse hos den tyske minister i Oslo samme dag klokken 1. Melding ble gitt i sekretariatets møte. Sekretariatet bemyndiget formannen, Elias Volan, til å møte sammen med nestformannen, Nic. Næss og sekretær Albert Råen. Som tolk fulgte o.r.sakfører Dagfinn Bech.

På møtet i den tyske legasjon var representert de for-

skjellige hovedorganisasjoner for bankvesenet, industri, handel, og håndverk. Norsk Arbeidsgiverforening var ikke representert.

Den tyske minister, Dr. Braüer, hilste på de frammøtte representanter og ga følgende erklæring:

Han meddelte at det ikke var meningen med konferansen at det skulle finne sted noen diskusjon mellom de tilstedeværende representanter, eller avgis noen erklæring til ham. Han aktet bare å avgi en melding. Han understreket at den tyske kommando var besjelet av ønsket om, så lang som råd er, å bevare ro og orden og opprettholde lovlige instanser i landet og understøtte bestrebelser som fulgte samme formål.

Han omtalte de forhandlinger som hadde funnet sted med Høyesteretts formann, Pål Berg, og en del andre framstående representanter for embetsverk og norsk næringsliv angående oppretting av et norsk forvaltningsråd etter Høyesteretts innstilling. Det var fra de samme hold gitt uttrykk for at den nåværende tilstand ikke var tilfredsstillende og lite egnet til å etablere normal orden og stabilitet i arbeidslivet og de offentlige funksjoner. Han hadde også fått inntrykk av at opprettelsen av et norsk forvaltningsråd ville kunne gjøre regning med støtte og lojalitet fra de ansvarlige hovedorganisasjoner på næringslivets område. De tyske myndigheter var villige til å undersøke muligheten av å søke gjennomført en slik ordning.

Den tyske minister ville imidlertid ikke legge skjul på at det også hadde vært og var krefter i gjære for å finne fram til en annen ordning og at den tyske overkommando var forberedt på, om nødvendig, selv å gripe til de midler som den fant var nødvendig for å opprettholde ho og orden. Det ville ikke ytterligere av de tyske myndigheter, bli gitt anledning til å velge en annen styreform med norske representanter. Dette var den siste sjangse som var budt.

De tyske myndigheter ville dog i det lengste søke å avverge at det norske folk ble pådratt unødvendige lidelser, eller komme opp i krigstilstander, hvis følge ville merkes ut til neste generasjon. Ministeren mente for øvrig at ordningen ville vedvare til krigens slutt. Han mente at krigen ville bli kortvarig.

Dr. Braüer gjorde merksam på at det ville bli en overordentlig vanskelig og ansvarsfull oppgave de menn påtok seg som ble valt og var villige til å delta i forvaltningsrådet. De ville personlig bli gjort ansvarlige hvis forvaltningsrådets vedtak ikke ble etterkommet eller åpenbart sabotert. Oppgaven var

så alvorlig at nasjonen burde vite å påskjønne de menn som tok på seg denne oppgaven, når krigen var slutt.

Ministeren meddelte videre, at Quisling hadde erklært seg villig til i fedrelandets interesse å tre tilbake, da det synes klart at den regjring han hadde dannet for å ivareta den norske nasjons tarv etter regjeringens flukt, ikke hadde medført de resultater som denne hadde tilstrebet.

Ministeren uttalte at noen endelig beslutning ikke var fattet fra den tyske overkommandos side, men han uttrykte håpet, om, at ordningen med et forvaltningsråd ville bli godtatt, hvis den fikk tilslutning fra de ansvarlige organisasjoner, slik at man har garantier for at forvaltningsrådet vil kunne opptre med autoritet og at dets vedtak ville bli lojalt etterfulgt. Han antok at man ville få endelig beskjed om lag kl. 17 (5) samme dag og at intet foreløpig måtte meldes om dette møte.

Etter ministerens redegjøring avga de forskjellige representerte organisasjoner, hver for seg forsikring om at de anså den ordning som var brakt på bane som den i alle deler heldigste løsning, og at de hver for seg ville gjøre sitt ytterste for at forvaltningsrådet skulle bli godkjent og respektert.

Landsorganisasjonens representanter sluttet seg til disse forsikringer.

Ministeren avsluttet der etter audiensen, idet han takket hver enkelt av de frammøtte.

Samme dag ble det oppnådd enighet mellom de tyske myndigheter og Høyesterett om oppnevning av et administrasjonsråd for de besatte områder. Om dette foreligger følgende offisielle proklamasjon og erklæring:

Proklamasjon fra Høyesterett.

Da tyske stridskrefter har besatt visse deler av Norge og derved har gjort det faktisk umulig for den norske regjering å opprettholde den administrative ledelse av disse landsdeler, og da det er tvingende nødvendig at den sivile administrasjon blir i gang, har Høyesterett funnet å måtte sørge for at det — for den tid disse landsdeler er okkupert av tyske stridskrefter — opprettes for de besatte områder et administrasjonsråd til å lede den sivile administrasjon.

I tillit til at Norges Konge vil billige at Høyesterett under de forhåndenværende ekstraordinære forhold har grepet til denne nødutvei, oppnevner Høyesterett som medlemmer av dette midlertidige administrasjonsråd: Fylkesmann I. E. Chri-

stensen, formann, direktør Bache-Wiig, stadsfysikus Andreas Diesen, sorenskriver O. F. Harbek, direktør Gunnar Jahn, dosent R. J. Mork, universitetsrektor Didrik Arup Seip.

Oslo, den 15. april 1940.

Pål Berg.

Administrasjonsrådets erklæring.

Det er i dag skapt et administrasjonsråd for de besatte distrikter. Vi som har overtatt dette vervet retter en innstendig henstilling til organisasjoner og private i disse distriktene om å yte oss hjelp i vårt vanskelige arbeid.

Vi vil be om, at alle må vise ro og selvbeherskelse og samtidig bidra etter evne til at virksomhet og arbeid holdes gående.

Enhver vil ved å overtenke saken skjønne at sabotasje og vanskeliggjørelse av den sivile virksomheten bare bringer ulykker.

Oslo, 15. april 1940.

*I. E. Christensen. Gunnar Jahn. O. F. Harbek. R. Mork.
Bache-Wiig. A. Diesen. Didrik Arup Seip.*

Næringsorganisasjonene og Arbeidernes faglige Landsorganisasjon erklærte sin lojalitet.

Styret for Norges Bankforening, Norges Bondelag, Norges Handelsstands Forbund, Norges Håndverkerforbund, Norges Industriforbund, Norges Rederforbund og Arbeidernes faglige Landsorganisasjon uttaler sin tilslutning til de skritt som på Høyesteretts initiativ er tatt for å skaffe de besatte distrikter en ordnet forvaltning.

Vi oppfordrer alle våre medlemmer til i full lojalitet å støtte det nye administrasjonsråd i dets vanskelige oppgave, og hver for seg å gjøre sitt ytterste for at arbeidslivet kan holdes oppe og ro og orden herske.

Norges Bankforening.

Banksjef Sandberg. Direktør Torsteinson.

Norges Industriforbund.

Generaldirektør Horn. Direktør Vogt.

Norges Bondelag.

Dosent R. Mork.

Norges Rederforbund.

Skipsreder Bjørn Hansen. Kåre Schønning.

Norges Handelsstands Forbund.

Direktør Erling Steen. Direktør Paul Frank.

Arbeidernes faglige Landsorganisasjon.

Elias Volan. Albert Råen. Nic. Næss. Dagfinn Bech.

Norges Håndverkerforbund.

Boktrykker Wahl.

Direktør Kvaal.

Den 17. april holdtes fellesmøte med sekretariatet og representanter fra forbundene.

Volan ga her en redegjørelse for Landsorganisasjonens befatning med opprettelse av Administrasjonsrådet.

Tillitsmennene ga redegjørelsen enstemmig sin tilslutning.

Det var alminnelig tilfredshet i alle kretser med at landet var fritatt for de ulidelige forhold at befolkningen i de besatte områder skulle administreres av en grunnlovstridig skinnregjering.

Naturligvis ble Administrasjonsrådet pålagt å samarbeide med okkupasjonsmakten om løsning av alle praktiske spørsmål som forelå. Men alle nordmenn og spesielt alle organisasjoner fikk da en institusjon å venne seg til, hvor man med tillit kunne framlegge de spørsmål og krav fra okkupasjonsmakten som en behøvet å overveie. Administrasjonsrådet ble på den måte en formidler mellom befolkningen og okkupasjonsmakten.

Den enkelte person og/eller den enkelte organisasjon behøvde da ikke å forhandle med tyskerne direkte, for å ta stilling til alle de krav som forelå. Det ble Administrasjonsrådets sak så godt det lot seg gjøre å holde tyskernes krav innenfor rammen av Haagkonvensjonen om krigsføring.

Dessverre lyktes det ikke Administrasjonsrådet å få tyskerne til å respektere de internasjonale regler for krigsføring, men en kan uten overdrivelse konstatere at Administrasjonsrådet oppnådde betydelige resultater under sitt arbeid og det tok alltid ansvaret for de råd det ga. En svakhet ved Administrasjonsrådet var dets ensidige sammensetning. Hensyn var ikke tatt til de forskjellige befolkningsgrupper. Dette forhold medførte at illojale elementer kunne vinne tilhengere under sine angrep både mot Administrasjonsrådet og mot de organisasjoner som støttet rådet — i første rekke Landsorganisasjonen.

Feiringen av 1. mai.

Den 23. april 1940 holdtes et fellesmøte av sekretariatet og representanter fra Oslo Arbeiderparti, Arbeidernes Ungdomsfylking, de faglige samorganisasjoner i Oslo, Østfold og Vestfold, hvor en behandlet spørsmålet om arbeidernes stilling 1. mai.

Det forelå melding om at forskjellige foreninger aktet å arrangere festmøter 1. mai. Landsorganisasjonen var av den oppfatning at det ville virke skadelig for arbeiderbevegelsen om sådanne møter ble holdt i de besatte områder, mens kameratene deltok i blodige kamper mot okkupasjonsmakten.

Fellesmøtet fattet følgende vedtak:

Det ble enstemmig besluttet at en i år ikke kan holde demonstrasjoner, festligheter eller møter 1. mai.

Sekretariatet skal gjennom arbeiderpressen gi melding om dette til alle arbeiderorganisasjoner i de besatte områder.

I sekretariatsmøte den 25. april ble følgende opprop vedtatt:
Til arbeiderklassen i de besatte områder.

1. mai-demonstrasjoner innstilles i år.

Fra Arbeidernes faglige Landsorganisasjons sekretariat.

De hendelser som har rammet vårt land og folk gjør det selvsagt for arbeiderklassen å *innstille* alle festligheter og all demonstrasjon 1. mai.

Landsorganisasjonen har derfor med tilslutning av alle de øvrige instanser innen arbeiderbevegelsen gjort det enstemmige vedtak at arbeiderklassens 1. mai demonstrasjoner i år blir innstilt. Og alle andre festligheter og møter innstilles 1. mai.

Av hensyn til den vanskelige stilling som befolkningen er kommet i, opprettholdes arbeidslivet som vanlig. Unngå derfor sammenstimling på gater, veier eller plasser. La det være minst mulig gateliv og gateferdsel.

Kvinner og menn!

La oss alle forstå at på denne måten kan vår opptreden og holdning 1. mai svare til våre følelser i dag og til våre urokkelige beslutninger om ubrytelig samhold, fellesskap og fasthet under de nåværende forhold.

Enhver tillitsmann innen fagbevegelsen, ethvert medlem må oppfatte det som sin alvorlige plikt — hver i sin forening — på sin arbeidsplass og i sin krets å sørge for at disse arbeidsorganisasjonens vedtak om 1. mai etterleves helt ut. Redegjør klart for dette så blir det fullt ut forstått innen arbeiderklassen.

I vår holdning i år og våre enstemmige vedtak om å inn-

stille alle festligheter, alle demonstrasjoner og alle møter, ligger vår vilje til kall ro og fasthet.

En enig og verdig opptreden av den samlede arbeiderklasse er hva situasjonen krever nå.

Vær klar over Landsorganisasjonens vedtak om 1. mai, gjør din plikt mot organisasjonen, arbeiderklassen og hele det norske folk.

Vi oppfordrer hele arbeiderbefolkningen til på denne måten å minnes dagen — hva den var, hva den er og hva den alltid skal være.

Oslo, den 25. april 1940.

Arbeidernes faglige Landsorganisasjon.

Sekretariatet.

Elias Volan.

Nic. Næss.

«Führer-forordningen» av 24. april 1940.

«Regjeringen Nygaardsvold har gjennom sine proklamasjoner og sin opptreden og ved de militære kamphandlinger som finner sted etter dens vilje, skapt krigstilstand mellom Norge og det tyske rike. For å sikre opprettholdelsen av den offentlige ro og det offentlige liv i de norske områder som står under de tyske troppers beskyttelse, forordner jeg:

Artikkel 1.

De besatte norske områder stilles under en «Rikskommissær for de besatte områder». Han skal ha sete i Oslo. Rikskommissæren skal vareta det tyske rikets interesser og er den øverste regjeringsmyndighet i sivile saker.

Artikkel 2.

Rikskommissæren kan betjene seg av det norske administrasjonsråd og de norske myndigheter for å gjennomføre sine forordninger og utøve forvaltningen.

Artikkel 3.

1. Den rettsorden som har gjeldt hittil, blir i kraft så langt dette er forenlig med besettelsen.

2. Rikskommissæren kan gjennom forordninger skape ny rett. Disse forordninger skal forkynnes i et «Forordningstidende for de besatte norske områder».

Artikkel 4.

Sjefen for de tyske tropper i Norge utøver den militære høyhetsrett. Hans forordninger på det sivile område blir bare gjennomført av rikskommissæren. I den utstrekning og så lenge den militære situasjon krever det, har sjefen for troppene rett til å føre de tiltak som er nødvendige for å gjennomføre hans militære oppdrag og sikre Norge militært.

Artikkel 5.

For å gjennomføre sine forordninger kan rikskommissæren benytte seg av tyske politiorganer. De tyske politiorganer står til rådighet for sjefen for de tyske tropper i Norge i den utstrekning de militære behov krever det og rikskommissærens oppgave tillater det.

Artikkel 6.

Rikskommissæren står umiddelbart under meg, og han får retningslinjer og instruksjoner av meg.

Artikkel 7.

Til overkommisær for de besatte norske områder utnevner jeg overpresident Terboven.

Artikkel 8.

Forskrifter til utfylling og gjennomføringen av denne forordning blir etter mine retningslinjer utferdiget for sivile saker av riksminneren og sjefen for rikskanselliet og for militære saker av sjefen for forsvarsmaktens overkommando.

Ved denne forordning har rikskommissæren fått fullmakt av okkupasjonsmakten til å gjennomføre ny rett og gi forordning med lovs kraft. Rikskommissæren utstedte følgende proklamasjon den 26. april.

«Etter førerens befaling har jeg som rikskommissær overtatt hele den sivile myndighet i de besatte norske områder for den tid okkupasjonen varer.

Som min hovedoppgave ser jeg:

Opprettholdelsen av ro, sikkerhet og orden, tryggingen av et ordnet økonomisk og kulturelt liv for befolkningen og tilveiebringelsen av alle forutsetninger for de militære behov som er nødvendig i et land hvor det mot den tyske riksregjerings vilje beklageligvis ennå må kjempes.

Jeg går imidlertid til denne min oppgave med den beslutning å begrense ulemper og byrder for befolkningen til det uunngåelige.

Den avgjørende forutsetning for dette er at befolkningen mottar mine tiltak lojalt og beredvillig følger dem.

De norske administrasjonsmyndigheter har stilt seg til rådighet for samarbeid. De fortsetter i sine embeter og skjøtter sine verv som hittil.»

— — —

Som det framgår av proklamasjon fra Høyesterett i anledning oppnevningen av Administrasjonsrådet, hadde rådet fått fullmakt til å opprettholde den administrative ledelse i de besatte områder. Noen fullmakt til å utstede forordninger i strid med norsk lov eller å endre norsk lov hadde Administrasjonsrådet ikke fått. Forutsetningen var at de besatte områder skulle administreres og ledes i henhold til de lover og den rettsorden Stortinget hadde vedtatt. Ved den såkalte «führer-forordning» inntrådte det på dette område en avgjørende endring, idet den nyutnevnte rikskommissær Terboven fikk fullmakt til å skape «ny rett». For den norske befolkning fikk denne forordning meget vidtrekkende konsekvenser, ikke minst for arbeiderne.

Rekonstruksjonen av ledelsen av Det norske Arbeiderparti.

I sekretariatets møte den 26. april meddelte fungerende formann at sentralstyret for Det norske Arbeiderparti var rekonstruert med Alfr. Ljøner som formann, Johs. Hansen som varaformann og Trygve Bratteli som sekretær.

Sentralstyret hadde anmodet sekretariatet om en konferanse og dette ble godkjent.

Sekretariatet opprettholdt den hele tid det mest intime samarbeid med Det norske Arbeiderparti.

Alle håpet at det ville lykkes Regjeringen å skaffe militærhjelp fra vestmaktene, slik at tyskerne ville bli fordrevet fra landet. Dette håp gikk dessverre ikke i oppfyllelse. Men det var ingen av sekretariatets medlemmer — muligens — med unntagelse av Tangen, som trodde at tyskerne skulle komme til å seire i krigen, men etter kapitulasjonen i Nord-Norge var en naturligvis klar over at det norske folk gikk meget vanskelige tider i møte.

De ansvarlige politiske ledere for arbeiderbevegelsen måtte alle forlate landet og det var ikke mulig å komme i forbindelse med noen av dem.

Krisen på arbeidsmarkedet 1940.

Forhandlingene med Arbeidsgiverforeningen og myndighetene angående lønningene m. v.

Allerede i mars måned opptok ordføreren i Oslo forhandlinger med Bygningsarbeiderforbundet, Murerforbundet, Elektrikerforbundet, entreprenørene, håndverksmestrene, materialleverandørene, arkitektene og de tekniske konsulenter med sikte på å få i stand en ordning som kunne muliggjøre at byggevirksomheten kunne holdes i gang og om mulig få den utvidet.

Det var allerede på det tidspunkt inntrådt store finansielle vansker. Ut på våren ble det oppnådd enighet om at arbeiderne skulle frafalle dyrtidstilleggene når det ble arbeidet på akkord. Dog således at tilleggene ble utbetalt som forskudd i akkorden. De øvrige grupper i byggevirksomheten erklærte seg villig til å gjøre hva de kunne for å holde lavest mulige priser.

Da krigen kom til Norge 9. april 1940 oppsto det store forstyrrelser i arbeidslivet. En rekke bedrifter stanset helt, og andre foretok innskrenkninger i arbeidsstyrken. Arbeidstiden ble nedsatt, en rekke bedrifter foretok på egen hånd reduksjoner i lønningene, bankene vegret seg ved en fortsatt finansiering av bedriftslivet — en sto foran faren for alminnelig sammenbrudd av hele arbeidslivet.

Når L.O. gjenopptok sin virksomhet den 12. april, må dette sees på bakgrunn av den situasjon som den gang forelå for arbeiderne. Til tross for vanskene var så vel N.A.F. som L.O. av den oppfatning at de inngåtte tariffavtaler måtte respekteres. N.A.F. sendte således den 11. april ut et rundskriv til sine medlemmer om gjennomføringen av det dyrtidstillegg arbeiderne var berettiget til i henhold til indekstallet pr. 15. mars (8 øre pr. time for menn og 5 øre pr. time for kvinner).

I sekretariatets møte den 15. april meddelte Volan at direktør Dahl i telefonen hadde opplyst at N.A.F. hadde sendt ut et rundskriv om fordeling av arbeidet mellom bedriftenes arbeidere og funksjonærer, slik at oppsigelser kunne unngåes, og at vanskene ikke ble større enn nødvendig for den enkelte, men allerede den 16. april henvendte direktør Dahl seg til L.O. med ønske om en konferanse om gjennomføringen av det siste dyrtidstillegg. Sekretariatet besluttet at de medlemmer som var interessert i tarifforhold med N.A.F. skulle delta i konferansen. Denne holdtes den 17. april, hvor følgende var til stede:

Fra N.A.F.: Dahl, Gahr, Bang, Eriksen, Wahl, Mürer, Erlandsen, Gløersen, Østberg og Rachlew.

Fra L.O. møtte: Volan, Næss, Raaen, E. Torkildsen, Rasmus

Rasmussen, Chr. Henriksen, Aasvestad, Josef Larsson og frk. Lagerstrøm.

Arbeidsgivernes representanter henstilte at L.O. måtte være med på å sløyfe det siste dyrtidstillegget på grunn av de vanskelige forhold bedriftene var kommet i ved krigsutbruddet mellom Norge og Tyskland.

L.O.'s forhandlere hevdet at bedriftene ikke kunne vente at arbeiderne kunne påta seg det offer som en lønnsnedsettelse ville bety, da en måtte være klar over at det ville oppstå vansker for lønsmottakerne på grunn av krigssituasjonen. En måtte derfor kreve at dyrtidstillegget ble utbetalt i henhold til tariffavtalen. De erklærte seg villig til å forelegge saken på et fellesmøte av representanter for forbundene, som var innkalt til samme dags ettermiddag.

På fellesmøtet kl. 16 samme dag redegjorde Volan for situasjonen og for den henstilling N.A.F. hadde gjort med hensyn til dyrtidstillegget. Møtet ga enstemmig tilslutning til det standpunkt arbeidernes forhandlere hadde tatt.

Den 18. april holdtes nytt møte i N.A.F. Det foreligger følgende protokoll fra møtene den 17. og 18. april:

17. og 18. april 1940.

Protokoll for møte i Norsk Arbeidsgiverforening angående dyrtidstilleggene.

Til stede var:

For N.A.F.: d.hrr. Dahl, Gahr, Mürer, Erlandsen, Wahl, Gløersen, Østberg, Rachlew og Eriksen.

For A.F.L.: d.hrr. Volan, Næss, Rasmussen, Larsson, Henriksen og Aasvestad.

Arbeidsgivernes representanter uttalte at den nåværende krisesituasjon vanskeliggjorde bedriftenes muligheter for å holde bedriftslivet gående på de gamle vilkår, og at disse vanskeligheter ville bli forøket dersom lønningene ytterligere skulle forhøyes. De henstillet til overveielse at arbeiderne måtte gå med på at de nå forestående indeksreguleringstillegg ble opphevet eller utsatt i en eller annen form.

Arbeidernes representanter meddelte at saken var drøftet på et møte den 17. april om aftenen av tillitsmenn fra Landsorganisasjonen og fagforbundene. Dette møte fant ikke å kunne anbefale at dyrtidstillegget blir sløyfet, i alle fall ikke på det nåværende tidspunkt. Under henvisning hertil må Landsorganisasjonens representanter henstille til Arbeidsgiverforeningen ikke å kalle tilbake den beskjed bedriftene har fått om utbe-

taling av dyrtidstillegget. Landsorganisasjonens representanter erklærte at de når som helst var villige til å møte til rådslagning om de åtgjerder som måtte tas for å holde bedriftslivet gående.

Arbeidsgivernes representanter meddelte i anledning av Landsorganisasjonens henstilling at det utsendte sirkulære i alle fall foreløbig ikke ville bli endret. De var også rede til å fortsette konferansene.

Den 24. april valgte sekretariatet følgende som medlemmer av et forhandlingsutvalg, som skulle delta i forhandlingene med N.A.F.: Volan, Næss, Raaen, E. Torkildsen, Josef Larsson, Rasmus Rasmussen, Jens Tangen, Ingvald Olsen, Johs. M. P. Ødegaard og Aasvestad.

Den 26. april holdtes nytt forhandlingsmøte i N.A.F.

Fra dette møte foreligger følgende protokoll:

26. april 1940.

Protokoll fra forhandlingsmøte mellom partene om sløyfing av dyrtidstilleggene.

I dette møte deltok følgende:

For N.A.F.: d.hrr. Dahl, Gahr, Blikstad, Wahl, Eriksen, Erlandsen, Gløersen, Østberg og Rachlew.

For A.F.L.: d.hrr. Volan, Næss, Torkildsen, Larsson, Rasmussen, Olsen, Ødegaard og Tangen.

Arbeidsgivernes representanter henviste til sine tidligere framsatte krav om at dyrtidstilleggene måtte falle bort. De fastholdt disse krav, hvis innrømmelse de anså for å være av den aller største betydning på grunn av bedriftslivets stilling i dag.

Arbeidernes forhandlere fant å måtte rette en inntrengende henstilling til Arbeidsgiverforeningen om at dyrtidstillegget fortsatt blir utbetalt. De erklærte seg villige til senest 15. mai å oppta nye forhandlinger med arbeidsgiverne om saken.

Arbeidsgivernes representanter ville under disse omstendigheter ikke motsette seg å se tiden an som av arbeiderne nevnt, og ville gi foreningens medlemmer underretning herom.

N.A.F.s representanter meddelte videre at det til en del bedrifter var framkommet ønske fra arbeiderne om å få utbetalt opptjent feriegodtgjørelse helt eller delvis allerede nå for de arbeidere som slutter i arbeidet. — N.A.F. ville åpne adgang hertil, samt påbegynne ferien straks istedenfor fra 15. mai, dersom A.F.L.s representanter ga sin tilslutning til at årets ferie ble gjort opp på denne måte.

Nemnda for industri og omsetning.

Den 26. april besluttet sekretariatet å henstille til Administrasjonsrådet å vedta en forordning mot uberettigede innskrenkninger og oppsigelser av arbeidere og funksjonærer ved bedriftene, samt en kontroll med finansieringen av bedriftslivet, for at dette kunne bli opprettholdt.

Den 29. april ble det holdt en konferanse hos direktør Jahn angående henvendelsen fra L.O.

Etter beslutning av sekretariatet samme dag møtte L.O.'s forhandlingsutvalg i konferansen. Der deltok også representanter fra N.A.F.

Direktør Dahl hevdet at det var nødvendig å foreta reduksjoner av lønningene for å skape økonomiske muligheter for å holde bedriftslivet i gang, og om mulig å få dette utvidet.

På vegne av L.O. framholdt Volan at en anså det viktigere å få drøftet hva som fra samfunnets side kunne gjøres for å tilrettelegge forholdene slik at bedriftslivet kunne holdes i gang. De bedriftsinnskrenkninger som hadde funnet sted skyldtes etter L.O.'s oppfatning ikke i første rekke lønningene, men forhold som krigshandlingene hadde skapt, og den usikkerhet som krigens hadde ført med seg i bedømmelsen av alle spørsmål som vedrørte produksjonslivet, ikke minst de finansielle spørsmål. Han henviste for øvrig til sekretariatets henvendelse av 26. april.

Direktør Jahn ga sin tilslutning til det syn som var hevdet av L.O., og henstilte til de 2 organisasjoner i fellesskap å utarbeide forslag til mandat for en nemnd som kunne ta seg av disse spørsmål.

Samme dag ble det holdt et møte i N.A.F. hvor fra L.O. deltok Volan og Næss. Begge organisasjoner undertegnet en henvendelse til direktør Jahn om saken. Skrivelsen ble referert i sekretariatmøte den 30. april.

Administrasjonsrådet nedsatte på grunnlag av disse henvendelser *Nemnda for Industri og Omsetning*. Den kom til å bestå av: Advokat Einar Sunde, formann, direktørene Gunnar Schjelderup, W. Eger, grosserer Carl Bøyesen og Elias Volan. Nemnda holdt sitt første møte den 4. mai, hvor følgende vedtak ble tatt:

1. Nemnda for industri og omsetning vil foreslå for Administrasjonsrådet at ingen driftsstans i næringslivet må finne sted uten at den på forhånd er anmeldt til nemnda for industri og omsetning med angivelse av grunn for arbeidsstansen.

Nemnda henstiller til næringslivets organisasjoner at det inntil videre ikke foretas oppsigelse av funksjonærer og

arbeidere og at fordeling av arbeidet skjer under hensyn-
tagen til bedriftens gang og den enkeltes forsørgelsesbyrde.

2. Nemnda for industri og omsetning vil foreslå for Admini-
strasjonsrådet at de tariffmessige lønns- og arbeidsvilkår
skal gjelde inntil annerledes bestemmes enten ved forhand-
ling mellom tariffens parter eller myndighetene.
3. Nemnda for industri og omsetning vil straks søke samarbeid
med våre kredittinstitusjoner for å lette kreditt- og beta-
lingsforholdene.
4. Nemnda ønsker å foreta en oppdeling av næringslivet i
enkelte store interessegrupper som naturlig kan behandles
under ett. Deretter vil nemnda straks ta direkte konferan-
ser med disse grupper enkeltvis — allerede mandag — for
å skaffe seg oversikt over problemene. Denne gjennom-
gåelse av næringslivet må skje i hurtig tempo. Partene må
derfor være forberedt på å gi en kort framstilling av for-
holdene innen bransjen. Tall og statistikk må framlegges
skriftlig.

6. mai 1940.

Møte mellom Nemnda for Industri og Omsetning og Den
norske Bankforening, direktør Rygg i Norges Bank, hvor advokat
Sunde framla følgende forslag om rentenedsettelse m. v.:

Fra 15. mai 1940 bestemmes:

1. Pantelånsrenten nedsettes til 3 pst. for alle lån inntil skatte-
takst eller annen offentlig takst. Pantelån over skattetakst
eller annen offentlig takst forrentes ikke.
2. Norges Banks diskonto nedsettes til 3½ pst.
3. Bankenes innskuddsrente nedsettes til — pst.
4. Norske statsobligasjoner og statsgaranterte papirer for-
rentes med 3 pst.
5. Aksjeutbytte begrenses til 4 pst.
6. Statsobligasjoner og statsgaranterte papirer kan i bankene
kreves belånt med inntil 50 pst. av pålydende.
7. Uttak av bankinnskudd nedsettes til kr. 200.00 pr. måned
÷ skatter, husleie og driftsutgifter, herunder rimelig god-
gjørelse til bedriftens innehaver etter bankens skjønn.

Flere konti i samme bank lydende på samme person og
vedkommende persons hustru eller hjemmenværende barn
regnes i denne henseende som en konto.

8. Til dekning av gjeld kan overføring fritt finne sted fra en
bankkonto til en annen bankkonto uten hensyn til om disse
konti er i samme bank. For de overførte beløp gjelder be-
stemmelsen i punkt 7.

9. All husleie nedsettes med — pst.
10. Alle lønninger reduseres med — pst.

Den 6. mai holdtes møte i sekretariatet hvor Volan ga en utgreiing om det arbeid som hittil var utført av Nemnda for Industri og Omsetning. Han refererte nemndas vedtak av 4. mai.

Nemnda hadde besluttet å sende ut spørreskjemaer til bedriftene for å få oversikt over stillingen.

Sekretariatet besluttet at fagorganisasjonen skulle innhente egne rapporter fra tillitsmennene, og at det skulle utarbeides et spørreskjema som skulle sendes u gjennom forbundene.

Volan ga også en utgreiing om nemndas møte med bankene angående finansiering av bedriftslivet.

Den 8. mai besluttet sekretariatet å sende ut følgende rundskriv til forbundene og fagforeningene samt til samorganisasjonene:

Administrasjonsrådet har nedsatt en nemnd til å behandle alle forhold innen industri og omsetning, herunder også landtransport og sjøtransport.

Nemnda består av advokat Einar Sunde, formann, direktør Gunnar Schjelderup, direktør Willi Eger, grosserer Carl Bøyesen og fungerende formann i Landsorganisasjonen, Volan.

Nemnda holdt sitt første møte den 4. mai hvor følgende vedtak ble fattet:

(Her ble nemndas vedtak av 4. mai inntatt.)

Nemndas vedtak er godkjent av Administrasjonsrådet. Som det framgår av beslutningen er det tariffstridig for alle bedrifter å foreta forandringer i lønninger og arbeidsvilkår uten at enighet herom er oppnådd mellom partene i tariff-forholdet, eller at myndighetene har bestemt at forandringer kan foretas. Hittil er det ikke enighet mellom Landsorganisasjonen, forbundene og arbeidsgiverne om forandring i de tarifferte arbeidsvilkår. Myndighetene har heller ikke fastsatt noen forandring. De forandringer som bedriftene har foretatt på egen hånd, er således tariffstridige og ulovlige. Dette forhold må foreningene straks gjøre bedriftene oppmerksom på, hvis forandringer er foretatt. Dessuten må foreningene øyeblikkelig varsle sitt forbund om eventuelle forandringer.

Fagforeningene og samorganisasjonene må ikke oppta forhandlinger om forandringer i bestående tariffer eller oppretting av nye tariffer, før hovedorganisasjonens tillatelse på forhånd er innhentet.

Til benyttelse av varsling av tariffbrudd og andre meldinger om arbeidsforhold må vedlagte skjema benyttes. Foreta

nøyaktig utfylling av dette skjema selv om ikke tariffbrudd er skjedd. Hovedorganisasjonene må hurtigst mulig gis oversikt over stillingen for hver fagforening og for hver bedrift. Hvis det ikke er plass for alle opplysninger på skjemaet, kan en skriftlig framstilling benyttes ved siden av skjemaet.

Foreningene må ikke tro at Landsorganisasjonen og forbundene er ute av stand til å ivareta medlemmenes interesser overfor illojale arbeidsgivere. Hele fagorganisasjonens kraft vil bli satt inn på — i denne for land og for folk så vanskelige tid — å forsvare lønsmottakernes og dermed hele vårt samfunns interesser.

Vi har hittil helt frivillig inntatt det standpunkt at streiker ikke må finne sted. Dette standpunkt har vi tatt i full tillit til, at det vil finnes andre utveier for å skape andre ordnede forhold i arbeidslivet. Denne vår oppfatning viser seg å være riktig. Vi henviser i denne forbindelse til de beslutninger som Administrasjonsrådet har fattet.

Norsk Arbeidsgiverforening har gitt sine medlemmer beskjed om at tariffene gjelder. Den har under hele tiden vist forståelse av den vanskelige stilling og aktivt motarbeidet enhver tendens til kaos.

Hvis det fremdeles er uorganiserte arbeidere eller funksjonærer innen foreningens virkeområde, bør alle opptas i sine respektive foreninger. De retningslinjer som tidligere er vedtatt for organisasjonens oppbygging, skal følges. Funksjonærene skal således opptas i sine spesielle funksjonærforeninger og arbeiderne i sine.

Både arbeidere og funksjonærer må nå forstå at den beste måte hvorpå deres interesser kan varetas, er ved det kollektive arbeid gjennom organisasjonen.

Vi er vitende om at det på enkelte steder er noe vanskelig å opprettholde et normalt organisasjonsliv. Disse problemer har vi opptatt til behandling, og vi skal gjøre hva vi kan for at alle hindringer på dette område blir fjernet.

Landsorganisasjonens og forbundenes tillitsmenn vil komme til å besøke foreningene i distriktene etter hvert som tid og anledning gis.

Elias Volan.

Den 8. mai sendte de tyske myndigheter følgende skriv til Administrasjonsrådet:

Ad forandring av de bestående lønnstarifavtaler mellom de norske fagforeningers sentralforbund og dets avdelinger og arbeidsgiverforeningene.

I medhold av førerens forordning om utøvelsen av regjeringsmyndigheten i Norge av 24. april 1940, §§ 1 og 2, anmoder jeg Dem om å bestemme at alle avtaler mellom ovennevnte forbund, for så vidt de har til gjenstand en forandring av bestående lønnsavtaler, må ha Sosialdepartementets samtykke på forhånd. Sosialdepartementet må før sådant samtykke gis, innhente min godkjennelse gjennom min avdeling arbeids- og sosiale saker. Det er herved Sosialdepartementets plikt å klarlegge situasjonen og sende meg sin beretning og innstilling.

Avtaler av ovennevnte art, som ikke får min godkjenning, er ugyldige.

Det samme gjelder for lønnsforandringer i enkelte bedrifter som er foretatt på annen måte gjennom tariffavtaler.

Jeg anmoder Dem om å gjøre vedkommende norske myndigheter og yrkesforbund kjent med min anvisning og å fastsette regler overensstemmende hermed.

Etter bemyndigelse

Marrenbach.

10. mai 1940.

Skrivelse fra J. Bache-Wiig til Nemnda for Industri og Omsetning.

Det vises til den meddelelse som er kommet fra Rikskommissæren av 8. mai 1940 om forandringer i lønningsoverenskomster og forandringer i lønninger.

Herr Marrenbach, som har undertegnet meddelelsen på vegne av rikskommissæren, er i Berlin, og jeg talte i den anledning med hans stedfortreder, herr Bertrand.

Som visstnok allerede meddelt, så er grunnen for at denne meddelelsen er kommet den, at de tyske herrer i første rekke ønsker at meddelelser av sosial art, som f. eks. om arbeidslønninger eller endringer som den med hensyn til arbeidsledighetsbidrag m. v., skal forelegges de tyske myndigheter til godkjenning før de settes ut i livet. Ved å gå fram på denne måten mener de tyske myndigheter at en vil kunne sikre seg mot overraskelser. Det er fortsatt meningen at Administrasjonsrådet skal sende ut meddelelser av nevnte art, men meddelelsene skal som sagt være godkjent på forhånd.

Idet vi viser til den siste passus i meddelelsen hvor det uttales ønske om at forbund o. l. blir underrettet om meddelelsen, foreslå herr Bertrand følgende framgangsmåte:

I første rekke anmoder en Nemnda for Industri og Omsetning om å arbeide med de spørsmål som det her gjelder og altså som nevnt å arbeide sammen med rette tyske bearbeidere (herr Marrenbach/Bertrand).

Som en forholdsregel som anbefales tatt med en gang, ble følgende antydnet:

I tilslutning til den meddelelse som Administrasjonsrådet har sendt ut om at bedrifter ikke skal stoppe og hvor det også var nevnt, såvidt en vet, noe om nedslag i lønninger og tariffer, bør det sendes ut en meddelelse hvor spesielt to punkter blir å nevne:

Lønnsendringer av hvilken som helst art må framtidig ikke skje uten å være godkjent av Nemnda for Industri og Omsetning.

Lønnsendringer som allerede er foretatt, må meldes til nemnda og må for å være bindende, være godkjent innen 4 uker fra dato.

Det er mulig at også andre bestemmelser bør tas med i den meddelelse som nå bør sendes ut og som jeg lovet herr Bertrand å forelegge for nemnda.

Ærbødigst
J. Bache Wiig.

11. mai 1940.

Protokoll fra forhandlingsmøte mellom partene angående dyrtidstilleggene.

Til stede:

For arbeiderne og deres organisasjoner: D'herrer Volan, Josef Larsson, Ødegaard, E. Torkildsen, Ingv. Olsen, P. Åsvestad og Jens Tangen.

For arbeidsgiverne og deres organisasjoner: D'herrer Dahl, Amundsen, Bang, Wahl, E. Blikstad, Erlandsen, Gløersen og Rachlew.

En fortsatte diskusjonen fra møtet 26. april om dyrtidstilleggene, uten at behandlingen ledet til avslutning. En'nedes om *tirsdag den 14. mai* å konferere om tiden og måten hvorpå møtene skulle fortsette.

Finn Dahl. Elias Volan.

I begynnelsen av mai gjorde direktør Gunnar Jahn L.O.'s fungerende formann bekjent med at han hadde hatt en konferanse med de tyske myndigheter om lønnsforholdene. Et P.M. om dette spørsmål ble utarbeidet av advokat Hansteen på grunnlag av de opplysninger og notater som forelå i L.O.

Av dette P.M. framgår følgende:

«I begynnelsen av mai måned gjorde direktør Gunnar Jahn Landsorganisasjonens formann, Volan, bekjent med at han hadde hatt konferanser med de tyske myndigheter, hvorunder disse hadde spurt ham om hvorvidt det norske folk var oppmerksom på at krigssituasjonen sannsynligvis måtte medføre iallfall en foreløbig nedsettelse av folkets levestandard.

Herr Jahn var anmodet om å konferere med Landsorganisasjonen om denne sak. Under konferansene hadde de tyske myndigheter framholdt at en under nedsettelse av folkets levestandard kunne følge en av to veier:

1. Beholde de lønninger som var fastsatt og foreta forhøyelse av prisnivået.
2. Beholde det prisnivå som var fastlagt og foreta reduksjon av lønningene.

Spørsmålet kunne være hvilken av disse to veier som skulle velges og hvilken av disse to veier folket foretrakk. En drøftet disse spørsmål gjentatte ganger i sekretariatet og i andre møter og konferanser. Fagorganisasjonens instanser anså det for en større ulykke for arbeiderbefolkningen å betrede prisstigningslinjen enn å foreta en mindre nedsettelse av lønningene.

Om dette spørsmål var det også en konferanse i Stortinget under ledelse av dr. Marenbach, hvor blant andre direktør Dahl i Norsk Arbeidsgiverforening, direktør Jahn, Riksmeglingsmannen og Volan var til stede.

Under denne konferanse spurte dr. Marenbach hvilket standpunkt fagorganisasjonen inntok til spørsmålet om lønnsreguleringer. Hertil svarte Volan at arbeiderne naturligvis ikke ønsket hverken lønnsnedsettelse eller prisforhøyelse, men hvis en hadde valget mellom en av de 2 angitte linjer for nedsettelse av levestandarden, ville en foretrekke en lønnsreduksjon når denne holdtes innenfor rimelighetens grenser i stedet for prisstigningslinjen. Betrådte en først prisstigningslinjen, ville det ikke være mulig etter fagorganisasjonens oppfatning å ha full kontroll over hvilke priser en kom til å få. For øvrig gikk Volan ut fra at den rentenedsettelse som hadde funnet sted, ville bli etterfulgt av tilsvarende nedsettelse av husleiene, slik at en eventuell mindre lønnsnedsettelse ikke ville ramme arbeidernes levestandard med hele sin tyngde. Han gikk videre ut fra at en lønnsnedsettelse, iallfall for enkelte varesorters vedkommende, måtte betinge en prisnedsettelse, særlig da på en artikkel som brød og andre hjemmeprodukter hvis priser ikke kan sies å influere på utenforliggende faktorer. Men, erklærte Volan, hvis en foretar nedsettelse av lønningene, må en ikke samtidig få forhøyelse av prisene. I dette standpunkt erklærte herr dr. Marenbach seg enig.

Når Landsorganisasjonen med tilslutning av forbundsstyrene, godtok Riksmeglingsmannens forslag av 1. juni, var det i tillit til at prisstigninger ikke ville finne sted og at husleiene ble regulert nedover i samsvar med det lave rentenivå. Dette var stillet i utsikt.

Etter de drøftelser vi hadde med norske myndigheter og representanter for næringslivet hadde vi grunn til å gå ut fra at det offer som arbeiderne brakte ved nedsettelse av sine lønninger, ville bli etterfulgt av beslutninger som ville stille minst like så store krav til de øvrige samfunnsgrupper, f. eks. maksimalutbytte på aksjer, priskontroll som hindret enhver tendens til jobbing osv.»

Den 14. mai ble det holdt et møte i nemnda.

Til stede var nemndas medlemmer, Riksmeglingsmannen, direktør Thagaard, representanter for Norsk Arbeidsgiverforening og Arbeidernes fagl. Landsorganisasjon, samt en representant for Papirindustriens Arbeidsgiverforening, sekretær Bruusgaard.

Sekretær Brussgaard ga følgende referat av dette møte:

Nemndas formann, *advokat Sunde*, uttalte at nemnda gjerne som et ledd i sitt arbeid for å få hjulene i gang gjerne ville komme i kontakt med partene i de store tariffavtaler.

Som et ledd i vårt arbeid vil vi gå inn for reduksjon av de gjeldende lønninger. Vi arbeider dessuten for rentenedsettelse og flere andre ting som alt sammen har betydning for lønnningene.

Vi mener det er av meget stor betydning *snarest mulig* å få dyrtidstilleggene redusert.

Der arbeides for å få pantelånsrenten ned.

Direktør Thagaard: Der er sterke krefter i gjerde for å få i stand en inflasjon og det er derfor meget om å gjøre å treffe foranstaltning som vil motvirke og motarbeide disse krefter, og det er derfor nødvendig å få redusert pantelånsrenten, husleie og ikke minst lønnsreduksjoner for at prisnivået kan forbli uforandret. Det har i dag vært et stort møte av bank- og forsikringsfolk m. fl., hvor blant annet spørsmålet om nedsettelse av pantelånsrenten har vært drøftet, og det kan allerede på det nåværende tidspunkt sies at dette arbeid med det første vil føre fram til et resultat som så igjen automatisk vil føre til nedsettelse av husleien. Utkastet ligger ferdig for dette siste spørsmåls vedkommende. Likeledes arbeides der med forslag til bestemmelser om det for øvrig mindre aktuelle spørsmål, utbytte-

begrensningene i selskapene. Jeg vil understreke at dette vil sette særdeles meget inn på å bibeholde et uforandret prisnivå.

Riksmeglingsmannen, advokat Claussen: Jeg kom i dag fra «fristaten» Trondheim, hvor vi i de forløpne uker, som vi har vært uten forbindelse med den øvrige del av landet, har måttet treffe ganske drastiske forholdsregler for å hindre kaos. Der ble således nedsatt en hovedkomité og en rekke, i alt 10 spesialkomiteer, for å ta seg av de forskjellige spørsmål vedkommende næringslivet. Direktør Thagaard ville vært den rene engel i Trondheim sammenlignet med oss, så drastiske var de foranstaltninger vi måtte ty til.

Vi innførte kategorisk forbud mot oppsigelser om enn skjønt vi var klar over at dette forbud bare bunne bli av relativ virkning.

Ved samarbeid mellom Norsk Arbeidsgiverforenings distriktsrepresentant og Samorganisasjonens formann ble vi straks enige om ikke å gjennomføre indeksregulering for april måned. Der ble truffet vidtgående foranstaltninger for å holde prisnivået nede. Alle manufakturforretninger og skotøyforretninger ble stengt for at lagrene kunne bli talt opp. Som et eksempel kan der nevnes at det til Trondheims 55 000 innbyggere bare fantes 5 000 sett ullundertøy i byen.

Trondheim og Trøndelag hadde relativt store lagrer, blant annet fordi man holdt lagre for de nordlige landsdeler. Disse lagrer tæres der nå imidlertid meget sterkt på, idet man må tre støttende til for Møredistriktens vedkommende, likesom den i byen stadig økte tyske krigsmakt tærer på våre lagrer.

Hva beskjeftigelsen angår kan jeg nevne at flere tusen arbeidere er beskjeftiget av tyskerne med anlegg av 2 store flyplasser til 3 à 4 mill. mark på Værnes og Lade. Dette arbeid vil imidlertid ikke bli av lang varighet for de norske arbeideres vedkommende.

Jeg tør således si at det ikke engang er tvilsomt at store deler av vårt land vil komme i en direkte og absolutt nødsituasjon hvis det ikke straks kan treffes forholdsregler til motarbeidelse herav.

Nic. Næss ga uttrykk for at Landsorganisasjonen ikke var fremmed for tanken om at arbeiderne måtte ta sin del av de løft som ble nødvendige. Han understreket imidlertid at der måtte tas skjellig hensyn til de mange arbeidere som allerede nå arbeidet på innskrenket arbeidstid og som således i realiteten hadde fått en til dels meget betydelig lønnsreduksjon. Han ga videre uttrykk for at deflasjon var bedre enn inflasjon.

Direktør Dahl: Til herr Næss vil jeg gjerne ha uttalt at en nedsettelse av arbeidstiden er minst like stor byrde for bedrif-

tene som arbeiderne. Den produksjon som drives på innskrenket tid er kostbarere enn den som drives når bedriftene kan utnytte sin produksjonskapasitet fullt.

Direktør Thagaard: Lønningen må også ned selv der hvor arbeidet rasjoneres. Det er minst like nødvendig at produksjonsutgiftene reduseres for den produksjons vedkommende som drives på innskrenket tid.

Volan: På vår side er det ingen som har myndighet til å vedta reduksjoner. Det ville være i strid med våre lover. Den eneste instans som kunne tenkes å ta standpunkt til dette kan p. g. a. kommunikasjonsvanskene ikke innkalles.

Advokat Sunde: Lønningene må ned, så det er ingen risiko å gå med på det straks. Gi bare nemnda et førstetilsagn om at reduksjoner vil finne sted, så kan spørsmålene detaljbehandles senere.

Riksmeglingsmannen uttalte seg om arbeid på innskrenket tid i tilslutning til direktør Dahl og direktør Thagaard.

Volan: Hvis vi nå gikk med på å sløyfe siste dyrtidstillegg straks, hvor lenge ville vi da være garantert mot krav om ytterligere reduksjoner?

Diskusjonen var hermed slutt og der ble berammet et nytt møte til i morgen, onsdag den 15. kl. 9, hvor Riksmeglingsmannen ville lede fortsatte forhandlinger mellom hovedorganisasjonene om reduksjon av lønningene.

15. mai 1940. Møte hos Riksmeglingsmannen angående dyrtidstillegget.

Til stede: Representanter for N.A.F. og A.F.L. samt en representant for P.A.F.

Riksmeglingsmannen: Det første jeg anser det nødvendig å påpeke og presisere i denne vanskelige situasjon er at enhver må være rede til å ta ansvar. Personlig hadde jeg aldri drømt om at jeg skulle være nødt til å ta så mye ansvar som jeg har måttet gjøre i de siste 3 uker.

Jeg anser det tvingende nødvendig for å få produksjonslivet i gang igjen at alle produksjonsutgifter nedsettes. Lønningene må således også ned. Når jeg nå stiller krav om at alt som heter dyrtidstillegg skal falle bort, så er det fordi jeg mener det er nødvendig. Alle grupper av lønsmottakere må spenne remmen inn.

I de 10 årene som er gått siden jeg tiltrådte som riksmeglingsmann, har jeg søkt å gjennomføre en linje med minst mulig nedslag i nedgangstider og minst mulig tillegg i oppgangstider for at pendelen ikke skulle svinge for sterkt. Jeg vil følge den

samme linje nå. Jeg vil holde igjen for utilbørlige reduksjoner, men gå inn for nødvendige reduksjoner.

Begrunnelsen for mitt forslag om reduksjoner er at jeg tror at det vil bidra til å holde bedriftslivet i gang i større utstrekning enn nå er tilfelle.

Volan: Lønsmottakerne vil gjerne være med på å yte det som er nødvendig i denne vanskelige situasjon, *men de vil ikke trekke lasset alene.* Landsorganisasjonen mener at der fra myndighetenes side ikke er gjort noe for at de som har den beste trekk-kraften skal være med og trekke sin forholdsmessige del, dog innrømmes det at nedsettelsen av pantelånsrenten, når det blir ordnet, i så måte vil bety en del. Alle pristillegg forårsaket av dyrtidstilleggene må sløyfes.

Volan kom deretter inn på de arbeidere som arbeider på innskrenket tid og presiserte at der ikke måtte lønnes under eksistensminimum.

De lønsmottakere som har forsørgelsesbyrde, bør ha fortrinnsrett til det arbeid som kan skaffes.

Før vi tar fatt på realitetsbehandlingen av spørsmålet om lønnsreduksjoner bør der opptrekkes hovedlinjer for hvordan byrdene skal fordeles.

Riksmeglingsmannen: Levestandarden må ned. Vi må finne fram til en helt *generell* ordning. Det nytter ikke med fag, grupper eller bedrifter hver for seg. Finner man ikke fram til en generell ordning, vil det begynne å rakne. Det vil bli desorganisasjon både blant arbeiderne og arbeidsgiverne. I Trondheim fikk vi tydelig eksempel på hvilke uheldige følger det kan få å fravike den generelle linje. De store hovedorganisasjoner har vært ansett for så viktige og samfunnsgagnlige institusjoner at det er påkrevd å holde disse organisasjoner ved like. Blir de ikke enige vil jeg sette himmel og jord i bevegelse for å få en ordning. Denne ordning skal også innebære opprettholdelse av partenes organisasjoner.

Direktør Dahl: Jeg finner det ikke riktig på det nåværende trinn å påbegynne noen detaljbehandling av spørsmålet om lønnsreduksjoner. Jeg kunne ha mye å si til det som er anført av herre Volan, men jeg vil innskrenke meg til å meddele at N.A.F. har drøftet nødvendigheten av langt mer vidtgående reduksjoner enn at dyrtidstilleggene skal falle bort.

Riksmeglingsmannen: I en så viktig sak som denne kan det ikke ventes at partene skal ta et definitivt standpunkt over bordet. Når jeg imidlertid nå anmoder partene om å komme tilbake kl. 14, vil jeg be om at de til denne tid har drøftet saken og truffet beslutninger som muliggjør en snarlig løsning av det viktige spørsmål om nedsettelse av lønningene.

Under møtet hos Riksmeglingsmannen den 15. mai antydet arbeidernes forhandlere et forslag som gikk ut på at ingen arbeidere skulle få kortere arbeidstid enn 24 timer pr. uke, og at alle dyrtidstillegg skulle utbetales helt ut til dem som hadde denne arbeidstid. For hver time arbeidstiden ble forlenget utover 24 timer kunne dyrtidstilleggene reduseres med 1/48-del.

Forslaget ble avvist av arbeidsgiverne som helt uakseptabelt. Begge parter var da på det rene med at «myndighetene» arbeidet med nye forskrifter om hvordan lønns- og arbeidsvilkårene skulle fastsettes, og en ble da enig om å utsette de videre drøftelser inntil disse forskrifter forelå.

Av de rapporter som kom inn til L.O. framgikk det at stillingen for arbeiderne i de besatte områder var svært vanskelige. Arbeidsløsheten grep om seg og mange arbeidsgivere var av den oppfatning at de ikke var forpliktet til å følge tariffavtalene. I Trondheim og Bergen hadde samorganisasjonene gått med på kriseordninger, som betydde, for Trondheims vedkommende at det siste dyrtidstillegget ble frafalt, og i Bergen var begge dyrtidstilleggene frafalt. Oslo kommune hadde holdt tilbake dyrtidstilleggene fra 1. mai, og Staten hadde besluttet det samme for sine arbeidere og funksjonærer fra 15. mai.

21. mai 1940. Protokoll for møte i sekretariatet.

Krisen og arbeidsforholdene.

1. Fra Herøya Arbeiderforening ble det oversendt en uttalelse fra møtet i foreningen 16. mai.
2. Fra Norsk Jern- og Metallarbeiderforbund ble det sendt ut et vedtak fra forbundets stedlige styre i Oslo.
3. Fra Norsk Arbeidsmannsforbund forelå det brev om arbeid
3. Fra Norsk Arbeidsmannsforbund forelå det brev om arbeids- og lønnsforhold i Vestfold, Telemark og Austagder fylke.

Dette forslag ble lagt fram til uttalelse i Oslo og Akershus faglige Samorganisasjons møte onsdag den 22. mai 1940:

«Den situasjon som er oppstått i vårt land etter at vi direkte ble blandet inn i krigen mellom stormaktene, har skapt en rekke nye problemer — av økonomisk, administrativ, finansiell og produksjonsmessig karakter. Disse problemene må løses på en sådan måte at vanskene for det norske folk blir minst mulig. Forutsetningene for dette er at ro og lovordnede forhold blir opprettholdt. Arbeiderbevegelsens tillitsmenn og medlemmer må i denne forbindelse være seg sitt ansvar bevisst. De må forstå at grunnlaget for vårt videre arbeid må opprettholdes.

Landets frihet og folkets sjølstyre i nåtid og framtid er

for oss alle et umistelig gode og kan bare sikres ved en fast opp treden fra alle byggende og skapende krefter i vårt folk.

Alle ledende organisasjoner på næringslivets område — også Arbeidernes faglige Landsorganisasjon — gikk inn for at det ble oppnevnt et administrasjonsråd med det oppdrag å forstå den øverste administrasjon i de besatte områder. Dette råd er oppnevnt av rikets Høyesterett. Landsorganisasjonen har tilsagt rådet lojal støtte i det overordentlig vanskelige arbeid. Landsorganisasjonens stilling til Administrasjonsrådet er godkjent av alle ansvarlige organisasjonsinstanser som har behandlet saka.

Landsorganisasjonens virksomhet i denne tida har gått ut på å søke opprettholdt det økonomiske liv og det arbeidende folks levestandard så langt det lar seg gjøre. Vi vil fortsatt søke å søke et rimelig livsopphold for hele folket. De byrder som krigen og blokaden medfører må fordeles etter samfunnsklassenes bæreevne. Til fremme av dette grunnsyn vil arbeiderorganisasjonene medvirke i de instanser som opprettes for å trygge landets forsyninger og for å sikre folkeøkonomien.

Det arbeidende folk er alltid best tjent med at stabilitet i de økonomiske forhold blir opprettholdt, at leveomkostningene og lønnsnivået unngår større forandringer enn de som er absolutt påkrevd. Hvis prisforhøyelser er uunngåelig, må de søkes kompensert ved lettelser i andre poster i leveomkostningene.

Den tida vi nå har, og den tida vi står foran, vil kreve de aller største kraftanstrengelser fra hele folket. Import- og eksportvanskene gjør det absolutt nødvendig å foreta en omlegging av næringslivet bygd på sjølbergingsprinsippet. Vi skal i denne forbindelse anføre følgende hovedpunkter:

1. Bankene og kredittinstitusjonene må aktivt gå inn for en effektiv finansiering av produksjon og omsetting. Yte full støtte til nødvendig omlegging av bedrifter, nybygging og nyanlegg.
2. Rentenivået for stats- og kommuneobligasjoner, og for pantelån i faste eiendommer må senkes, så de kommer i samsvar med den fastsatte diskonto.
3. Husleier, både for bedrifter og familier, må senkes i samsvar med det lavere rentenivå.
4. Landets kommunikasjoner må utbedres og utvides, slik at en effektiv vareutveksling mellom distriktene kan foregå. I denne forbindelse må der foretas ombygging av det nødvendige antall motorkjøretøyer for ved- og trekullfyring, og for elektrisk drift. Jernbanene må elektrifiseres i et langt sterkere tempo enn hittil.

5. Brensel- og kraftforsyningen må sikres gjennom utvidelse av de elektriske samkjøringsnett. Kraftstasjonenes kapasitet må økes gjennom nybygginger og nye vassdragsreguleringer. Vedhogsten må forseres osv.
6. Matforsyningen må sikres gjennom øket virksomhet i jordbruket og fiskeriene.
7. Bedriftene må sikres tilgang av nye råstoffer, også gjennom omlegginger av produksjonsprosessen.
8. Arbeidsløsheten må avhjelpes gjennom øking av offentlige nyanlegg og en mer intensiv virksomhet i de private bedrifter. Vårt program må være, at enhver arbeidsløshet skal bringes til opphør, at alle ledige hender settes til produktivt, samfunnsnyttig arbeid.
9. Arbeidervernloven og de sosiale trygdeordninger må respekteres. Arbeidsløshetstrygden må settes ut i livet, så langt som den økonomiske evne rekker.
10. Alle muligheter for varebytte med andre land må undersøkes og fremmes så langt som mulig.

Hvis det norske folk aktivt går inn for den linje vi her har skissert, vil vårt land kunne evne å overvinne de vansker som foreligger, og folket gis evnen og viljen til å se framtida fortrøstningsfullt i møte. Hvis denne linjen blir fulgt, vil den organiserte arbeiderklasse yte sin medvirken og være med å de byrder som blir nødvendig.

Forslaget ble enstemmig vedtatt 22. mai av Samorganisasjonens representantskap og fagforeningsstyrene i Oslo og Aker, i alt var ca. 600 tillitsmenn til stede.

Den 23. mai utstedte Administrasjonsrådet følgende anordning for ordning av lønningene og arbeidsvilkårene i de besatte områder: (Se skriv fra tyskerne av 8. mai).

§ 1.

Enhver endring av de lønns- og arbeidsvilkår som gjaldt innen nærings- og omsetningslivet den 9. april 1940, er ugyldige uten samtykke av Sosialdepartementet.

Endringer som er avtalt i tida mellom 9. april 1940 og den dag disse forskrifter trer i kraft, skal straks forelegges Sosialdepartementet til godkjennelse. De gjelder inntil videre, men deres framtidige gyldighet er avhengig av at de innen 1. juli 1940 er godkjent av Sosialdepartementet.

§ 2.

Framgangsmåten ved endringer av lønns- og arbeidsvilkår skal være:

1. Når endringer av tariff-festede lønns- og arbeidsvilkår kreves av en av tariffpartene, skal det først opptas forhandlinger mellom dem. Kreves endringer av lønns- og arbeidsvilkår ved bedrifter hvor de ikke er tariffordnet, skal forhandlingene føres med arbeidernes tillitsmann.
2. Blir det ved forhandling oppnådd enighet om en endring, skal partene uten opphold forelegge den for Sosialdepartementet til godkjenning.
3. Føres forhandlinger om endringer av lønns- og arbeidsvilkår ikke til enighet innen 2 dager etter at krav om forhandlinger er reist, skal partene uten opphold sende melding herom til Riksmeglingsmannen eller til en kretsmeglingsmann etter nærmere forskrifter gitt av Sosialdepartementet. Megling skal straks prøves.
Fører meglingen til forlik, skal resultatet straks forelegges Sosialdepartementet til godkjenning.
4. Fører meglingen ikke til forlik innen 2 dager etter at meglingen er begynt, skal meglingsmannen uten opphold legge fram saken for Sosialdepartementet med forslag til ordning.
5. Sosialdepartementet har den endelige avgjørelse av lønns- og arbeidsvilkårene.

§ 3.

Sosialdepartementet kan også fastsette lønns- og arbeidsvilkår av eget tiltak. I så fall skal Sosialdepartementet kreve at det blir opptatt forhandlinger om lønns- og arbeidsvilkår under ledelse av en meglingsmann. Vedkommende meglingsmann eller tariffpartene skal i disse tilfelle innen 2 dager etter at forhandlingene er begynt, sende Sosialdepartementet forslag til ordning.

I særlige tilfelle kan Sosialdepartementet treffe sin avgjørelse også uten forutgående forhandlinger.

24. mai 1940. Protokoll for forhandlingsmøte mellom A.F.L. og N.A.F.

Til stede:

For arbeiderne: d'herrer Næss, Torkildsen, Larsson, Olsen, Børsum, Fladeby, Ødegaard og Aasvestad.

For arbeidsgiverne: d'herrer Dahl, Gahr, Bang, Wahl, Eriksen, Gløersen, Erlandsen, Rogstad, Horgen, Paasche og Rachlew.

Arbeidsgivernes representanter krevde forandring i de mellom N.A.F. og A.F.L. bestående tariffavtaler, forandringer gående ut på både sløyfing av de dyrtids- og krisetillegg som er gitt etter 1. september 1939, og om ytterligere nedsettelse av lønningene i de fag som hadde konkurranse på og fra utlandet, så disses lønnsnivå kunne bringes i konkurransemessige forhold til de øvrige nordiske lands lønninger. •

Arbeidernes representanter fant ikke å kunne akseptere arbeidsgivernes krav, og henviste i den anledning til hva som også tidligere var anført ved de konferanser som hadde funnet sted.

Etter sakens diskusjon fant begge parter representanter at fortsettelse av forhandlingene ikke kunne regnes å ville lede til enighet, hvorfor man avsluttet møtet.

Nic. Næss. Emil Torkildsen. J. Larsson. Ingv. Olsen.

H. L. Børsum. H. Fladeby. Johs. M. P. Ødegård.

P. Åsvestad.

Finn Dahl. Johs. Gahr. Alf Bang. Sigurd Wahl.

H. Ad. Gløersen. Christian Erlandsen. N. W. Rogstad.

E. Horgen. Ansgar Eriksen. Bjørn R. Paasche.

Cato Ranklew.

Oslo, den 27. mai 1940.

Til samtlige forbund og faglige samorganisasjoner!

Den 23. mai fattet Administrasjonsrådet for de besatte områder vedtak til

Forskrifter og endringer av lønns- og arbeidsvilkår innen nærings- og omsetningslivet.

Et trykt eksemplar av forskriftene vedlegges.

Stadsfysikus Diesen, som bestyrer Sosialdepartementet, gjør merksam på at arbeidervernloven er i kraft og at dens bestemmelser må følges. Det er likeledes meldt at de regler som gjelder for forhandlinger og megling i det private næringsliv også skal følges for kommunene, og en må vel forutsette at de samme regler så vidt mulig også blir fulgt for Statens arbeidere og funksjonærer. Dette spørsmål vil bli tatt opp av Landsorganisasjonen og Administrasjonsrådet. Forbundene må kreve av så vel kommunene som av Staten at disse regler skal følges når det er spørsmål om endringer i tariffavtaler eller arbeidsvilkår.

Riksmeglingsmannen, advokat Claussen, hadde den 23. mai en pressekonferanse, hvor han uttalte følgende. Vi gjengir her «Arbeiderbladet»s referat av pressekonferansen:

«De lange forhandlingers tid er forbi, sa Riksmeglingsmannen. Blir ikke partene enig om to dager, går saken til megling. Fører ikke den fram på to dager, setter jeg fram meglingsforslag, og så kan partene godta eller forkaste det. Blir det forkastet, sendes det til Sosialdepartementet som fastsetter lønns- og arbeidsforholdene.

De skjønner at jeg har jo hatt alt for lite å si, smilte Riksmeglingsmannen, men heretter blir det altså annerledes. En kan nok gå ut fra at Sosialdepartementet vil ta avgjørende omsyn til de meglingsforslag som blir framsatt.

Arsaken til at de nye forskriftene er satt i verk, skyldes naturligvis situasjonen. Det er av avgjørende betydning at en ikke får noen arbeidskamper nå. Det gjelder i stedet om å løfte i flokk.

En vil videre se at framgangsmåten ved behandling av arbeidstvister er den samme som før, når unntas den bestemmelse at Sosialdepartementet er siste instans. Jeg vil understreke at det nå som før er av største betydning at det søkes tilveiebrakt enighet mellom partene ved forhandlinger og meglingsmyndighetene på sin side vil gjøre sitt til at det øves rettferdighet til begge kanter, slik at det kan foreligge betingelser for ro og arbeidslyst.

— Omfatter disse forskrifter bare de uorganiserte arbeidere?

— Forskriftene er å betrakte som endringer i arbeidstvisteloven, og denne lovs område er ikke forandret.

— Overhodet alle avtaler skal heretter sanksjoneres av Sosialdepartementet?

— Alle lønnsavtaler som gjaldt 9. april er framleis gyldige. Det er endringene etter 9. april som i tilfelle må godkjennes. Og jeg vil be om at Sosialdepartementet får tilsendt disse endringer så hurtig som mulig, Ellers risikerer en at de ikke blir godkjent før 1. juli, slik som bestemt i Administrasjonsrådets vedtak.

Men de lønnsreduksjoner som har funnet sted etter avtale mellom partene gjelder nå, men den fortsatte gyldighet er avhengig av departementets godkjenning.

Riksmeglingsmannen streker til slutt under at forskriftene trer i kraft straks. De gjelder også for de forhandlinger som har vært i gang mellom Arbeidsgiverforeningen og Landsorganisasjonen. En kan derfor vente at disse forhandlinger blir avsluttet særs hurtig.»

Vi er bekjent med at en rekke bedrifter har foretatt endringer i de bestående lønns- og arbeidsvilkår. Endringene er ofte foretatt på den måte at arbeidernes tillitsmenn er kalt inn til bedriftens leder, og meldt at der gjennomføres de og de forandringer. Vi må gå ut fra at de forandringer bedriftene på denne måte egenmektig har fastsatt, vil de nå søke Sosialdepartementet om å få godkjent som varige lønns- og arbeidsvilkår for bedriftene.

Det er klart at en slik framgangsmåte fra bedriftenes side strider mot så vel tariffavtalene som mot alle forutsetninger

for den nyordning som er tenkt etablert. Forbundene må straks skaffe fullstendig oversikt over hvordan det ligger an ved hver enkelt av disse bedrifter, og sende inntil Sosialdepartementet protest mot bedriftenes egenmektige opptreden, og kreve at nyreguleringer skal foretas i henhold til de forskrifter Administrasjonsrådet har fastsatt.

Tirsdag den 28. mai vil det antakelig bli opptatt megling for så vidt angår de bestående tariffavtaler med Norsk Arbeidsgiverforening. Inntil resultatet av disse meglinger foreligger, må forbundene avvise et hvert forsøk fra bedriftenes side om å slutte separatavtaler for den enkelte bedrift. Dette må forbundene gjøre sine avdelinger kjent med.

Rapporter om de foretatte endringer i lønns- og arbeidsvilkår sendes Landsorganisasjonen i 3 eksemplarer, som da sender disse videre over til Sosialdepartementet.

Skulle forbundene ønske flere eksemplarer av forskriftene, kan det nødvendige antall eksemplarer bestilles gjennom Arbeidernes Aktietrykkeri.

Med solidarisk hilsen

Arbeidernes faglige Landsorganisasjon. Sekretariatet.

Elias Volan.

Jens Berg.

31. mai 1940. Fellesmøte mellom Arbeidernes faglige Landsorganisasjons sekretariat og forbundsstyrene.

Til behandling forelå:

1. Lønnsforhandlingene.
2. Kontingentordningen i forbundene.

Til stede var sekretariatets medlemmer og forhandlingsutvalget og følgende representanter fra forbundene:

Norsk Arbeidsmannsforbund: Johs. M. P. Ødegaard, Alb. Karlsen, Chr. Henriksen, Lars Bakken, Hilmar Antonsen, Birger Eriksen, Borghild Thorvaldsen, Arnesen, Ingrid Holmstrøm.

Norsk Baker- og Konditorforbund: Johan Nygaard, Oscar Ripnes, Daniel Lambach, Bjarne Ask.

Norsk Bekledningsarbeiderforbund: W. Andersen, R. Eriksen.

Norsk Bokbinder- og Kartonnasjearbeiderforbund: Birger Arnesen, Wilh. Andersen, Karl Byhring, Erling Engelsgård, Ragnhild Arnesen, Mimmi Kristoffersen.

Norsk Bygningsarbeiderforbund: Tangen, Johannessen, Andresen, Andersen, Kr. Nilsen, O. Aas, Lindgård, Solberg, Hansen, Hermansen, Bergstrøm, Næss, Moseby.

Norsk Centralforening for Boktrykkere: Torkildsen, Arnesen, Syvertsen, Fagerstrøm, Sigrid Madsen, Skjebstad.

Norsk Elektriker- og Kraftstasjonsforbund: Sverre Pettersen, Andreas Torp, Bj. Klafstad, G. Åmot, J. Henriksen, Søreide.

Norsk Formerforbund: E. Nyhus, J. Hagen, E. Elton, G. Syvertsen, J. Nygård, D. Olsen, K. Svendsen.

Norsk Gullsmedarbeiderforbund: Arthur Andersen, Hugo Lindahl, Reidar Hansen, N. Heggland.

Norges Handels- og Kontorfunksjonærers Forbund: A. Raaen, O. Gjestebø, Alfr. Nilsen, Thora Johansen, Ragna Karlson, Sverre Bolstad, Amund Martinsen.

Norsk Hotell- og Restaurantarbeiderforbund: P. Åsvestad, S. Marstrøm, Lars Olsen, Levin Halvorsen, R. Hansen.

Norsk Høveliarbeiderforbund: Anders Finstad, Hans Eriksen.

Norsk Jernbaneforbund: J. A. Hammerstrøm, Joh. Hvidsten, Sig. Rounge, Ludvik Buland.

Norsk Jern- og Metallarbeiderforbund: Josef Larsson, Hans Hegg, Einar Jørgensen, Erik Stabben, Thj. Andersen, Ole Dahlberg, Gustav Johansen, G. Lohne, Henrik Gustavsen, Einar Nilsen.

Norsk Kjemisk Industriarbeiderforbund: A. Gulbrandsen, Nic. Næss, Paul Engstad, Kristian Sandvold, Hans Magnussen, Sverre Enger, Klara Skoglund, Erling Hernes.

Norsk Kjøttindustriarbeiderforbund: Helmer Karlsson, Mikael Gran, Finn Nilsen, Harry Løkke.

Norsk Kommuneforbund: T. Henriksen, O. Ødegaard, K. Furuskjegg, Arth. Karlsen, G. Nymark, E. Olsen, Osc. Johansen, Sig. Halvorsen, Sig. Woldsæter.

Norsk Kystloslag: E. Petersen.

Norsk Litografisk og Kjemigrafisk Forbund: W. Schönfeldt, Johs. G. Olsen, Eiv. Nilsen, Rolf Pedersen.

Norsk Lokomotivmannsforbund: Th. Narvestad.

Norsk Murerforbund: Th. Narvestad, H. Braathen, R. Blomkvist, Eugen Wiik, Th. Andresen, A. Torp, Th. Karlsen.

Norsk Nærings- og Nytelsesmiddelarbeiderforbund: H. L. Børsum, E. Frogner, Albert Andersen, Johan Hoff, O. Kirkedalen.

Norsk Papirindustriarbeiderforbund: Stenklev, Fridholm, Pehrson.

Norsk Postforbund: H. H. Hansen, Karlsrud.

Norsk Skinn- og Lærarbeiderforbund: Axel Eriksen, Thorleif Gundersen, Einar Ehling, Harald Amundsen, Ernst Hansen, Richart Eriksen.

Norsk Skotøyarbeiderforbund: Anton Andresen, Fr. Holm, Ivar Sørensen, Esther Samuelsen, Carl Stjernstrøm.

Norsk Stenindustriarbeiderforbund: Johan Karlsen, Ragnvald Nygård, Oskal Karlsen, Sverre Thorvik, Henry Hansen.

Norsk Sjømannsforbund: J. Didriksen, E. Bergh, G. Hauge.

Norsk Telegraf- og Telefonforbund: Anders Mørk, Victor Schau, Th. Fredenlund, Axel Eeg.

Norsk Tekstilarbeiderforbund: Ingv. Olsen, Olav Hansen, Alf Andersen, Birger Andersen, Alf Lagesen, Karl O. Hauge, Anna Nilsen, Konstanse Johansen.

Norsk Transportarbeiderforbund: Alfred Lindø, Eiv. Engh, Kj. Kjoniksen, Gustav Strøm, Johs. Bye, O. Nord, Leif Olsen.

Norsk Treindustriarbeiderforbund: Einar Pedersen, Harry Berg, Ivar Hannestad, Oskar Torp, D. S. Langholm, P. Ødegård.

Norsk Tobakkarbeiderforbund: Elfrida Ovesen, Ester Pier, Ruth Olsen, Adolf Larsen, Einar Grønholdt.

Arbeiderpartiets Pressefond: Kåre Haugen.

Dessuten møtte en del tilreisende representanter fra samorganisasjonene og fra Oslo og Omegns faglige Samorganisasjon.

Landsorganisasjonens fungerende formann, Volan, redegjorde for de førte forhandlinger og meglinger.

Etter et kort ordskifte vedtok møtet mot 2 stemmer sådant forslag:

«Fellesmøte av forbundsstyrene tiltrer sekretariatets og forhandlingsutvalgets vedtak om å godkjenne den linje for lønnsregulering som var antydnet av Riksmeglingsmannen, hvorved dyrtidstillegget som ble gitt i januar, faller vek, og at bygningsfagenes akkordtariffer undergis særskilt revisjon, og at det tillegg transportarbeiderne fikk ved voldgiftsdommen i desember og januar, faller bort.

Alle tillegg som ble gitt på basis av indeks for mars, bibeholdes.»

Landsorganisasjonens kasserer, I. B. Aase, redegjorde for kontingentordningen i forbundene, og framla sådant forslag, som ble enstemmig vedtatt:

«Ved eventuell nedregulering av kontingenten bør der søkes samarbeid mellom de forskjellige forbund for derved å få — i den utstrekning det er mulig — en tilsvarende prosentregulering. Forslag om regulering av kontingenten bør tilstilles sekretariatet, som sammenkaller møte med de interesserte forbund til behandling av saken.»

Elias Volan.

Jens Berg.

1. juni 1940. Riksmeglingsmannens forslag til endringer i de nå gjeldende bestemmelser om dyrtidstillegg for den del av riket som er underlagt Administrasjonsrådets forvaltning, med vedtagelse av A.F.L. og N.A.F.

Det dyrtidstillegg som ble gitt på grunnlag av indekstallet pr. 15. mars 1940 (194) bibeholdes. De tidligere i henhold til voldgiftsdommen av 12. desember 1939 og Riksmeglingsmannens forslag av 4. januar 1940 gitte dyrtidstillegg bortfaller. Det samme gjelder andre tariffavtaler for den del av dyrtidstillegget som dekker indeksstigningen fra 171 til 183.

For utenriksfarten gjelder forslaget den fart som er omhandlet i Riksmeglingsmannens forslag av 23. mai 1940.

Akkordtariffene i bygningsfagene (Norsk Bygningsarbeiderforbund, Norsk Elektriker- og Kraftstasjonsforbund og Norsk Murerforbund) opptas snarest til særskilt behandling.

De nye lønninger gjelder fra 1. juni 1940 og inntil videre. Oslo, den 1. juni 1940.

Andr. Claussen.

Ovenstående overenskomst som er kommet i stand under Riksmeglingsmannens medvirken er godtatt av undertegnede organisasjoner. Vi erklærer oss enig i avtalen hvis vedtagelse vi derfor overtar ansvaret for på vegne av alle våre forbund, landssammenslutninger og underavdelinger.

Oslo, den 1. juni 1940.

Norsk Arbeidsgiverforening:

Fin Dahl.

Arbeidernes faglige Landsorganisasjon:

Elias Volan.

Norges Rederforbund:

Ansgar Eriksen.

7. juni 1940. Skriv fra Norsk Jern- og Metallarbeiderforbunds stedlige styre til Reichskommissar Terboven.

Vi tillater oss herved å vedlegge en beslutning vedtatt på felles medlemsmøte av jernarbeidere i Oslo 5. juni i år. (Bilag 1).

Som det framgår av beslutningen fikk det stedlige styre i oppdrag å undersøke lovligheten av de foretatte lønnsreduksjoner.

Lønnsnedslaget kom som en sørgelig overraskelse på Oslo jernarbeidere der for største delen arbeider på innskrenket arbeidstid, samtidig som vi ble høyst overrasket over ikke å få anledning til å være med å stemme over våre lønns- og arbeidsvilkår.

Dette brudd på norske rettsregler motiveres fra enkelte hold med at det antagelig er de tyske myndigheter som gjennom Administrasjonsrådet har krevd dette. Da vi ikke er helt overbevist om at de tyske myndigheter tilsidesetter norsk lov (kfr. herr Terbovens tale i Oslo 1. juni i år) er vi takknemlig for et svar på nedennevnte spørsmål.

1. Innebærer det riktighet at de tyske myndigheter har krevd de foretatte reduksjoner av de nå gjeldende lønninger?
2. Er det etter krav fra de tyske myndigheter at loven om arbeidstvister er opphevet?

Herr Reichskommissar, vi ville være Dem meget forbunden for en eventuell konferanse om disse spørsmål, og om De i denne anledning vil motta en mindre deputasjon fra oss.

Ærbødigst

Norsk Jern- og Metallarbeiderforbund,

Stedlige styre.

7. juni 1940. Referat fra et møte mellom Norsk Jern- og Metallarbeiderforbunds stedlige styre og advokat Sunde.

7. juni behandlet arbeidsutvalget i N. J. & M. F.s stedlige styre framgangsmåten for å kunne effektivere fellesmøtets beslutning. En ble enig om å henvende seg til Landsorganisasjonens formann, Elias Volan, for ved ham å kunne få de nødvendige opplysninger om *hvem* som sto bak — og *hvorfor* det var nødvendig å sette ned lønningene ved et diktat.

Volan hadde intet skriftlig, sa han, han henviste til Riksmeglingsmann Claussen og dennes uttalelser under meglingen. Sammen med Volan gikk da det stedlige styres representanter til Riksmeglingsmannen.

Riksmeglingsmannen viste til formannen i Nemnda for Industri og Omsetning, advokat Einar Sunde.

Ved besøk hos Einar Sunde ble det, muntlig, gitt de absolutte forsikringer om at det var tyskerne som ønsket arbeidernes lønninger senket. Han sa: «Vi står under tysk lønnsdiktatur.»

N. J. & M. F.s stedlige styre behandlet på ny saken, og da på grunnlag av de opplysninger advokat Sunde hadde gitt. Slik saken stilte seg var det enstemmighet om at noe videre kunne det ikke gjøres.

7. juni 1940. Betenkning fra h.r.advokat Viggo Hansteen til Norsk Jern- og Metallarbeiderforbund.

Spørsmål om arbeidsrettssak i anledning nedsettelse av dyrtidstillegget.

Jeg har hatt anledning til å gjennomgå overrettssakfører Bergsjø's utredning til det stedlige styre i Oslo av 25. juni d. å. om ovennemnte spørsmål, og vil i den anledning uttale:

Det er etter min oppfatning ganske utvilsomt at et søksmål anlagt etter de av overrettssakfører Bergsjø antydde linjer ikke vil føre noe steds hen.

Hva den rettslige side av saken angår, er forholdet kort uttrykt følgende:

Hovedorganisasjonene hadde med Norsk Arbeidsgiverforening en dyrtidsordning, opprettet 4. januar 1940. Denne dyrtidsordningen var også Norsk Jern- og Metallarbeiderforbund part i. Jeg er enig med overrettssakfører Bergsjø i at denne dyrtidsordningen ikke ble satt ut av kraft gjennom krigen. Men den er derimot endret ved den nye avtale som samtlige parter i ordningen, deriblant også Norsk Jern- og Metallarbeiderforbund, inngikk under Riksmeglingsmannens ledelse 1. juni. Det antydes at denne nye avtale arbeiderrepresentantenes side skal være inngått under bristende forutsetninger. I denne forbindelse anstilles det diverse betraktninger over graden og arten av tyskernes inngripen i dyrtidsforhandlingene. Etter min mening er disse spekulasjoner temmelig ørkesløse. De tyske myndigheters stilling til lønnsforhandlinger av den art det her gjaldt er helt klart og utvetydig fastslått i Reichskommissarens brev til Administrasjonsrådets formann av 8. mai 1940, gjengitt i Landsorganisasjonens rundskriv nr. 23—40. Her er det fastslått, at en hver avtale om forandring av bestående lønnsavtaler må ha Sosialdepartementets samtykke på forhånd. «Sosialdepartementet må før sådant samtykke gis innhente min godkjenning gjennom min avdeling for arbeids- og sosiale saker. Det er herved Sosialdepartementets plikt å klarlegge situasjonen, og sende meg sin beretning og innstilling. Avtaler av ovennevnte art, som ikke får min godkjenning, er ugyldige.»

Forhandlingene mellom hovedorganisasjonene i slutten av mai i år ble ført med nødvendig hensyntagen til påbud, og på grunnlag av Administrasjonsrådets forskrifter av 23. mai 1940. som også er istandbrakt etter forhåndskonferanse med de tyske myndigheter.

Forskriftene foreskriver at forhandlingene skal føres mellom partenes representanter, og avgjøres ved forlik mellom dem eller ved avgjerd av Riksmeglingsmannen og Sosialdepartementet, altså uten avstemning blant medlemmene.

Det er meg ubegripelig at o.r.sakfører Bergsjø kan tro, at

det lar seg gjøre å prosedere kjensgjerningene ut av verden, selv om disse kjensgjerninger ikke er behagelige.

Jeg innser ikke, at et søksmål — enten ved Arbeidsretten eller annet steds, kan hjelpe jernarbeiderne det minste grann i denne situasjon. Det eneste som kan oppnåes ved et søksmål utenom det å kaste bort tid og penger — er å skape mer mystikk og forvirring omkring forhold som i seg selv ikke er det *spør* mystiske. Dette er etter min mening ikke tilstrekkelig grunnlag for et saksanlegg av denne art.

Med solidarisk hilsen
Arbeidernes faglige Landsorganisasjon,
Det juridiske Kontor.
Viggo Hansteen.

7. juni 1940. Protokoll for forhandlingsmøte mellom Norsk Arbeidsgiverforening, Vestenfjellske Distriktskontor, og Arbeidernes faglige Landsorganisasjon og Bergen og Fylkenes faglige Samorganisasjon.

I møtet deltok:

For Norsk Arbeidsgiverforening: Ingeniør Sørvig, ingeniør Mjøllem, Rogstad Dahl.

For Arbeidernes faglige Landsorganisasjon og Bergen og Fylkenes faglige Samorganisasjon: I. B. Aase, Bernh. Berentsen, Nils Hansen.

Partene enedes om at den hittil gjeldende midlertidige avtale som den 4. mai d. å. ble inngått for Bergen og omliggende distrikter mellom Norsk Arbeidsgiverforening, Vestenfjellske Distriktskontor, og Bergen og Fylkenes faglige Samorganisasjon og de respektive lokale organisasjoner, avløses av Riksmeglingsmannens forslag av 1. juni, som trer i kraft fra og med samme dato.

J. Chr. Rokstad. T. Sørvig. E. Mjøllem. V. Dahl.
I. B. Aase Bernh. Berentsen. Nils Hansen.

31. juli 1940. Protokoll for meglingsmøte hos Riksmeglingsmannen angående endringer i akkordtariffen, og Riksmeglingsmannens forslag til endringer.

Til stede:

For Norsk Arbeidsgiverforening: Direktør Dahl, direktør Gløersen, kontorsjef Østberg.

For Arbeidernes faglige Landsorganisasjon: Forretningsfører Elias Volan.

For Norsk Bygningsarbeiderforbund: Forretningsfører Jens Tangen.

For Norsk Murerforbund: Forretningsfører Oscar Hansen.
Riksmeglingsmannen framla: Forslag til endringer i akkordtariffene i bygningsfagene for Oslo og omegn, gjeldende inntil videre, og til forhandlinger om endringer i akkordtariffen i riket for øvrig og om lønns- og arbeidsvilkår i krigsskadede byer og distrikter.

De tilsvarende representanter erklærte seg enig i forslaget som de derfor vedtok og overtok ansvaret for gjennomførelsen av overfor sine medlemmer og offentligheten.

Forslaget trer i kraft når Sosialdepartementets godkjenning foreligger.

Andr. Claussen.

Norsk Arbeidsgiverforening:
Fin Dahl. H. Ad. Gløersen. A. P. Østberg.

Arbeidernes Faglige Landsorganisasjon:
Elias Voian.

Norsk Bygningsarbeiderforbund:
Jens Tangen.

Norsk Murerforbund:
Oscar Hansen.

Riksmeglingsmannens forslag til endringer i akkordtariffene.

§ 1.

Innenfor sitt stedlige område i Oslo og Omegn nedsettes nedennevnte akkordtariffer for bygningsfagene med følgende prosentsatser:

- a) Akkordtariffen mellom Murmestrenes Forening og Murernes Union med 20 pst., tariffen for fliselegging med 23 pst.
- b) Akkordprisene i overenskomsten mellom Norsk Arbeidsgiverforening og Norsk Murerforbund for murarbeiderne med 20 pst.
- c) Akkordtariffen mellom Norsk Kobber- og Blikkenslagerlaug og Blikkenslagersvennenes Forening med 15 pst.
- d) Akkordtariffen mellom Glassmestrenes laug og Glassmestersvennenes Forening med 15 pst.
- e) Akkordtariffen mellom Malermestrenes Forening og Malersvennenes Forening med 15 pst.
- f) Akkordtariffen mellom Bygg- og Tømmermestrenes Forening og Tømmerne Fagforening med 15 pst.
- g) Akkordtariffen mellom Oslo Entreprenørforening og Oslo Sten-, Jord- og Cementarbeideres Forening med 15 pst.

- h) Akkordtariffen mellom A/S Oslo Monier og Cementfabrikk, ingeniør Holm Lührs Cementvarefabrikk, O. Andersen & Co. og J. O. Johnsen & Nielsen og Oslo Sten-, Jord- og Cementarbeideres Forening med 12 pst.
- i) Akkordtariffen mellom Varme- og Sanitærentreprenørenes Forening og Rørleggermestrenes Faggruppe og Rørlegger-nes Fagforening med 12 pst.

§ 2.

Det opptas snarest mulig forhandlinger om revisjon av akkordtariffene i bygningsfagene i de byer og distrikter som ikke er nevnt i § 1. Disse forhandlinger skal være avsluttet innen 20. august 1940. Blir partene enig under forhandlingene, inn-sendes overenskomsten gjennom Riksmeglingsmannen til Sosial-departementet til godkjenning. Oppnåes ikke enighet innbe-rettes saken øyeblikkelig til Riksmeglingsmannen.

§ 3.

Partene opptar snarest mulig og senest innen 10. august 1940 forhandlinger om lønns- og arbeidsvilkår i anledning gjen-oppbyggingen etter krigsskaden. For øvrig forholdes som be-stemt i § 2.

De bedrifter som påtar seg byggearbeider vedrørende gjen-oppbygging etter krigsskaden, plikter å avgi melding herom til Sosialdepartementet.

Oslo, 31. juli 1940.

Andr. Claussen.

6. august 1940. Skrivelse fra Arbeidernes faglige Lands-organisasjon til Norsk Arbeidsgiverforening angående nedset-telse av husleien.

Fagorganisasjonens forutsetning for vedtak av Riksmeg-lingsmannens forslag av 1. juni, hvorved arbeidernes lønninger ble redusert med det dyrtidstillegg, som var gitt i januar, var at det skulle skje en nedsettelse av husleien i samsvar med det lavere rentenivå. Denne forutsetning er ikke oppfylt utenom spredte tilfelle.

Forutsetningen var videre at det ikke skulle skje noen for-høyelse av prisnivået når en gikk med på å sløyfe forannevnte dyrtidstillegg.

Den første forutsetning for lønnsreguleringen er ikke opp-fylt, og den alminnelige mening blant arbeiderne er at heller ikke den annen forutsetning er oppfylt.

Under disse omstendigheter har samtlige forbundss styrer i fellesmøte med sekretariatet i går besluttet å kreve dyrtidstillegget tilbakeført, hvis forutsetningene for reduksjonen ikke sraks gjennomføres.

I den anledning må vi be den ærede Arbeidsgiverforening om at det blir avholdt et forhandlingsmøte for å drøfte spørsmålet hvorvidt de to hovedorganisasjoner i fellesskap skal rette henvendelse til myndighetene om å gjennomføre en alminnelig husleienedsettelse og at prisnivået blir ført tilbake til hva det var før 9. april.

Hvis dette ikke lykkes må vi be om forhandlinger og eventuelt megling for å få bestemmelsen i overenskomsten av 1. juni — angående dyrtidstillegget — opphevet.

Landsorganisasjonens representantskap besluttet i sitt møte i juni å reise krav om et offentlig tilskudd til lønnen for de arbeidere som arbeider på innskrenket tid. Dette krav er oversendt myndighetene, uten at det har ledet til noe resultat. De arbeidere som arbeider på innskrenket tid har fått sine inntekter redusert i den grad at de ikke kan svare sine forpliktelser og heller ikke skaffe seg selv og sin familie forsvarlig underhold.

Når ikke kravet om offentlig tilskudd til disse arbeidere er etterkommet, ser vi oss ingen annen utvei enn å kreve et lønns tillegg for de arbeidere som arbeider på innskrenket tid, slik at de gjennom sin arbeidslønn kan skaffe seg forsvarlig underhold og å settes i stand til å svare sine forpliktelser mot andre. Også om dette spørsmål må vi be om å få et forhandlingsmøte.

Vi imøteser Deres melding om at disse forhandlinger kan opptas. Tid og sted for forhandlingene kan avtales om ønskes i telefonen når rimelig varsel gis.

Ærbødigst

Arbeidernes faglige Landsorganisasjon.

Sekretariatet.

Elias Volan.

Jens Berg.

8. august 1940. Skrivelse fra N.A.F. til A.F.L. angående nedsettelse av husleien.

Vi har mottatt Deres skrivelse av 6. ds. om nedsettelse av husleie og prisnivåets stilling.

Riksmeglingsmannens forslag av 1. juni er av oss vedtatt betingelsesfritt, og uten at vi har anerkjent noen forutsetning fra A.F.L.s side.

Lønnsreguleringen som fant sted i henhold til dette forslag er derfor endelig.

Vi har imidlertid intet imot å drøfte de av Dem nevnte henvendelser i et møte og kan gjerne ta et sådant i begynnelsen av neste uke. Imidlertid vil vi gjerne ha spørsmålet drøftet i vårt arbeidsutvalg som holdes mandag 12. og tirsdag 13. ds.

3. september 1940. Protokoll fra Arbeidernes faglige Landsorganisasjons sekretariatsmøte.

Tarifsituasjonen høsten 1940.

Volan satte fram forslag om at dyrtidstillegget som falt bort 1. juni skulle tilbakeføres grunnet prisstigningen.

Forslaget ble enstemmig vedtatt.

Elias Volan.

Jens Berg.

3. september 1940. Skrivelse fra N.A.F. og A.F.L. til Administrasjonsrådet angående nedsettelse av husleien.

Arbeidernes faglige Landsorganisasjon har henvendt seg til Norsk Arbeidsgiverforening i anledning spørsmålet om en generell nedsettelse av husleien, og under de konferanser som har funnet sted om saken, er undertegnede organisasjoner blitt enige om å rette følgende henvendelse til Administrasjonsrådet:

Under de drøftelser som i mai måned fant sted i forbindelse med spørsmålet om en alminnelig rentenedsettelse, ble det fra autoritativt hold, såvidt vi måtte forstå med Administrasjonsrådets billigelse, uttrykkelig uttalt at det var en forutsetning for rentenedsettelsen at den skulle bli fulgt av en generell nedsettelse i husleien svarende til besparelsen i renteutgiftene. Et av argumentene til fordel for den alminnelige rentenedsettelse var nettopp at den skulle kunne muliggjøre en nedsettelse av husleien. For de bedrifter som har oppført boliger for sine arbeidere, har rentenedsettelsen ingen betydning, idet disse hus ikke er belånt, og leien som regel er satt så lavt at den ikke dekker driftsutgiftene. Vi mener imidlertid at en bør se vekk fra dette hensyn.

Det er vår oppfatning at en generell nedsettelse av husleien er en naturlig konsekvens av rentenedsettelsen, og den vil ha betydning som middel til mest mulig å opprettholde levestandarden hos den arbeidende befolkning, særlig i Oslo og omegn.

Undertegnede organisasjoner tillater seg derfor å anmode om at denne sak blir tatt opp til avgjørende drøftelse og løsning.

Arbeidernes faglige Landsorganisasjon vil for sitt vedkommende anføre: Når fagorganisasjonen godkjente Riksmeglingsmannens forslag av 1. juni, hvorved dyrtidstillegget som ble gitt i januar, falt bort var det dens forutsetning bl. a. at husleien ble nedsatt overensstemmende med det lavere rentenivå.

Oslo, den 3. september 1940.

Ærbødigst

Norsk Arbeidsgiverforening.

Arbeidernes faglige Landsorganisasjon.

3. september 1940. Protokoll for Arbeidernes faglige Landsorganisasjons sekretariat angående felles forbundsmøte.

Fellesmøte av sekretariatet og tillitsmenn fra forbundene ble holdt i Folkets Hus lille sal tirsdag den 3. september 1940.

Møtet ble ledet av L.O.'s fungerende formann, Elias Volan.

Til behandling forelå sak nr. 40—76: Tariffsituasjonen høsten 1940.

Volan greide ut om de forhandlinger som var ført med Norsk Arbeidsgiverforening i henhold til vedtaket av 5. august. Han refererte en henvending fra Landsorganisasjonen og Norsk Arbeidsgiverforening til myndighetene angående spørsmålet om nedsetting av husleien i henhold til den forutsetning i L.O. hadde ved vedtakelse av Riksmeglingsmannens forslag av 1. juni.

Disse hadde ordet: Neimi Lagerstrøm, Arnesen, Buland, Nyhus, Ingv. Olsen, Næss, Volan, Karlsrud og Rasmussen.

Intet forslag ble framsatt, men de som hadde ordet var enige om at det skulle kreves tillegg og at sekretariatet skulle festsatte størrelsen.

Elias Volan.

Jens Berg.

5. september 1940. Skrivelse fra A.F.L. til N.A.F. med krav om forhandling om dyrtidstillegg.

Den 6. august sendte vi Dem en skrivelse angående forutsetningene for vedtaket av Riksmeglingsmannens forslag av 1. juni, hvorved arbeidernes lønninger ble redusert med det dyrtidstillegg som var gitt i januar.

Under de konferanser som har funnet sted mellom de to organisasjoners forhandlingsutvalg ble det fra Deres side hevdet, at bedriftene ikke så seg i stand til å tilbakeføre det dyrtidstil-

legg som ble vekktatt ved vedtakelsen av Riksmeglingsmannens forslag.

Imidlertid forverres de økonomiske forhold for arbeiderne fra dag til dag gjennom forhøyede leveomkostninger. Vårt sekretariat har derfor — med tilslutning fra forbundene — besluttet å be om forhandlinger i henhold til forskriftene av 23. mai.

Vårt krav er at det dyrtidstillegg som ble vekktatt 1. juni må gis arbeiderne tilbake.

Hvis forhandlingene ikke leder til enighet må vi begjære megling om saken. Tid og sted for forhandlingene kan nærmere avtales.

Avskrift av denne skrivelse har vi sendt Riksmeglingsmannen.

11. september 1940. Protokoll for forhandlingsmøte mellom N.A.F. og A.F.L.

Til stede:

For N.A.F.: D'herrer Dahl, Amundsen, Monrad Aas, Gahr, Wahl, Blikstad, Eriksen, Erlandsen, Rogstad og Rachlew.

For A.F.L.: D'herrer Volan, Næss, Larsson, Ødegaard, Olsen, Raaen, Aasvestad, Børsum, Tangen og Fladeby.

Arbeidernes representanter henviste til sin skrivelse av 5. september d. å. med krav om at det dyrtidstillegg som var tatt tilbake pr. 1. juni må utbetales arbeiderne. Skrivelsen ble referert og kravet nærmere begrunnet.

Arbeidsgivernes representanter meddelte, at på grunn av krisesituasjonen og bedriftenes økonomiske situasjon i det hele tatt ikke så seg i stand til å imøtekomme kravet.

Arbeidernes representanter meddelte, at de i henhold til de bestående regler ville begjære megling avholdt, hvoretter en i møtet vedtok å oversende protokollen til Riksmeglingsmannen. idet en forutsetter at megling da blir avholdt.

Finn Dahl.

Elias Volan.

13. september 1940. Skrivelse fra N.A.F. til A.F.L. angående seksanlegg fra Norsk Jern- og Metallarbeiderforbund.

Ad forliksklage Norsk Jern- og Metallarbeiderforbunds medlemmer i Oslo ved styrets formann Arthur Arnesen mot De mekaniske Verksteders Landsforenings medlemmer i Oslo ved styret formann, direktør Gahr.

Idet vi henviser til konferanse for et par dager siden under et i annen anledning avholdt forhandlingsmøte, sender vi Dem vedlagt avskrift av ovennevnte forliksklage.

Direktør Gahr har i sakens anledning henvendt seg til oss, idet Norsk Arbeidsgiverforening jo står som part sammen med Norges Rederforbund på arbeidsgiversiden i den under 1. juni d. å. med Arbeidernes faglige Landsorganisasjon trufne ordning, hvis gyldighet nå Norsk Jern- og Metallarbeiderforbunds avdeling i Oslo bestrider. Direktør Gahr framholder at vår organisasjon har plikt til å bringe denne sak i orden.

Riksmeglingsmannen forslag av 1. juni d. å. er som bekjent gitt følgende påtegning:

«Ovenstående overenskomst som er kommet i stand under Riksmeglingsmannens medvirken, er godtatt av undertegnede organisasjoner. Vi erklærer oss enig i avtalen hvis vedtakelse vi derfor overtar ansvaret for på vegne av alle våre forbund, landssammenslutninger og underavdelinger.

Oslo den 1. juni 1940.»

Denne påtegning er underskrevet på arbeidssiden av: «Arbeidernes faglige Landsorganisasjon. Elias Volan».

Avtalen er under 10. juni approbert av Administrasjonsrådet og Sosialdepartementet, som i slutten av sin skrivelse anfører:

«Etter reglene i Administrasjonsrådets vedtak av 23. mai d. å. i § 2 punkt 2 er forannevnte endringsforslag godkjent av Sosialdepartementet.

Organisasjonene er sendt gjennomslag av dette skriv.

Oslo, den 10. juni 1940.

For Administrasjonsrådet.

Går til Norsk Arbeidsgiverforening til underretning.

Sosialdepartementet, 3. sosialkontor.

Oslo, den 10. juni 1940.

K. J. Øksnes.

Vi skai kke i denne henvendelse komme inn på hvor slett underbygget søksmålet er — både formelt og reelt, men vi må allerede nå forlange at den ærede Landsorganisasjon, som part i den trufne avtale og under henvisning til det ansvar Landsorganisasjonen har, drar omsorg for at dette søksmål straks innstilles. Vi vil i denne forbindelse påpeke den høyst eiendommelege opptreden fra Norsk Jern- og Metallarbeiderforbunds formann, herr Larsson, under konferansen forleden, idet han opplyste at forbundsstyret hadde inntatt det standpunkt at en ikke kunne motsette seg det innledede søksmål når Oslo-avdelingen ønsket å prøve lovligheten av den ordning som Landsorganisa-

sjonen hadde vært med på. Jern- og Metallarbeiderforbundet hadde derfor funnet ikke å kunne foreta seg noe i sakens anledning. Det er etter vår mening et organisasjonsmessig helt uansvarlig standpunkt. Inngåes en avtale mellom hovedorganisasjonene, må jo disse på hver side være ansvarlig for at avtalen overholdes og respekteres av medlemmene. Det er etter vårt skjønn en selvfølgelighet, og sådan har det jo også vært praktisert gjennom alle år. Uten dette ville jo enhver avtale være meningsløs og verdiløs.

Vi venter derfor at Landsorganisasjonen effektivt drar omsorg for at jern- og metallarbeidernes aksjon innstilles og forbeholder ethvert ansvar.

Vi unnlater ikke å tilføye, at vi, hvis saken går videre, både av faglige og reelle grunner kommer til å måtte trekke Administrasjonsrådet og Sosialdepartementet inn i den.

Vi imøteser Deres omgående meddelelse om hva som blir foretatt fra den ærede Landsorganisasjons side.

Vi sender en gjenpart av nærværende til Norsk Jern- og Metallarbeiderforbund og stiller det samme krav til forbundet med forbehold av ethvert ansvar.

Ærbødigst

Norsk Arbeidsgiverforening.

20. september 1940. Forhandlingsmøte angående dyrtidstillegg.

21. september 1940. Forhandlingsmøte angående dyrtidstillegg.

25. septemger 1940. Skrivelse fra Arbeidernes faglige Landsorganisasjon til Norsk Jern- og Metallarbeiderforbund angående rettssak om dyrtidstillegget.

Sak nr. 14—3. RV/AH.

Landsorganisasjonen har fra Norsk Arbeidsgiverforening mottatt en henvendelse angående den rettssak som Norsk Jern- og Metallarbeiderforbunds medlemmer i Oslo har reist mot De mekaniske Verksteders Landsforenings medlemmer i Oslo angående gjennomføringen av Riksmeglingsmannenes forslag av 1. juni.

Arbeidsgiverforeningen uttaler i sin skrivelse, at den venter at Landsorganisasjonen effektivt drar omsorg for at Norsk Jern- og Metallarbeiderforbunds aksjon innstilles, og forbeholder seg ethvert ansvar.

Sekretariatet har behandlet saken i sekretariatets møte den 24. ds., hvor det ble besluttet å sende Jern- og Metallarbeiderforbundet denne skrivelse.

Som forbundet kjenner til, ble det i april og mai måned holdt en rekke konferanser mellom representanter fra fagorganisasjonen og Norsk Arbeidsgiverforening, hvor Arbeidsgiverforeningen til å begynne med reiste sterke henstillinger til fagorganisasjonen om at det siste dyrtidstillegg — som ble gitt på basis av indekstallet for 15. mars — måtte frafalles.

Det lyktes fagorganisasjonen å få utsatt den endelige avgjørelse inntil en fikk en viss klarhet over den økonomiske stilling, så vel for arbeiderne som for bedriftslivet. Særlig ønsket fagorganisasjonen å få brakt på det rene hvilken prispolitikk som myndighetene aktet å føre her i landet. Alle meddelelser fagorganisasjonen mottok, gikk ut på at forhøyelse av prisene ville bli nektet og at det ville bli gjennomført effektiv priskontroll. — På den annen side ble det sterkt framhevet at selve krigssituasjonen ville øke vanskelighetene for bedriftene. En rekke bedrifter måtte innskrenke arbeidstiden til det halve og til dels mere på grunn av manglende råstofftilgang. Råstoffprisene ville stige — særlig på de ting som måtte innføres fra utlandet. Transportomkostningene ville øke som følge av de vanskeligheter krigssituasjonen medførte, og en ville stå i fare for driftsstansninger hvis ikke en foretok seg noe for å skape en viss balanse i bedriftenes økonomi.

For å gjøre det mulig for Staten å kunne gripe inn i disse spørsmål, gjennomførtes en forandring i Arbeidstvistloven, som ga Staten rett til å gripe inn i regulering av arbeidsvilkårene — selv om tariffavtale besto. (Forordningen av 23. mai.)

Etter at denne forordning var gitt ble det opptatt megling under ledelse av Riksmeglingsmannen. Fagorganisasjonens forhandlingsutvalg — hvor også Jern- og Metallarbeiderforbundet var representert ved formannen, Josef Larsson — forsøkte så langt råd var å hindre nedsetting av arbeidernes lønninger, idet resonnementet var, at skulle arbeidernes lønninger senkes, så måtte iallfall dette ikke skje med tilslutning fra fagorganisasjonen. Staten fikk i det tilfelle bruke den rett den hadde i henhold til forordningen av 23. mai å diktere lønnsbestemmelser.

Under meglingen ble en betydet, at det ville virke gunstig på organisasjonens framtidige forhold om en søkte å komme til enighet ved en frivillig avtale eller akseptere et forslag som Riksmeglingsmannen kom til å framsette. Under det press som ble lagt på begge parter fant en det riktig å akseptere Riksmeglingsmannens forslag, hvorved det dyrtidstillegg som ble gitt i januar, falt vekk eller motsvarende reguleringer for de

tariffer som var behandlet på andre tidspunkter. Dette forlik ble sluttet etter at Landsorganisasjonen hadde forelagt saken i et fellesmøte av alle forbundsstyrer og sekretariatet fredag 31. mai, hvor sekretariatet mot 2 stemmer fikk bemyndigelse til å slutte et sådant forlik.

På Landsorganisasjonens representantskapsmøte 24.—26. juni ble det enstemmig godkjent de handlinger sekretariatet og forbundene hadde foretatt etter 9. april —. Som kjent er Landsorganisasjonens representantskap høyeste myndighet mellom kongressene, og har rett til å fatte beslutninger i alle saker som angår organisasjonen. Samme hvilket syn en har på de økonomiske forhold her i landet, kan det overhodet ikke herske tvil om, at de beslutninger fagorganisasjonen i denne sak har vedtatt er helt i overensstemmelse med fagorganisasjonens rett til å fatte vedtak. En vil videre anføre at under den forrige krig måtte fagorganisasjonen gjentatte ganger henvende seg til Arbeidsgiverforeningen om dyrtidstillegg på grunn av prisstigningen. Arbeidsgiverforeningen sluttet den gang avtaler med fagorganisasjonen om dyrtidstillegg. Det kunne ikke være mulig for noen enkelt bedrift, selv om den var uenig i Arbeidsgiverforeningens beslutninger, å anlegge rettssak mot de vedtak som den gang ble fattet. Det samme gjelder også under den nåværende situasjon og til begge sider.

Slutter først forbundene og Landsorganisasjonen en avtale med Arbeidsgiverforeningen, så må denne avtale respekteres av de tilsluttede underorganisasjoner og av alle medlemmer. Å hevde noen annen linje må bety organisasjonenes oppløsning. Vi kan iallfall ikke vente at Arbeidsgiverforeningen overhodet vil slutte overenskomster med fagorganisasjonen hvis ikke fagorganisasjonen drar effektiv omsorg for at dens medlemmer respekterer de avtaler som sluttes.

Vi må — under henvisning til hva vi her har anført — henstille til forbundet om at det sørger for at dets medlemmer respekterer den inngåtte avtale av 1. juni d. å., og at rettssaken, som er anlagt mot De mekaniske Verksteders Landsforenings medlemmer i Oslo, blir innstillet.

For øvrig vises til de krav som Landsorganisasjonen med tilslutning fra forbundene har fremmet om en tilbakeføring av dyrtidstillegget.

Med solidarisk hilsen

Arbeidernes faglige Landsorganisasjon.

Sekretariatet.

12. oktober 1940. Ekstrakt avskrift av artikkel i Deutsche Schifffahrts-Zeitschrift Hansa av Gauwirtschaftsberater Carlo Otte.

Arbeidsinnsats.

Ut fra nødvendigheten av innad å innstille seg på en sterkere utvikling av sine egne krefter, har arbeidsproblemet fått en særlig betydning for Norge. Reichskommissar f.d.b.n.G. har fra begynnelsen i dette øyemed arbeidet på planmessig å lette omleggingen av arbeidsinstansen, hvorunder naturligvis de rike erfaringer fra løsningen av de ulike mere omfattende beskjef-tigelsesproblemer i det tyske rike kom til nytte. En av de første forordninger bestemte at alle tariffavtaler måtte ha Sosialdepartementets godkjennelse, hvorved en vidtgående trygging av arbeidsfreden ble oppnådd. Jeg ser det som en av framtidens viktigste oppgaver å *øke arbeidsytelsen betraktelig og sette ned lønningene, hvor lønnsforhøyelser som betyr døden for næringslivet, ble oppnådd ved fagforeningenes kamp.*

Videre er straks satt i gang offentlige arbeider av stort omfang. Også disse tilpasser seg organisk etter nyoppbyggingen av det norske næringsliv, og representerer således ingen nødløsning, men et skritt henimot å utnytte landet til beste for det norske folk. Særlig tar de offentlige arbeidstiltak sikte på å bedre det innenlandske norske samferdselsvesen. Opprettingen av en frivillig arbeidstjeneste er et tilsvarende skritt i samme retning, men har også et videre formål, idet det betyr begynnelsen til et sosialt oppdragelsesarbeid i Norge.

Sjøfolkenes forhandlinger i mai 1940.

Den 21. mai 1940 ble representanter for Landsorganisasjonen, Norsk Sjømannsforbund, Maskinistforbundet, Styrmannsforeningen og Skipsførerforbundet innkalt til en konferanse med tyskerne. Konferansen holdtes i Stortinget. Sjefen for tyskernes arbeids- og sosialvesen, dr. Bertrand, deltok i konferansen.

Fra tyskernes side ble det framlagt et bestemt krav om at alle ubemannede skip som lå i havnene på Vestlandet straks måtte bli bemannet og settes i fart og at de interesserte organisasjoner skulle gi sine medlemmer pålegg om at de straks meldte seg til tjeneste ombord i sine skip.

De norske deltakerne i konferansen ble forelagt et dokument om saken avfattet på tysk og som de skulle underskrive.

De vegret seg mot å underskrive denne protokoll. En del av deltakerne, så som Jens Berg som møtte for Landsorganisasjonen, forsto ikke tysk, og dessuten var protokollen avfattet slik at en måtte befrykte at tyskerne også ville sette skipene inn i transport av krigsmateriell og soldater. Dr. Bertrand truet deltakerne med at de ikke kom ut av Stortinget før de underskrev protokollen. Etter en lengere drøftelse og overveielse fant da deltakerne ut at de måtte underskrive. Protokollen har i oversettelse følgende ordlyd:

«I møtet med representanter fra sentralforbundet og de enkelte sjømannsforeninger (se liste over tilstedeværende) ble en enig om følgende:

1. Alle tilstedeværende er enig om at igangsettingen av skipsfarten på den norske vestkyst (Bergen) i likhet med hva den var i fredstid er av stor betydning for Norge selv. De tilstedeværende ble underrettet om at i Bergen ligger ubemannet tonnasje som rederne vil sette i drift (hvilket er blitt lovet av disse) og at skipsbemanningen i Bergen venter på beskjed fra sentralorganisasjonen i Oslo om at arbeidet ombord på skipene kan gjenopptas. Hyrespørsmålet må ordnes slik at for fredstransport blir fredshyre. Skulle det vise seg at skip går i krigssone, så kunne fagforeningene i dette tilfelle senere bringe arbeidernes krav fram for rikskommissariatet. Skipene farer under norsk flagg.
2. De tilstedeværende representanter har overbevist seg om nødvendigheten av å gi en sådan befaling. De erklærer seg dog ikke bemyndiget til alene å gi befalingen, og lover i løpet av denne ettermiddag å bringe spørsmålet fram for sine fagforeningsstyrer og innen i dag kl. 18 å avgi beskjed til herr dr. Gusko om utfallet av konferansene så vel som å medsende avskrift av ordlyden av befalingene. Med herr Gusko blir da konferansen kl. 18 om på hvilken måte en hurtigst skal få meddelt medlemmene i Bergen om utfallet.

Oslo, 21. mai 1940.»

De som underskrev protokollen var:

For Landsorganisasjonen: Dagfinn Bech og Jens Berg.

For Sjømannsforbundet: Gunvald Hauge, E. Berg, Thj. Kristiansen.

For Maskinistforbundet: Lars Steendahl, O. N. Lund.

For Styrmannsforeningen: O. Skjervoll, Sig. Tholo.

For Skipsførerforbundet: Peter Jamvoll.

Etter konferansen henvendte Jens Berg seg straks til Volan og meddelte hva som hadde passert i Stortinget. Det ble straks holdt en konferanse med Administrasjonsrådet, hvor det ble redegjort for møtet med tyskerne i Stortinget. Administrasjonsrådet på sin side opplyste at det mellom de tyske og norske myndigheter var forhandlinger i gang om igangsettelse av *utenriksfarten*. For *kystfartens* vedkommende var det samme dag sendt ut beskjed fra myndighetene om at denne skulle settes i gang.

På grunn av de drøftelser som fant sted i Administrasjonsrådet møtte Gunvald Hauge og Jens Berg opp i Stortinget samme dag og overleverte dr. Gusko meddelelse om organisasjonenes stilling til saken:

«Sjømennenes organisasjoner oppfordrer sine medlemmer til å ta arbeid på norske skip som skal gå i kyst- og lokalfart i de besatte områder i den utstrekning rederiene beslutter å sette slik fart i gang. Lønnsvilkårene retter seg etter alminnelig tariffavtale. Eventuelle endringer foretas etter de fastsatte regler for endringer i tariffavtaler.

Spørsmålet om fart utenfor norske territorialfarvann behandles for tiden av norske og tyske myndigheter sammen med Rederforbundet. Våre organisasjoner må avvente resultatet av disse forhandlinger.»

Som det sees fastslo en i svaret den kjensgjerning som forelå for kystfarten, men når det gjaldt utenriksfarten henviste en til de forhandlinger som var i gang mellom de norske og tyske myndigheter.

Dagen etter, kl. 9, ble sekrtær Berg i Landsorganisasjonen ringt opp av dr. Gusko, hvor han anmodet om en ny konferanse om igangsettelse av utenriksfarten. Berg henviste til de forhandlinger som fant sted med de norske myndigheter og Riksmeglingsmannen, og nektet selv å delta i noen ny konferanse, og nektet også å innkalle de øvrige organisasjoner for sjømennene til en sådan.

Den 22. mai opptok Riksmeglingsmannen megling om betingelsene for igangsettelse av utenriksfarten. Ut på ettermiddagen ble organisasjonene kalt til en konferanse i Stortinget, hvor dr. Bertrand krevde at organisasjonene straks skulle gi *befaling* til sine medlemmer i havnene på Vestlandet at de øyeblikkelig skulle melde seg til tjeneste og sette den krevde skipsfart i gang.

På Landsorganisasjonens vegne nektet Volan å sende ut en slik «befaling», idet han hevdet at sjømennenes hyrevilkår først måtte fastsettes, og dessuten måtte det fastsettes i hvilke transporter skipene skulle delta. En ville motsette seg at skipene

skulle frakte krigsmateriell eller soldater, under henvisning til at Norge var i krig med Tyskland.

Etter en langvarig og hissig diskusjon bøyde tyskerne av for Landsorganisasjonens standpunkt, og meglingen ble gjenopptatt.

Riksmeglingsmannens forslag

til overenskomst mellom Norges Skipsførerforbund, Norsk Sjømannsforbund, Norsk Styrmannsforening, Det norske Maskinistforbund og Norges Rederforbund om tilføyelser til de gjeldende avtaler om krigsrisikotillegg:

For skip som settes i fart østafor en linje trukket fra grensen mellom Holland og Tyskland, på den ene siden og bøyen på Jærens rev på den andre siden, betales et krigsrisikotillegg således:

- A. 100 prosent, minimum kr. 7.00 til og fra havner i krigsførende land og til og fra nøytrale havner utenfor en linje Vinga—Skagen.
- B. 75 prosent, minimum kr. 5.00 for fart på nøytrale havner innenfor en linje Vinga—Skagen.

Den avtale kan av hver av partene sies opp med 7 dagers varsel.

Oslo, den 23. mai 1940.

Andr. Claussen.»

Etter at Riksmeglingsmannen hadde framsatt sitt forslag holdtes nytt møte med tyskerne hvor følgende protokoll ble avfattet og underskrevet:

«I møte med representantene for de norske fagforbund på sjø- og kystfartområdet ble man i dag enig om følgende:

1. Hyrespørsmålet for sjøfolkene skal under ledelse av advokat Claussen ennå i dag drøfter. Adv. Claussen vil den 23. mai 1940 kl. 10.30 fm. forelegge rikskommissariatet de norske grupper endelige forslag. Diskusjonsgrunnlaget er de av adv. Claussen uforbindtlige gitt forslag med 2 endringer, som vedrører fart i tyske kystfarvann og fart i Østersjøen.
2. Livsforsikringsspørsmålet for sjømenn som går til sjøs skal under ledelse av adv. Claussen likeledes drøftes i dag. Formiddagen den 23. mai 1940 vil der etter forutgående kontakt med oss bli forelagt Administrasjonsrådets forslag, som i løpet av den 23. mai 1940 ved en forføyning av sistnevnte skal ha rettsgyldighet.

3. Etter forslagens vetakelse vedr. hyrespørsmålet og etter utstedelse av Administrasjonsrådets bestemmelse i livsforsikringsspørsmålet, vil Arbeidernes faglige Landsorganisasjon og de enkelte sjømannsforbund tilstille sine medlemmer følgende bestemmelse:

«Sjøfolkenes organisasjoner (Norges Skipsførerforbund, Norsk Sjømannsforbund, Norsk Styrmannsforening og Det norske Maskinistforbund) oppfordrer sine medlemmer til å oppta arbeidet på norske skip, som vil fare på følgende ruter:

1. Kyst- og lokalfart i de besatte områder.
2. Fart til Tyskland øst for linjen Jærens rev—Emden.
3. « « Tyskland gjennom Østersjøen.
4. « « Danmark.
5. « « Sverige og de øvrige Østersjøland.»

Lønnsbetingelesene blir ordnet på følgende måte: De gjeldende tarifferte hyresatser og vilkår blir gjeldende med følgende endringer i krigsrisikotilleggsavtalen:

For skip som settes i fart østafor en linje trukket fra grensen mellom Holland og Tyskland på den ene siden og bøyen på Jærens rev på den andre siden, betales et krigsrisikotillegg således:

- A. 100 prosent, minimum kr. 7.00 til og fra havner i krigførende land og til og fra nøytrale havner utenfor en linje Vinga—Skagen.
- B. 75 prosent, minimum kr. 5.00 for fart på nøytrale havner innenfor en linje Vinga—Skagen.

Denne avtalen kan av hver av partene sies opp med 7 dagers varsel.

Sjøfolkenes livsforsikringsspørsmål ordnes overensstemmende med lov av 12 mars 1937.

Til opplysning for sjøfolkene meddeles, at det ikke dreier seg om transport av krigsmateriell og soldater.

Skipene farer under norske flagg.

Det fastslåes at den 23. mai 1940 kl. 17 var alle forutsetninger oppfylt for offentliggjørelse av ovenstående erklæring således at den straks kan bli bekjentgjort.

Oslo, 23. mai 1940.

Elias Volan. O. N. Lund. Andr. Claussen. Gunvald Hauge.
Finn Dahl. Odd Helland. Ansgar Eriksen. Bendik Øyan.
Lars Steendahl. E. Horgen. Chr. Østberg. Arne Sveen.
Jens Berg. O. Skjærvoll. Peter Jamvold.»

Dr. Bertrand (samtlige sign.)

Landsorganisasjonen sendte tyskerne følgende meddelelse til offentliggjørelse:

Offentliggjørelse:

Sjøfolkenes organisasjoner (Norges Skipsførerforbund, Norsk Sjømannsforbund, Norsk Styrmannsforening og Det norske Maskinistforbund) oppfordrer sine medlemmer å oppta arbeidet på norske skip, som vil fare på følgende ruter:

1. Kyst- og lokalfart i de besatte områder.
2. Fart til Tyskland øst for linjen Jærens rev—Emden.
3. « « Tyskland gjennom Østersjøen.
4. « « Danmark.
5. « « Sverige og de øvrige Østersjøland.

Lønnsbetingelsene blir ordnet på følgende måte:

De gjeldende tarifferte hyresatser og vilkår blir gjeldende med følgende endringer i krigsrisikotilleggs-avtalene.

For skip som settes i fart østafor en linje trukket fra grensen mellom Nederland og Tyskland på den ene siden og bøyen på Jærens rev på den andre siden, betales et krigsrisikotillegg således:

- A. 100 prosent, minimum kr. 7.00 til og fra havner i krigsførende land og til og fra nøytrale havner utenfor en linje Vinga—Skagen.
- B. 75 prosent, minimum kr. 5.00 for fart på nøytrale havner innenfor en linje Vinga—Skagen.

Denne avtalen kan av hver av partene sies opp med 7 dagers varsel.

Sjøfolkenes livsforsikringsspørsmål ordnes overensstemmende med lov av 12 mars 1937.

Til opplysning for sjøfolkene meddeles, at det ikke dreier seg om transport av krigsmateriell og soldater.

Skipene farer under norsk flagg.

Norsk Arbeidsgiverforening, Arbeidernes faglige Landsorganisasjon, rederne, skipsoffiserene og mannskapsorganisasjonene har inngått foranstående avtale for å få skipsfarten i gang av hensyn til det norske bedriftsliv og av hensyn til å bringe forsyninger til det norske folk i de besatte områder. Skipsfarten til utlandet vil i hovedsaken bestå i fraktning av norske eksportartikler — i første rekke papir og tremasse m. v. Returfraktene til Norge vil bli kull og koks og andre fornødenheter til å holde den sivile produksjon i gang. Organisasjonene oppfordrer sine medlemmer i første rekke til å søke hyre i de rederier hvor

de sist var ansatt. Men hvis et rederi ikke får full besetning på de skip som settes i fart, ved hjelp av de mannskaper som før var ansatt i rederiet, er det naturligvis adgang for andre sjøfolk å ta beskjeftigelse i vedkommende rederi.

Den overenskomst som er sluttet, forutsetter lojalitet så vel fra rederiene som besetningene, også når det gjelder gjeninn- tagelse av mannskap.

Vi vil gjerne gjøre uttrykkelig oppmerksom på at de skip som settes i fart i henhold til denne avtale ikke skal frakte krigsmateriell og/eller soldater.

Vi går ut fra at alle sjømenn nå som alltid før gjør hva de evner for å lette de vanskeligheter land og folk har under de vanskelige tider vi nå har i de besatte områder.»

Den protokoll som ble underskrevet den 23. mai 1940 punkt 2 gir tydelig beskjed om at tyskerne dikterte alle norske myndigheter, og Administrasjonsrådet, når det gjaldt de spørsmål de var særlig interessert i.

I tiden 8.—11. juli 1940 holdtes megling om krigsrisikotillegget. Enighet kunne ikke oppnåes. Den 13. juli 1940 mottok Landsorganisasjonen følgende skriv fra Sosialdepartementet:

«En viser til de forhandlinger som er holdt om overens- komstene og krigsrisikotillegget den 8., 9. og 11 juli d. å. og til det forslag som meglingsmannen etter at forhandlingene var slutt, fant å burde sette fram. Forslaget går ut på:

1. Følgende bestemmelser av 22. mai 1940 vedkommende krigsrisikotillegg for sjøfolkene utgår.

«Til opplysning for sjøfolkene meddeles at det ikke dreier seg om transport av krigsmateriell eller soldater.»

2. I kystfart kan i spesielle tilfelle under transport gis et til- legg på 60 pst. til hyrene, dog minst kr. 3.60 pr. dag (eller forholdsvis beregnet pr. time). Som spesielle tilfelle regnes ikke passasjertransport og transport av gods og varer be- stemt for det norske næringsliv.

3. Dette tillegg betales ikke ved opphold i havn.

Beregningsgrunnlaget er grunnhyren + alle alderstil- legg, uansett om disse er opptjent eller ikke. Tillegget ytes for alle timer og slik at deler av fulle timer rundes opp til nærmeste hele timetall. 1 døgn regnes til 24 timer.

Med hjemmel i forskriftene av 23. mai d. å. om endring i lønns- og arbeidsvilkår § 2 punkt 4 godkjenner herved Sosial- departementet kretsmeglingsmannens forslag.

De anmodes om snarest råd er å tilstille de stedlige til- sluttede organisasjoner melding om innholdet av dette skriv.

For øvrig er det forutsetningen at forslaget ikke blir offentliggjort i dagspressen eller kommentert i forbundenes tidsskrifter.

Oslo, den 13. juli 1940.»

Den 13. juli 1940 sendte Landsorganisasjonen følgende svar til Sosialdepartementet:

«Den 13. juli kl. 12.30 mottok vi — sammen med representanter fra de forskjellige sjømannsorganisasjoner — Sosialdepartementets vedtak til nye bestemmelser i sjøfolkenes overenskomster om krigsrisikotillegg. Det ble meddelt under konferansen at sjøfolkenes representanter — under forhandlingene hos meglingsmannen — hadde reist spørsmålet om hvorvidt de nye bestemmelser som ble krevd var i samsvar med Haag-konvensjonen. Departementets representant under møtet den 13. juli meddelte at sådanne undersøkelser ikke var foretatt.

Vi må holde den norske stat ansvarlig for enhver skade som måtte påføres våre medlemmer og deres familier, hvis det skulle vise seg at de av departementet utferdige bestemmelser står i strid med de internasjonale konvensjoner om krig.»

Kommunenes og Statens stilling til lønns- og arbeidsvilkårene under okkupasjonstiden.

En rekke kommuner foretok endringer i de tarifferte arbeidsvilkårene uten på forhånd å rette henvendelse til fagorganisasjonen før endringene ble foretatt. På samme måte suspenderte Statens bedrifter inngåtte avtaler om dyrtidstillegg. I den anledning sendte Landsorganisasjonen den 16. mai 1940 følgende skriv til Administrasjonsrådet:

«Sekretariatet for Arbeidernes faglige Landsorganisasjon behandlet i møte 14. mai de forhold som er oppstått på arbeidsmarkedet med foretatte endringer i tariffavtaler for en rekke bedrifter, herunder også statsbedrifter og kommunale bedrifter.

Sekretariatet besluttet å rette den henvendelse til Administrasjonsrådet, at det blir tatt omsorg for at kommunene og Staten følger den samme framgangsmåte som de private bedrifter når det gjelder forhandlinger og fastsettelse av lønns- og arbeidsvilkår. For Statens funksjonærers vedkommende henvises til lov om forhandlingsrett av 6. juni 1933. Sekretariatet finner det derfor ikke riktig at de offentlige funksjonærers og arbeidernes forhandlingsrett og tariffrettigheter helt eller delvis blir satt ut av kraft uten at de organiserte lønsmottakere får anledning til å uttale seg om saken.

Vi vil henstille til det ærede Administrasjonsråd å oppta denne sak til behandling snarest.»

Arbeidernes faglige Landsorganisasjon.

Nic. Næss.

Av sakens dokumenter framgår det ikke at Landsorganisasjonen mottok noe svar fra Administrasjonsrådet på denne henvendelse. En forutsetter derfor at svaret ligger i den forordning som ble utstedt 23. mai 1940. Den 6. juni 1940 påbegyntes forhandlingene med Oslo kommune om lønnsforholdene for Oslo kommune. Fra dette møte foreligger følgende protokoll:

«År 1940 den 6. juni holdtes konferanse i arbeidsutvalget til behandling av lønssituasjonen i Oslo kommune.

Til stede: Kommunens representanter: d'herrer Hofmo, E. Pettersen. Randers og Hvidtsten har meldt forfall.

Dessuten måtte ordføreren og lønnsrådmannen.

Forbundets representanter: d'herrer Torbjørn Henriksen, Erling Olsen og Victor Jensen samt Landsorganisasjonens formann, Elias Volan.

Etter førte forhandlinger ble forhandlerne enig om at det innkalles til nytt møte. Kommunen vil innen møtet ha lagt fram sitt forslag.

Møtet holdtes mandag den 10. juni kl. 13.

Rolf Hofmo. Torbj. Henriksen.»

Endring av side 26 i beretningen fra Landsorganisasjonen vedrørende arbeidsforholdene etter 9. april 1940:

Forhandlingene førte ikke til noe resultat og megling ble opptatt under Riksmeglingsmannens ledelse. Da Oslo Kommune frafalt sine krav om endringer av den alminnelige tariffbestemmelse, ble der oppnådd enighet om fornyelse av tariffforholdene.

Imidlertid framholdt kommunenes forhandlere under meglingen at kommunene burde være unntatt fra de regler som var fastslått av Administrasjonsrådet i forordning av 23. mai 1940.

Landsorganisasjonen og forbundets forhandlere kunne ikke tiltre kommunens standpunkt, men forlangte at Oslo Kommune og andre kommuner måtte følge de regler som Administrasjonsrådet hadde fastsatt i nevnte forordning.

Oslo Kommune sendte da et skriv til Riksmeglingsmannen av 21. juni 1940 som er sålydende:

«A 106/7 Ad megling mellom Oslo kommune og Norsk Kommuneforbund i spørsmålet om lønnsreduksjon.

Idet kommunens forhandlere viser til sitt vedtak av meglingsmannens forslag, skal vi etter herom truffet beslutning i det kommunale administrasjonsutvalg og lønnsutvalget få anføre følgende:

Det forslag som Riksmeglingsmannen har fått Norsk Kommuneforbund og Arbeidernes faglige Landsorganisasjon til å godkjenne, løser ikke de vanskeligheter som har tvunget kommunen til nå i tariffperioden å framsette et krav om å nedsette lønningene for å lette det finansielle trykk. Kommunens forhandlere vil derfor henstille til Riksmeglingsmannen overfor Administrasjonsrådet å oppta spørsmålet om å stille kommunene utenfor «de forskrifter om endringer av lønns- og arbeidsvilkår innen nærings- og omsetningslivet», som er utferdiget den 23. mai 1940. Kommunene står i en helt og egenartet stilling, og virksomheten kan ikke sidestilles med forholdene i det private ervervsliv. Svekkelsen av kommunens intektsfundamenter — skatter og avgifter — vil virke tilbake på byens borgere i form av høyere skatter, ugunstigere reduksjonstabell, forringelse av sosiale goder m. v. Når de økonomiske forhold bevirker en omlegging av den kommunale husholdning, må også de kommunale tjenestemenn og arbeidere ta en rimelig del av trykket.

I denne forbindelse må det erindres at kommunen ut over de tarifferte lønninger byr sine tjenestemenn og arbeidere en viss sikkerhet for regelmessig beskjefligelse, og en rekke fordeler som går ut over hva en lønsmottaker har i det private ervervsliv. I Oslo kommune gjelder det fri pensjon, full lønn under sykdom, 3 ukers ferie m. v. Etter gjennomsnittslønnen i Oslo kommune utgjør disse ytelser 17 pst. i tillegg til lønnen.

Vi viser ellers til det forslag vi har framlagt, og til brev av 17. juni 1940 til Riksmeglingsmannen og bemerker at det foreslåtte familietillegg gjør at de lavere lønninger ikke vil få noen reduksjon i tariffsatsene for familier på 4 mennesker og derover. På den annen side vil inntektsskatten, når kommunen ikke får gjennomført 10 pst. reduksjon av lønningene, etter finansrådmannens budsjettframlegg ytterligere måtte forhøye med 1 skattøre.

Da kommunens utgifter imidlertid må bringes ned, står det ikke annet tilbake enn å innskrenke arbeidsvirksomheten, ved oppsigelse av arbeidere og tjenestemenn eller ved nedsatt arbeidstid med tilsvarende nedsatt lønn.

Oslo, den 21. juni 1940.

Riksmeglingsmannen oversendte kommunens skriv til Sosialdepartementet som igjen den 15. juli 1940 oversendte kommunens henvendelse til Landsorganisasjonen til uttalelse. Den 17. juli 1940 sendte Landsorganisasjonen følgende svar til Sosialdepartementet.

«Ad. Forskrifter om endringer i lønns- og arbeidsvilkår.

Vi har mottatt det ærede departements skriv av 15. juli med vedlagte avskrift av skriv fra Oslo kommune til Riksmeglingsmannen.

Landsorganisasjonen må på det alvorligste henstille til Sosialdepartementet ikke å frita kommunene fra bestemmelsene i forordningen av 23. mai om behandling av lønns- og arbeidsvilkår (endringer i arbeidstvistloven).

I denne forbindelse vil vi ikke unnlate å gjøre merksom på, at slik som kravene fra Oslo kommune er formet så vil det bety at kommunene ikke kan nyte godt av den endring i arbeidstvistloven som forordningen av 23. mai gir høve til.

Hvis det utstedes en forordning som fritar kommunene for disse endringer, kommer kommunene etter vårt skjønn i den juridiske stilling at arbeidstvistloven gjelder slik den er utformet før endringene av 23. mai ble utferdiget. Imidlertid er det vel ikke det Oslo kommune sikter til, men derimot har vi forstått Oslo kommunes skriv slik, at kommunen vil ha rett til ensidig, uten forutgående forhandlinger og meglings, å fastsette lønns- og arbeidsvilkårene for sine arbeidere og funksjonærer.

Arbeidere og funksjonærer blir på denne måte helt rettsløse. De fratas forhandlingsretten, fratas retten til å innbringe sine saker for meglingsmyndighetene, og fratas streikeretten. Det vil bety et ensidig kommunalt diktatur over arbeidere og funksjonærer.

Hvis kommunen får denne rett, vil kravene etter hvert melde seg fra de enkelte bedrifter og arbeidsgiver-sammenslutninger. Man får da et fullstendig kaos, hvis politiske og økonomiske rekkevidde ingen i dag kan overskue.»

Fylkesmann Utheim utstedte egen forordning for Møre.

Kunngjørin fra fylkesmannen i Møre og Romsdal om beskjeftigelse av arbeidsledige.

§ 1. I hver kommune i Møre og Romsdal fylke skal det oppnevnes en arbeidsformidlingsnemnd som skal søke å skaffe beskjeftigelse for alle arbeidsledige — som er hjemmehørende i

kommunen. Nemnden skal bestå av 4 medlemmer. Formannskapet velger så vel formannen som nemndas øvrige medlemmer, hvorav en skal være arbeidsgiver og en arbeider. Pliktig til å motta valg er de som står i det kommunale manntall, og som ikke i følge loven om kommunevalg har fritakingsrett.

§ 2. Ledige kvinner og menn som er arbeidsføre, plikter å utføre det arbeid som blir anvist dem av arbeidsformidlingsnemnda. Betaling for anvist arbeid fastsettes av arbeidsformidlingsnemnda under hensyn til forholdene i kommunen og etter satser som skal godkjennes av fylkesmannen.

§ 3. En arbeidsledig som nekter å utføre anvist arbeid, fratar arbeidsformidlingsnemnda retten til å tildeles rasjoneringskort for kaffe og sukker for seg selv og for dem vedkommende er forsørger for. Etter henstilling av nemnda kan fylkesmannen også nekte disse understøttelse etter fattigloven. Overfor personer som nekter å utføre anvist arbeid blir fattiglovens § 44 og løsgjengerlovens § 2 straks å bringe i anvendelse, hvor dertil er anledning.

§ 4. Den som av arbeidsformidlingsnemnda er anvist arbeid, men skaffer seg annen lønnet beskjeftigelse, løses fra det anviste arbeid fra den tid nemnda bestemmer.

§ 5. Bestemmelsene i §§ 1—4 trer i kraft straks.

Møre og Romsdals fylke, 23. mai 1940.

Trygve Utheim.

Den 31. mai 1940 sendte Landsorganisasjonen Administrasjonsrådet følgende skriv:

«Vi har blitt bekjent med at fylkesmannen i Møre og Romsdal, Trygve Utheim, den 23. mai 1940 har offentliggjort en kunngjøring om beskjeftigelse av arbeidsledige.

Avskrift av kunngjøringa vedlegges i 2 eksemplarer.

Arbeidernes faglige Landsorganisasjon finner at denne kunngjøring antas å stride mot Administrasjonsrådets vedtak og retningslinjer når det gjelder lønns- og arbeidsforhold. Viser til kunngjøringen, § 2.

De forekommer oss også å være noe egenartede de nærmere regler som er oppsatt i denne kunngjøring og når det gjelder de straffebestemmelser som er nevnt i § 3, da disse kan virke urettferdige og vilkårlige.

Arbeidernes faglige Landsorganisasjon og de til denne tilsluttede forbund har opprettet tariffavtaler for de fleste firmaer, også i Møre og Romsdal, og vi kan ikke finne oss i at fylkesmann Utheim — ved de bestemmelser som er oppsatt i denne kunngjøring — uten videre kan få adgang til å forandre noe på de tarifferte lønninger og arbeidsvilkår.

Vi tillater oss med dette å anmode Administrasjonsrådet om straks å underrette fylkesmann Utheim om at denne kunngjøring strider mot Administrasjonsrådets vedtak.

Vi ville sette pris på å høre fra det ærede Administrasjonsråd snarest.»

Den 31. juli 1940 mottok Landsorganisasjonen følgende skriv fra Romsdal faglige Samorganisasjon:

«Ad fylkesmann Utheims kunngjøring av 23. mai d. å.

Idet en viser til Landsorganisasjonens sak 43—1 skriv til Administrasjonsrådet av 31. mai 1940, tør vi hermed være så fri å spørre om Landsorganisasjonen har mottatt svar fra Administrasjonsrådet på ovenfor nevnte skriv.

Vi kan nå melde at forsyningsnemnda i Molde helt vilkårlig har fastsatt timelønn for arbeidere som er beskjeftiget med vedlagring til 85 øre timen for gifte arbeidere og 75 øre timen for ugifte arbeidere.

Det ligger nær for oss å anta at denne opptreden fra forsyningsnemndas side har sitt opphav i og med fylkesmannens kunngjøring. Likeledes kan meldes at landkommunene på grunn av fylkesmannens kunngjøring, kort og godt ser bort fra avtaler som var gjeldende den 9. april, når det gjelder kommunenes veianlegg og andre arbeid som igangsettes av kommunene, idet at kommuner har slått timelønnen ned fra 75 øre til 60 øre og lavere.

I dag har vi fått kjennskap til at de fleste herredskommuner i Romsdal har fastsatt lønnen til kr. 4.00 pr. dag på egen kost.

Dette fører også til utglidninger i det private arbeidsliv og gjør Administrasjonsrådets bestemmelser helt illusoriske og undergraver dettes autoritet.

Som forholdene ligger an krever vi ikke annet enn at arbeiderne i Romsdal og Møre fylke for øvrig må ha samme beskyttelse for sin eksistens som arbeiderne i det øvrige Norge. Vi må derfor anmode Landsorganisasjonen om på ny å foranledige at Administrasjonsrådet setter en stopper for fylkesmann Utheims undergravningsarbeid overfor arbeiderne og Administrasjonsrådet som sådan.

Venter å høre fra Dem snarest.

Romsdal faglige Samorganisasjon.

R. Pedersen.

Den 7. august 1940 foreslo Landsorganisasjonen overfor Norsk Arbeidsmannsforbund at de 3 samorganisasjoner i Møre fylke bemyndiges til å oppta forhandlinger med de enkelte kommuner om lønns- og arbeidsvilkårene. Hvis enighet ikke kunne oppnåes, måtte det kreves at saken skulle innsendes til kretsmeglingsmannen for at offentlig megling skulle bli opptatt. Etter forskriftene i forordningen av 23. mai 1940 hadde fylkesmann Utheim ingen bemyndigelse fått til å sette nevnte bestemmelser ut av kraft.

I en muntlig konferanse med Riksmeglingsmannen og senere med Administrasjonsrådets formann krevde Landsorganisasjonen at anordningen som fylkesmannen hadde utstedt måtte tas tilbake, hvis ikke så Landsorganisasjonen seg nødt til å påby alminnelig arbeidsstans i Møre fylke. Administrasjonsrådet lovet å ta seg av saken, men tiden trakk ut og den 1. august 1940 sendte Landsorganisasjonen Administrasjonsrådet følgende skriv:

«Ad fylkesmann Utheims kunngjøring av 23. mai d. å.

Idet vi viser til tidligere skriv i saken som er nevnt ovenfor, melder vi herved at Romsdal faglige Samorganisasjon på ny har mottatt henvendelse som vedlagte avskrift viser.

Vi må være enig i Romsdals faglige Samorganisasjons uttalelse om at Romsdal og Møre fylke ikke må settes i noen særstilling like overfor de øvrige deler av landet når det gjelder tariffavtaler og framgangsmåten for eventuelle forandringer i bestående lønns- og arbeidsvilkår.

Landsorganisasjonen og dens underorganisasjoner har lojalt fulgt de forskrifter som Administrasjonsrådet til enhver tid har kunngjort, og vi forlanger ikke noe annet enn at også bedrifter og arbeidsgivere for øvrig — samt de øvrige institusjoner også gjør det samme.

Vi tør derfor enda en gang anmode Administrasjonsrådet om å dra omsorg for at den slags utglidninger ikke finner sted, og imøteser vi Deres melding herom.»

Den 16. august 1940 mottok Landsorganisasjonen følgende skriv fra Administrasjonsrådet:

«Møre og Romsdal fylke. — Kunngjøringa av 23. mai 1940. Landsorganisasjonens brev, sendt 9. juni 1940.

Departementet har innhentet uttalelse fra fylkesmannen og saken har deretter vært gjenstand for overveielse i departementet og Arbeidsdirektoratet. En har deretter i dag skrevet til

- , fylkesmannen. Når svar foreligger, skal en underrette Landsorganisasjonen om resultatet.

Oslo, den 14. august 1940.

For Administrasjonsrådet.

E. Jackbo.

Først den 24. august 1940 offentliggjorde fylkesmannen i avisen følgende kunngjøring, og hvori kunngjøringen av 23. mai 1940 ble opphevet:

«Kunngjøring.

Ved fylkets kunngjøring av 23. mai d. å. ble det fastsatt bestemmelser om beskjeftigelse av arbeidsledige.

Etter at forholdene etter hvert er blitt avklart, og forbindelsen med de øvrige land er gjenopprettet, er det ikke lenger praktisk å opprettholde særregler for dette fylke. De i ovennærte kunngjøring av 23. mai d. å. fastsatte bestemmelser oppheves derfor fra og med i dag.

Møre og Romsdal fylke den 24. august 1940.

Trygve Utheim..»

Noen kommentar til herr Utheims opptreden ansees overflødig, da den taler for seg selv i sin kyniske hensynsløshet.

Landsorganisasjonens undersøkelse om beskjeftigelse og arbeidsforhold våren 1940.

For å skaffe en oversikt over de umiddelbare virkninger av den tyske okkupasjon på norsk arbeidsliv sendte Arbeidernes faglige Landsorganisasjon via forbundene ut et spørreskjema i midten av mai til utfylling av arbeidernes tillitsmenn ved bedriftene.

Skjemaet inneholdt spørsmål om beskjeftigelse ved full drift, pr. 9. april og i siste halvdel av mai, — videre spørsmål om oppsigelser, permisjoner og innskrenkninger ellers etter 9. april, og om grunnen til driftsinnskrenkningene. Endelig var det spurt om i hvilken utstrekning de tariffmessige lønns- og arbeidsvilkår ble opprettholdt, og hvor mange fagforeningsmedlemmer var helt arbeidsløse.

Bearbeidelsen av disse oppgaver er utført av Landsorganisasjonens statistiske Kontor ved herr Tuveng.

Nå omfatter undersøkelsen stort sett bare de organiserte arbeidere, og de innsendte oppgaver er heller ikke så fullstendige som ønskelig kunne være. Dessuten har det — delvis på grunn av den sene postgang — vært vanskelig å få inn oppgavene på kort tid. Dertil kommer at Det statistiske Kontor har måttet forsere bearbeidelsen for å skaffe oversikten så hurtig som mulig. En har derfor ikke kunnet vente på alle oppgavene og har dessuten i liten utstrekning hatt til tid å innhente supplerende opplysninger i de tilfelle oppgavene har vært mangelfullt utfylt.

Alle disse forhold bevirker at undersøkelsen ikke er blitt helt fullstendig, men i store trekk gir resultatene et relativt godt bilde av de forhold som en har søkt å belyse, særlig når det gjelder nedgangen i beskjeftigelsen fra 9. april til midten eller utgangen av mai.

På grunnlag av de innsamlede oppgaver for *industrien* har en så foretatt beregninger over beskjeftigelse, ledighet etc. ved alle de industribedrifter som går inn under loven om ulykkestrygd for industriarbeidere m. v. En gjengir her i tabellform et sammendrag av resultatene. Tabellen viser i hvilken grad beskjeftigelsen innen de enkelte industrier er avtatt fra 9. april til 15.—31. mai, og inneholder videre oppgaver over antall helt arbeidsløse og gjennomsnittlig arbeidstid i timer pr. uke i siste halvdel av mai.

Før okkupasjonen beskjeftiget alle de industribedrifter som går inn under loven om ulykkestrygd for industriarbeidere — bortsett fra hermetikkfabrikker, elektrisitets- og gassverk og byggevirksomhet — i alt ca. 150 000 arbeidere. I siste halvdel av mai var tallet kommet ned i ca. 110 000 arbeidere med en arbeidstid på gjennomsnittlig 35 timer pr. uke. Antallet av helt arbeidsløse i industrien er beregnet til i alt ca. 52 000 i slutten av mai, hvorav 39 å 40 000 er blitt ledige etter 9. april.

For hele industrien gir undersøkelsen med andre ord som resultat at antallet av beskjeftigede arbeidere er avtatt med hele 26 pst. fra 9. april til omkring 15.—31. mai. Til det kommer at det i atskillig utstrekning arbeides på innskrenket tid. Som nevnt var den gjennomsnittlige arbeidstid for hele industrien 35 timer pr. uke i siste halvdel av mai. Regner en med en normal arbeidsuke på gjennomsnittlig 45 timer (skoft etc. fratrasket) blir nedgangen 10 timer eller ca. 22 pst. Legger en så til de 26 pst. som arbeiderantallet er avtatt med, får en et tilnærmet uttrykk for i hvilken grad kroppsarbeidets innsats i indu-

strien er redusert i tiden 9. april til 15.—31. mai, nemlig ca. 48 pst.

Denne sterke nedgang i beskjeftigelsen, både ved direkte oppsigelser eller permisjoner og ved nedsettelsen av arbeidstiden, betyr selvsagt en bortimot tilsvarende innskrenkning av produksjonen.

Det går fram av oversikten over beskjeftigelse, ledighet etc. (se tabellen) at tremasse-, cellulose- og papirindustrien er verst rammet. For hele gruppen viser beskjeftigelsen en nedgang på 58 pst., og arbeidstiden er satt ned til gjennomsnittlig 29 timer pr. uke. Av andre grupper, som har gått til relativt sterk innskrenkning, nevnes malm- og metallutvinningen, jord- og steinindustrien, treindustrien, olje- og fettindustrien og bekledningsindustrien, hvor antallet av beskjeftigede arbeidere er gått tilbake med mellom 30 og 38 pst., og den gjennomsnittlige arbeidstid ligger mellom 43 og 28 timer pr. uke.

I en mellomstilling står jern- og metallindustrien, lær- og gummivarindustrien, tekstilindustrien og den polygrafiske industri med en nedgang i beskjeftigelsen på mellom 20 og 13 pst. Arbeidstiden er dog i enkelte grupper betydelig innskrenket.

Minst rammet er nærings- og nydelsesmiddelindustrien, hvor beskjeftigelsen viser en nedgang på bare 6.4 pst., og den gjennomsnittlige arbeidstid var 41 timer pr. uke i siste halvdel av mai.

En har her pekt på de viktigste trekk i utviklingen for de enkelte hovedgrupper av industrien. Nå har forholdene artet seg til dels meget forskjellig innen de forskjellige undergrupper. Det går tydelig fram av tabellen, og en henviser derfor til denne uten å gi noen mere detaljerte kommentarer.

En gjør imidlertid uttrykkelig merksam på at den utvikling som er belyst i oversikten her gjelder tiden fra 9. april til siste halvdel av mai. I juni og juli har situasjonen endret seg til dels ganske sterkt sterkt. For en rekke industrier er det således inntrådt en betydelig bedring i forholdene. Det sier seg jo også selv at den forvirring som oppsto like etter okkupasjonen, uvissheten, transportvanskene, stansen i etterspørselen etc. måtte virke lammende på bedriftslivet. Men etter hvert som forholdene ble mer avklart var det naturlig at beskjeftigelsen tok seg en del opp igjen. En vil derfor understreke at Landsorganisasjonens undersøkelse i første rekke gir en oversikt over de mere umiddelbare virkninger av okkupasjonen.

Et annet spørsmål er det hvor lenge bedringen vil vare. Forutsatt at blokaden fortsetter noen tid framover synes ut-

siktene for industrien ikke særlig lyse, når lagrene av innført råstoff er brukt opp. Beskjeftigelsesgraden ved industrien vil da stort sett være avhengig av i hvilken utstrekning utenriks-handelen kan omlegges, eller med andre ord om det kan skaffes nye eksport- og importmarkeder. Selvsagt vil det også kunne bli tale om en viss omlegging av industriproduksjonen med sikte på i størst mulig utstrekning å nytte landets egne råstoffer.

Beregnete oppgaver over beskjeftigelse, arbeidsledighet etc. ved industribedrifter som går inn under loven om ulykkestrygd for industriarbeidere m. v.

Sammendrag:

Grupper.	Ant. beskj. arb.		Nedgang i beskjeftigelsen fra 9. april til 15.—31. mai.		Gj.sn. arb.tid.		Helt arbeidsløse i siste halvpart av mai.
	Pr. 9. april.	Siste halvpart av mai.	Antall.	Pst.	Timer pr. uke.		
<i>Malm- og metallutvinning:</i>							
Bergverksdrift ¹	6 300	3 770	2 530	40.2	45		2 581
Elektrometallurgisk industri og annen metallframstilling	5 600	4 360	1 240	22.1	42		2 259
Tilsammen	11 900	8 130	3 770	31.7	43		4 840

¹ Beregnet på grunnlag av oppgaver for bergverk i Trøndelag og Syd-Norge. Tallene gis med forbehold.

Jord- og steinindustri:

Steinbrott og steinhoggerier	545	200	245	45.0	—		2 000
Porselensfabrikker	1 000	566	434	43.4	27		342
Glassverk	829	655	174	21.0	27		175
Annen jord- og steinindustri ¹	2 833	2 040	793	28.0	38		2 308
Tilsammen	5 207	3 461	1 646	31.6	32		4 825

¹ Omfatter teglverk, sementfabrikker, sementvarefabr., ler-, sand- og grustak, feltspatt- og kvartbrott, tilvirkning av mølle- og slipesteiner, skiferbrott og kalkverk.

Da beregningsgrunnlaget er overordentlig spinkelt for denne gruppe er tallene nærmest å betrakte som skjønsmessig ansatt og gis derfor med alt mulig forbehold.

Jern- og metallindustri:

Skipsbyggerier og skipsverft	11 640	8 832	2 808	24.1	34		3 188
Trådstift- og spikerfabrikker	1 796	1 709	87	4.8	32		90
Motorfabrikker	833	342	491	58.9	30		534

Tilv. av elektr. mask. og app.	4 046	3 702	344	8.5	32	398
Automobilverksteder	2 490	2 002	488	19.6	40	760
Sykkelfabrikker	698	660	38	5.5	25	40
Mek. verksteder, jern- og stålstøperier og andre jern- og stålwarefabr.	15 524	12 253	3 271	21.1	35	3 536
Blikkwarefabr. og andre metallwarefabrikker	2 358	1 905	453	19.2	36	532
Armaturfabr. og metallstøperier	631	482	149	23.6	30	157
Gull- og sølvwarefabrikker	780	488	292	37.3	26	266
Tilsammen	40 796	32 375	8 421	20.6	34	9 501

Kjemisk og elektrokjemisk industri:

Fyrstikk- og sprengstoffabr.	687	451	236	34.4	29	233
Elektrokjemisk storindustri	2 300	2 299	1	0.05	45	735
Andre kjemiske fabrikker	1 300	1 182	118	9.1	41	291
Tilsammen	4 287	3 932	355	8.3	42	1 259

Olje- og fettindustri. I alt ¹	2 449	1 539	910	37.2	42	1 255
---	-------	-------	-----	------	----	-------

¹ Omfatter olje- og fettraffinerier og trandamperier, guano-, sildolje- og sildemelfabrikker, såpefabrikker og lysstøperier.

Treindustri:

Sagbruk og høvlerier	6 272	4 528	1 744	27.8	38	3 372
Kassefabrikker	485	468	17	3.4	26	49
Møbelfabrikker	2 995	1 149	1 600	53.4	36	2 168
Andre snekkerier og trevarefabr. ¹	4 697	2 703	1 993	42.4	38	2 404
Tilsammen	14 449	8 848	5 354	37.1	37	7 993

¹ Omfatter fabrikker som framstiller, dører, vinduer, trapper etc., tremel og treullfabrikker, tønnefabrikker, ski- og kjelkefabrikker, gulliste- og rammefabrikker, tresko- og trebunnfabrikker, korkfabrikker, børste- og penselfabrikker.

Grupper.	Ant. beskj. arb. Pr. 9. april.	Siste halvpart av mai.	Nedgang i beskjeftigelsen fra 9. april til 15.—31. mai. Antall.	Pst.	Gj.sn. arb.tid. Timer pr. uke.	Helt arbeidsløse i siste halvpart av mai.
<i>Lær- og gummivareindustri:</i>						
Garverier	664	580	84	12.6	38	100
Rem- og lærvarefabrikker	914	637	277	30.3	26	316
Gummivareindustri	1 658	1 486	172	10.4	42	500
Tilsammen	3 236	2 703	533	16.5	37	916
<i>Tremasse, cellulose- og papirindustri:</i>						
Tresliperier	1 495	152	1 343	89.8	27	2 224
Cellulosefabrikker	3 777	2 378	1 399	37.0	34	1 802
Papir- og pappfabrikker	3 089	656	2 433	78.8	29	2 527
Kombinerte bedrifter. (Cellulose- og papir- produksjon)	4 253	1 353	2 900	68.2	24	3 125
Papirvarefabrikker	1 174	916	258	22.0	28	314
Bokbinderier	1 182	802	380	32.1	26	375
Tilsammen	14 970	6 257	8 713	58.2	29	10 367
<i>Tekstilindustri:</i>						
Ullvarefabrikker ¹	4 288	3 885	403	9.4	39	471
Bomullsvarefabrikker	2 929	2 697	232	7.9	29	512
Trikotasjefabrikker	2 979	2 461	518	17.4	28	646
Hamp-, jute- og linvarefabrikker, repsla- gerier og tilv. av snører, garn o. l.	1 546	1 370	176	11.4	29	208

Tilv. av sjoddi, vatt m. v., drevfabr., bånd- veverier, lissefabr. og annen tekstilindustri	1 077	672	405	37.6	32	410
Tilsammen	12 819	11 085	1 734	13.5	32	2 247

¹ Beregningsgrunnlaget er meget spinkelt. Tallene gis derfor med forbehold.

Bekledningsindustri:

Tilv. av gangklær (konfeksjonsfabr.)	6 867	4 368	2 499	36.4	28	2 549
Tilv. av undertøy, slips, snipper etc.	1 625	1 005	620	38.2	30	620
Hatte- og luefabr.	188	24	164	87.2	28	178
Hanskefabr.	238	55	183	76.9	24	198
Oljeklæde- og presenningsfabr., paraplyfabr. m. v.	777	456	322	41.4	28	348
Buntmakerier og pelsvarefabr.	282	174	108	38.3	30	108
Rensing og vask av tøy	1 024	862	162	15.8	37	165
Skotøyfabrikker	4 300	3 140	1 160	26.6	25	1 200
Tilsammen	15 301	10 084	5 218	34.1	28	5 366

Nærings- og nydelsesmiddelindustri:

Møller	1 811	1 610	201	11.1	45	199
Bakerier, konditorier	3 367	3 119	248	7.4	34	850
Kjeks- og knekkebrødfabrikker	383	353	30	7.8	45	62
Meierier, ysterier	2 339	2 160	179	7.7	44	172
Margarinfabrikker	1 013	964	49	4.8	47	50
Slakterier etc.	2 392	2 271	121	5.1	42	178
Bryggerier	1 594	1 632	÷ 38	÷ 2.4	48	237
Mineralvannfabrikker	238	241	÷ 3	÷ 1.4	47	se bryg- gerier

Grupper.	Ant. beskj. arb.	Nedgang i beskjeftigelsen fra 9. april	Gj.sn. arb.tid.	Helt arbeidsløse		
	Pr. 9. april.	Siste halvpart av mai.	til 15.—31. mai.	i siste halvpart av mai.		
	Antall.	Pst.	Timer pr. uke.			
Sjokolade- og dropsfabrikker	1 767	1 615	152	8.6	37	333
Tobakksfabrikker	1 556	1 440	116	7.5	39	192
Forskj. annen nærings- og nytelsesmiddel-industri	793	740	53	6.7	42	205
Tilsammen	17 253	16 145	1 108	6.4	41	2 478
<i>Polygrafisk industri:</i>						
Trykkerier	4 800	4 144 ¹	656	13.7	31	716 ¹
Grafiske anstalter	1 361	1 203 ¹	158	11.6	26	211 ¹
Tilsammen	6 161	5 347	814	13.2	30	927

¹ Omkring 20. juni.

Hele industrien:

(De industribedrifter som går inn under loven

om ulykkestrygd for industriarbeidere)¹ . . . 148 828 109 906 38 576 25.9 35 51 974

¹ Eksklusive hermetikkindustri, bygge- og anleggsvirksomhet, elektrisitetsverk og gassverk.

Kontroll med disponering av fagorganisasjonens midler.

Den 10. juli mottok Landsorganisasjonen fra Sosialdepartementet følgende skriv:

Strengt konfidensielt.

DET KONGELIGE DEPARTEMENT FOR SOSIALE SAKER

*Arbeidernes faglige Landsorganisasjon,
Oslo.*

«Vedlagt sender en over avskrift av skriv av 10. juli d. å. fra der Reichskommissar til Sosialdepartementet. En legger også ved en norsk oversettelse av brevet.

I henhold til pålegg i dette brevet bestemmer Sosialdepartementet herved:

1. Ingen disposisjoner over formue eller kapital tilhørende de fagforeninger og Arbeidsgiverforeninger, deres underavdelinger eller tilsluttede eller beslektede foreninger kan treffes uten Sosialdepartementets samtykke. Før slikt foreligger er disposisjoner som nevnt ugyldige.
2. Disposisjoner som nevnt under punkt 1 og som er truffet i tiden mellom 9. april 1940 og i dag må ha Sosialdepartementets godkjenning for at de skal bli gyldige. Slik godkjenning skal innhentes innen 25. juli 1940. Innen 20. juli 1940 skal det forelegges Sosialdepartementet en liste over de tidligere trufne disposisjoner som trenger godkjenning. Likeså skal de foreninger og forbund som kommer inn under disse bestemmelser innen 20. juli 1940 sende inn til departementet en spesifisert oversikt over hele sin kapital og formue i samsvar med der Reichskommissars brev.
3. Unntatt fra bestemmelsene i punkt 1 er:
 - a) vanlig utbetaling av lønninger etter de tidligere satser til organisasjonenes funksjonærer,
 - b) utbetaling av arbeidsledighetsunderstøttelse og annen statuttmessig understøttelse (med unntak av understøttelse under streik og lockout) innenfor den ramme som er foreskrevet i statuttene,
 - c) løpende utgifter som er nødvendige til å opprettholde en ordnet forretningsførsel og ikke overstiger kr. 500.-- på en gang.
4. Formennene i de organisasjoner og foreninger som kommer inn under disse bestemmelser bærer det fulle person-

lige og formuerettslige ansvar for gjennomføringen av bestemmelsene.

En henleder oppmerksomheten på uttalelsen i der Reichskommissars brev om at foranstående bestemmelser ikke må offentliggjøres eller undergis offentlig diskusjon.

De anmodes om å gi Deres tilsluttede foreninger nødvendig underretning til gjennomføring av beslutningen.»

Oslo, den 10. juli 1940.

A. Diesen (s.)

A. Kringlebotten (s.)

Strengt konfidensielt.

Avskrift av oversettelse av brev fra der Reichskommissar til Sosialdepartementet datert den 10. juli 1940.

Ad: Norske arbeidsgiver- og arbeiderorganisasjoners, deres avdelinger og tilsluttede foreningers formuesdisposisjoner.

«I medhold av Førerens forordning av 24. april 1940 om utøving av regjeringsmyndigheten i Norge § 1 og 2 anmoder jeg Dem etter oppdrag av rikskommissæren om med øyeblikkelig virkning med det formål å sikre organisasjonenes formue for medlemmenes formål å forordne at alle forføyninger og forpliktelser vedkommende formuen til norske arbeider- og arbeidsgiverorganisasjoner, deres avdelinger (f. eks. jern- og metallarbeidernes fagforbund) eller tilsluttede eller beslektede foreninger (f. eks. arbeideridrettsforbund, ungdomsforbund, utdannelsesforeninger) må ha Sosialdepartementets forutgående godkjenning. Sosialdepartementet skal før det gir sådan godkjenning, innhente mitt samtykke, hvilket søkes ved min avdeling for arbeids og sosiale saker.

Forføyninger eller forpliktelser av ovennevnte art som ikke har Sosialdepartementets godkjenning på forhånd, er uvirk-somme.

Forføyninger eller forpliktelser av ovennevnte art som er foretatt eller inngått mellom 9. april 1940 og den dag denne forordning fra Sosialdepartementet trer i kraft, må for å bli virksomme ha Sosialdepartementets etterfølgende samtykke. Denne skal innhentes innen 25. juli. Innen 20. juli 1940 skal en liste over de inntil nå foretatte godkjenningspliktige forføyninger og forpliktelser forelegges for Sosialdepartementet. Likeledes skal en oversikt over den samlede formue til alle de forbund og avdelinger som rammes av denne forordning, ord-

net etter økonomiske og organisasjonsmessige synspunkter, innleveres til Sosialdepartementet innen 20. juli 1940.

Godkjennig etter disse anvisninger behøves ikke:

- a) for normale betalinger av lønninger til organisasjonenes funksjonærer i tidligere høyde,
- b) for utbetalinger av arbeidsledighetsunderstøttelser og andre statuttmessige understøttelser (med unntak av understøttelser ved streik og lockout) innen den ramme og i den utstrekning de er foreskrevet i statuttene,
- c) for løpende utgifter som er nødvendige til å opprettholde en ordnet forretningsførsel og ikke overstiger kr. 500.— på en gang.

En publikasjon eller offentlig diskusjon om denne forholdsregel ønskes ikke.

Formennene i de forbund som rammes herav, bærer fullt personlig og formuerettslig ansvar for en riktig gjennomføring av denne forordning.»

D. Bertrand (s.)

Den 12. juli innkalte sekretariatet et møte av tillitsmenn fra forbundene, hvor saka ble drøftet.

Den 13. juli sendte Landsorganisasjonen en henvendelse til Sosialdepartementet hvori bl. a. uttaltes:

«Landsorganisasjonens kongress og de forskjellige forbunds landsmøter har fattet vedtak som organisasjonsledelsene er juridisk forpliktet til å gjennomføre. Kongressbeslutninger og landsmøtebeslutninger er like bindende for fagorganisasjonsledelsene som bestemmelsene i organisasjonenes statutter. Saka dreier seg f. eks. om årlige bevilgninger til idrettsorganisasjonen, avholdsorganisasjonen, ungdomsorganisasjonen og andre kulturorganisasjoner som arbeiderne har dannet. De fleste forbund utgir sine fagblad og trykningen av disse fagblad vil alltid overskride kr. 500.—, trykningen av beretninger, regnskapsprotokoller, medlemsbøker osv. vil også i hvert enkelt tilfelle langt overstige kr. 500.—. For Landsorganisasjonen har man dessuten lovbundne utgifter til Det norske Arbeiderparti, til de faglige samorganisasjoner. Alle disse utgiftsposter overstiger i hvert enkelt tilfelle langt de fastsatte kr. 500.—, men vi går ut fra som en selvfølge at de pålegg som organisasjonens medlemmer har gitt organisasjonen som helhet skal effektueres inntil medlemmene selv ved lovlig fattede vedtak har bestemt hvorledes deres kontingentinnbetalinger skal disponeres.»

Samme dag ble det sendt Administrasjonsrådet et skriv hvor

en anmodet om at representanter fra N. A. F. og L. O. ble innkalt til en konferanse med rådet i anledning tyskernes pålegg til organisasjonene. I denne henvendelse uttalte Landsorganisasjonen:

«De pålegg som er gitt står etter vårt skjønn i åpenbar strid med der Reichskommissars offisielle meddelelser til det norske folk. Hertil kommer at Sikkerhetspolitiet har innkalt vår kasserer og krevd opplysninger utenom dem som skal meddeles til Sosialdepartementet, eller iallfall at Sikkerhetspolitiet skal ha direkte meddelelser uten at disse sendes gjennom Sosialdepartementet.

Det må også her i landet kunne etableres den ordning at alle henvendelser fra de tyske myndigheter skal skje gjennom den norske stats administrasjon, og at ingen er forpliktet til å gi opplysninger uten at dette kreves gjennom Statens administrative instanser, eller at norske rettsmyndigheter gir pålegg om å gi opplysningene.»

Den ønskede konferanse ble ikke innkalt. Derimot mottok sekretariatet den 9. sept. et skriv fra Sosialdepartementet hvormed fulgte følgende avskrift av brev fra der Reichskommissar:

Oversettelse.

Oslo, den 2. sept. 1940.

RIKSKOMMISSÆREN

for de

besatte norske områder.

Avdeling

arbeid og sosialvesen.

Til Sosialdepartementet,

Oslo.

Vedr. formuesforhold for de norske yrkesforeninger, deres underavdelinger og understøttelsesinstitusjoner.

For å få gjennomført en ensartet kontroll av formuesforholdene og finansieringen for de norske yrkesforeninger anmoder jeg om å pålegge disse at der

1) pr. 31. august 1940 settes opp en status som også omfatter formuesverdiene for underavdelingene og understøttelsesinstitusjonene (sosialkasser) og at denne oversendes meg innen 10. september 1940.

Jeg forutsetter for statusenes aktivverdier at disse er i sam-

svar med realisasjonsverdien, spesielt ved fordringer, verdipapirer og andelsinteresser. Hvor dette ikke er tilfelle må der foretas en korreksjon av verdiene. Statusene bør altså ikke inneholde noen verdier resp. fordringer om hvilke man vet eller kan forutsette at de ikke kan realiseres med et beløp som svarer til de nåværende bokførte verdier.

Jeg gjør uttrykkelig oppmerksom på at formuen for underavdelingene (lokale grupper osv.) skal medtas i formuesoppstillingen pr. 31. august 1940, og at der her skal være inkludert forhåndenværende fast eiendom med fullstendig adresse for tomtene og korte oppgaver om bygningenes art (så som beboelseshus, kontorbygning, feriehem osv.)

Skulle det være umulig å få satt opp formuen for underavdelingene innen det av meg forlangte tidspunkt, dvs. innen 10. ds., kan sammenstillingen av formuen for underavdelingene ettersendes innen 15. september d. å.

2) *Samtidig skal for sammenligningens skyld settes opp samt innmeldes hertil inntekter og utgifter i den hittil publiserte rekkefølge for tidsrommet fra 1. januar 1940 til 31. august 1940.*

I den anledning meddeles at jeg har forordnet en kontroll av yrkesforeningenes finansieringsmåte. Til å gjennomføre dette har jeg i henhold til min meddelelse av 22. august 1940 oppnevnt som min sakkyndige representant *herr Rudolf Richter*.

Det må pålegges yrkesforeningene å framlegge alle bøker og bilag for ham når han innfinder seg, samt meddele ham alle opplysninger han måtte ønske.

Foreningenes formenn, bokholdere resp. kasserere er pliktig til i forbindelse med kontrollen å gi min oppnevnte representant de skriftlige opplysninger han måtte ønske.

(Underskrift.)

Det lyktes ikke Administrasjonsrådet å få noen endringer i tyskernes stilling til saka. Så vel Landsorganisasjonen som Norsk Arbeidsgiverforening ble pålagt å sette inn på den tyske kontrollørs konto i Norges Bank et beløp som godtgjørelse for hans arbeid med gjennomføring av kontrollen. Landsorganisasjonen måtte til dette formål disponere kr. 2 500.—, og så vidt vites ble et liknende beløp innbetalt fra N. A. F.

Overfor Landsorganisasjonen anførte tyskerne at årsaken til kravet om kontroll var en radiotale fra London, hvori organisasjonene ble oppfordret til å dele ut de disponible midler til medlemmene for anskaffelse av matvarer og klær, da det måtte regnes med vareknapphet i okkupasjonstiden. Etter det som forelå senere på høsten var det imidlertid høyst sannsyn-

lig at tyskerne allerede på dette tidspunkt begynte å forberede sine aksjoner mot fagorganisasjonen, og at dette var den egentlige årsak til den iverksatte kontroll.

Landsorganisasjonens befatning med Riksrådsforhandlingene.

Den 15. juni ble Landsorganisasjonens Administrasjon (Volan, Næss og Råen) kalt til et møte i Stortinget hos regjeringspresident Delbrügge.

Volan fikk med seg høyesterettsadvokat Finn Arnesen som tolk. Råen hadde forfall og møtte ikke. Advokat Arnesen laget følgende P.M. fra møtet.

Etter anmodning av den fungerende formann i Arbeidernes faglige Landsorganisasjon, Elias Volan, var jeg i dag til stede ved et møte hos regjeringspresident Delbrügge i Stortinget.

Til stede var herr Delbrügge, Elias Volan, Nic. Næss som fungerende nestformann i Arbeidernes faglige Landsorganisasjon og undertegnede.

Volan hadde anmodet meg å være til stede som tolk.

Møtet var innkalt av herr Delbrügge, som redegjorde for hensikten med innkallelsen.

Han ga uttrykk for at Administrasjonsrådets virke nå ikke lenger kunne fortsette.

Han begrunnet dette med at oppnevnelsen av Administrasjonsrådet bare kunne være en rent midlertidig foranstaltning, som ikke lenger passet etter at Tyskland hadde tatt *hele* Norge «under sin beskyttelse». «Norge kan ikke lenger styres upolitisk,» uttalte han, uten nærmere å redegjøre for hva han mente med det. Administrasjonsrådet var heller ikke sammensatt av representanter fra det hele land, men vesentlig fra Oslo. Dertil var — uttalte han — stillingen også blitt endret ved den holdning Konge og Regjering hadde tatt da de forlot Nord-Norge og reiste til England, medbringende en norsk troppeavdeling.

Ved den proklamasjon som da ble utferdiget om at kampen fra norsk side skulle fortsette fra andre fronter, hadde Konge og Regjering direkte stilt seg på de alliertes side i den store kamp, hvilket nødvendig måtte få konsekvenser for stillingen her hjemme.

I den forbindelse uttalte han at Konge og Regjering også tidligere — f. eks. ved de engelske troppers reise fra Åndalsnes og senere fra Namsos — hadde forsømt anledningen til å bringe forholdet til Tyskland i orden.

De tyske myndigheter hadde seg i mellom inngående drøf-

tet hva der nå måtte foretas. Det var drøftet 6—7 forskjellige planer, men man var blitt stående ved 2 alternative veier.

Idet han presiserte at disse planer ikke var forelagt for Føreren, og derfor eventuelt måtte godkjennes av ham, redegjorde han for dem.

Det ene alternativ var:

Øyeblikkelig innkallelse av Stortinget. Dette måtte så avskjedige Regjeringen Nygaardsvold og utnevne ny regjering.

På uttrykkelig forespørsel uttalte herr Delbrügge, at de tyske myndigheter ikke hadde noen personer de ønsket skulle ha plass i en slik regjering, men han uttalte at han ville finne det naturlig om de større næringsorganisasjoner og andre sammenslutninger — således også Arbeidernes faglige Landsorganisasjon — eventuelt ble representert. Stedet for et slikt stortings sammentreten ble ikke nevnt.

Videre måtte Kongehuset avsettes.

På forespørsel erklærte han at dette gjalt hele Kongehuset, så vel Kong Håkon, som Kronprins Olav og arveprins Harald.

Derimot kunne vi — om vi ønsket det — gjerne fortsatt få kalle Norge et kongedømme, men foreløpig måtte vi da være uten Kongehus — akkurat som Ungarn nå i lengre tid hadde vært.

Dette krav, sa herr Delbrügge, var det samme som nå ble framsatt overfor Holland.

Det nå sittende Storting burde prolongeres for ett år, idet tyskerne var kommet til at valg i Norge under de nå rådende forhold, ikke ville ha noen zweck. Hvis endelig fred (hvormed han på forespørsel mente fred mellom stormaktene) ble sluttet innen et år var gått, skulle dog valg senest holdes 3 måneder etter denne fredsavslutning.

Hvis disse krav ble imøtekommet, ville det tyske kommisariat bli trukket tilbake, og der ville i stedet bli utnevnt en gesandt for Norge.

Likeledes ville i så fall det norske flagg atter bli heist på Stortinget.

Hvis det forannevnte krav ikke ble oppfylt, måtte tyskerne velge en annen vei, som besto i at de ville utnevne en egen tysk regjering for Norge og besette hele sentraladministrasjonen.

Herr Delbrügge uttalte håpet om at den første vei ble valgt, og tilføyde: Det parti jeg hører til — det nasjonalsosialistiske — er et *sosialistisk* parti. Arbeiderorganisasjonene i Norge er også sosialistiske. Jeg forstår ikke at dere ikke møter oss og blir enige med oss, framfor å støtte kapitalismen i Norge.

Han ba derfor om å få vite Arbeidernes faglige Landsorganisasjons syn på de spørsmål han hadde omhandlet.

Volan svarte (og hans svar oversatte jeg etterhånden etter beste evne), at Arbeidernes faglige Landsorganisasjon skriftlig hadde erklært å ville støtte opp under og stille seg helt lojalt overfor Administrasjonsrådet. Og dette var slik å forstå, at den løsning av de spørsmål herr Delbrügge hadde nevnt, som Administrasjonsrådet fant å kunne anbefale, også ville få støtte av Landsorganisasjonen.

Volan uttalte videre at han var bekjent med at det var innledet forhandlinger mellom de tyske myndigheter og Administrasjonsrådet, og at han da ikke fant å kunne uttale seg nærmere.

Han ønsket dog uttrykkelig å gjøre oppmerksom på, at hvis resultatet av de nå pågående forhandlinger ble at Stortinget skulle innkalles, så ville Landsorganisasjonen også stille seg helt lojal overfor dette storting.

Men — uttalte herr Delbrügge — hva er Deres syn på spørsmålet om Kongehuset?

Volan svarte at han for dette spørsmåls vedkommende lojalt ville holde seg til Administrasjonsrådet, men at han som sin personlige mening ville framholde at en fjernelse av Kongehuset under de rådende forhold ville være i strid med konstitusjonen og ikke kunne gjennomføres.

Med disse bemerkninger sluttet samtalen.

Oslo, den 15. juni 1940.

Finn Arnesen (s.)

Samme dag deltok Volan i en konferanse med Stortingspresidentskapet, Administrasjonsrådet, medlemmer av Høyesterett og representanter fra de 4 store politiske partier i regjeringsbygningen.

Den politiske situasjon ble drøftet i møtet. Høyesterettsjustitiarius Pål Berg, var tilkalt til møte hos Delbrügge klokken 4 på ettermiddagen.

Justitiarius Berg fikk sammen med biskop Berggrav og sorenskriver Harbek følgende mandat som ble undertegnet av de tilstedeværende:

På vegne av Administrasjonsrådet og de tilstedeværende medlemmer av Stortingets presidentkap og etter samråd med representanter for de 4 store politiske partier anmodes høyesterettsjustitiarius Pål Berg, biskop Berggrav og sorenskriver Harbek om å forhandle ut fra den forutsetning at Kongen og Regjeringen ikke avsettes.

Oslo, den 15. juni 1940.

Eyvind Getz. O. L. Bærøe. J. Hunseid. Elias Volan. P. Thorvik. H. Smith Ingebretsen. Alfred Madsen. Nils Tredal. Gunnar Jahn. J. Bache-Wiig. Ole F. Harbek. Neri Valen. Kristine Scheie. Didrik Arup Seip. Ole Øisang. Magnus Nilsen.

Situasjonen ble inngående drøftet på fellesmøte med sekretariatet og partiets sentralstyre den 15., 16. og 17. juni.

Fra disse møter foreligger følgende protokoller:

År 1940 den 15. juni kl. 17 holdtes møte på sekretariatets møtesal mellom sekretariatet, Det norske Arbeiderpartis sentralstyre og Oslo Arbeiderpartis styre.

Til stede var:

Fra sekretariatet:

Volan, Næss, Berg, Åse, Chr. Henriksen, Emil Torkildsen, Jens Tangen, Edv. Stenklev, Albert Råen, Rasmus Rasmussen, Josef Larsson, Polmar Aasvestad, Gunnar Ousland, Bjarne Julum, Alfred Nilsen, Alfred Madsen, Ingvald Olsen.

Fra sentralstyret:

Omar Gjestebø, Gunnar Sand, Johs. Hansen, Frank Hansen, Eugen Pettersen, Erling Frogner, Johanne Reutz, Arne Drogseth, Olav Oksvik, Alfred Ljøner, O. Kirkvåg, Eugen Johannesen, Rakel Grepp, Thyra Hansen, Trygve Bratteli, Ole Øisang og Magnus Nilsen.

Til behandling forelå:

Sak 1. Drøfting av situasjonen i dag og en eventuell forandring av Norges offentlige og sivile administrasjon.

Volan og Øisang redegjorde for den situasjon som er oppstått siden overgivelsen av Nord-Norge og Kongens og Regjeringen avreise til England samt om de forhandlinger som er ført med Administrasjonsrådet og de tyske myndigheter.

Et P.M. — resymé over forhandlingene 15. juni 1940 kl. 20.30 utarbeidet av Pål Berg, Eyvind Berggrav og Ole F. Harbek vedlegges som bilag til nærværende protokoll.

Sak 2. Det forelå brev fra Kommuneforbundets stedsstyre i Oslo og brev undertegnet av en del tillitsmenn innenfor de faglige og politiske organisasjonene. — I brevene anmoder underskriverne sekretariatet om å gjøre sin innflytelse gjeldende slik at der blir sluttet fred og at nordmenn i størst mulig utstrekning får beholde ledelsen av landets styre.

Ljøner opplyste at det til sentralstyret var kommet liknende henvendelser fra forskjellige partifolk og organisasjoner.

Eugen Johannesen opplyste at liknende henvendelse var kommet til Oslo Arbeiderparti ledsaget av P.M. om situasjonen

i dag og med krav om at representantskapet i Oslo Arbeiderparti straks ble innkalt til møte søndag den 16. juni d. å.

Det ovenfor omtalte brev, henvendelser og krav legges ved som bilag til nærværende protokoll. — Saken ble diskutert.

Jens Berg framsatte siden sådant forslag: Underskriverne av de ovenfor nevnte brev blir innkalt til konferanse søndag den 16. juni sammen med representanter fra sentralstyret, sekretariatet og fra styret i Oslo Arbeiderparti.

Oslo Arbeiderpartis representantskap innkalles til mandag den 17. juni kl. 19.

Votering:

Det votertes først over innkallelsen til Oslo Arbeiderpartis representantskap. Dette ble enstemmig vedtatt.

Ved særskilt votering over hvorvidt representantskapet skulle innkalles til søndag 16. eller mandag 17., ble det sist nevnte tidspunkt vedtatt mot 2 stemmer. Første del av Bergs forslag ble forkastet (med 15 mot 10 stemmer).

P.M. fra Pål Berg, Eyvind Berggrav og Ole F. Harbek.

Etter forhåndsavtale innfant vi oss hos regjeringspresident dr. Delbrügge, lørdag kveld 15. juni 1940 kl. 20.30. Til stede var også Landrat Dr. Schmidt.

Justitiarius Berg gjorde oppmerksom på at man også fra norsk side fant, at ordningen ved et administrasjonsråd ikke lenger var tilstrekkelig og tilfredsstillende, etter at nå det hele land var okkupert. Vi var klar over at en nyordning måtte søkes istandbrakt fordi det nå meldte seg nye oppgaver som ikke hadde foreligget for Administrasjonsrådet, således bl. a. handelspolitiske forhandlinger med andre land. På den annen side var vi også klar over at den nyordning som blir istandbrakt, ikke måtte forutsette brudd på forfatningen. Det ville derfor være umulig for oss å bygge den nye ordning på at Kongen og hans regjering skulle avsettes. Vi håpet at man fra tysk side ville forstå dette, og at man derfor fra tysk side ikke ville motsette seg en løsning som tilfredstilte alle saklige interesser både for Tyskland og Norge, uten unødig å krenke den norske konstitusjon. Vi var sikre på at en sådan ordning måtte kunne finnes.

Berg framholdt at vi møtte på vegne av Administrasjonsrådet, de i Oslo tilstedeværende medlemmer av Stortingets presidentskap og representanter for de 4 store politiske partier som tilsammen representerte 148 av de 150 stortingsmandater.

Samtlige de som hadde gitt oss vårt oppdrag var av den oppfatning at en avsettelse av Kongen og hans regjering kunne vi ikke gå med på.

Det ble av oss ikke framlagt noe skriftlig forslag, men Berg nevnte følgende ordning:

Stortingets presidentskap retter en anmodning til Høyesterett om å opprette et riksråd med et større antall medlemmer enn det nåværende administrasjonsråd har — for eksempel 11 å 12 medlemmer. Vi forutsatte at blant de nye medlemmer måtte det være representasjoner for *fagorganisasjonene*, muligens også en styrkelse av bøndernes representasjon, og dessuten representanter for de nordlige og vestlige landsdeler. Det burde også være et medlem hvis særlige oppgave var å ta seg av de *handelspolitiske interesser* og en til å arbeide med *gjenoppbyggingsproblemet*.

Etter at Høyesterett hadde oppnevnt riksrådet, burde Stortinget møte snarest mulig for å godkjenne de skritt som var tatt, og utstyre riksrådet med den nødvendige fullmakt, bl. a. til på vegne av Stortinget å utferdige lover og skattebeslutninger i den utstrekning rådet fant det nødvendig.

Etter vår mening skulle man derved oppnå en ordning som ville virke tilfredsstillende i alle henseender både for Norge og Tyskland.

Dr. Delbrügge uttalte at en ordning av denne art i og for seg ikke ville uakseptabel, men at det for ham vesentlige punkt manglet, nemlig at kongehuset og regjeringen Nygaardsvold i realiteten måtte avsettes. Formen herfor var man villig til å diskutere. Det var for ham, etter de forhandlinger han i dag hadde hatt med forskjellige partiførere og representanter for handel og industri, ganske uforståelig at man ikke vil ta avstand fra regjeringen Nygaardsvold.

Til dette ble det framholdt (av Harbek) at det ikke var personen Nygaardsvold eller andre regjeringsmedlemmer som var det springende punkt, men at det her gjaldt Kongens konstitusjonelle råd, og at det derfor var landets ære de framsatte krav var rettet mot.

Dr. Delbrügge uttalte at han ubetinget måtte fastholde at målet var å avsette kongehuset og regjeringen Nygaardsvold. De var bare om formene det kunne forhandles. Det var således ikke hans mening at det i dagsordenen for Stortingets møte uttrykkelig behøvde å framheves at beslutningene skulle gå ut på avsettelse etc., men at det f. eks. kunne hete som post 1: «Stortingets beslutning i dagens situasjon.» Det ble da forutsatt at det på forhånd var sikret at denne beslutning hadde det rette innhold.

Som en tenkelig form leste han opp (på tysk) 7. juni-beslutningen av 1905 om Kongens avsettelse, i en bisetning.

Til dr. Delbrügges henvisning til 7. juni-beslutningen bemerkedes (av Harbek) at den situasjon som framkalte denne beslutning var vesentlig annerledes enn den situasjon vi nå er oppe i.

Dr. Delbrügge gjorde under konferansen en spesiell bemerkning i anledning av at oppnevningen av riksrådet var tenkt tillagt Høyesterett. Han ville anse det mer konstitusjonelt at oppnevningen ble foretatt av Stortinget eller presidentskapet. Hertil ble svart at det ikke ville gjøres noen innvending om man foretrakk en slik framgangsmåte.

Det ble også uttalt av Delbrügge at det var likegyldig om man brukte uttrykket riksråd eller regjering.

På Berggravs spørsmål i samtalen løp om hvilken realitet det kunne ligge i at man allerede før fredsslutningen ville framtvinge en forandring i vår konstitusjonelle Konges stilling ble svar gitt som kan sammenfattes i følgende punkter:

1. Hvis man her i landet fremdeles anerkjenner Kongen som den lovlige regent, da gjør man seg til ett også med hans fornyede krigserklæring som han og Regjeringen utstedte før avreisen fra landet. Følgene herav måtte være at Tyskland mottok den fornye krigserklæring fra det norske folk og dro konsekvensene herav. F. eks. at samtlige vernepliktige ble internert og sendt til Tyskland.
2. *Norge ville overhodet være ute av stand til å oppnå en fredsslutning*, da det ingen lovlig norsk myndighet ville være å forhandle med, idet Tyskland nekter overhode å ha noe med de til England flyktede statsmyndigheter.

Fra tysk synspunkt tilla man også vekt at det norske kongehus var av huset Schlesvig-Holstein-Glücksburg og således av tysk ætt.

Det ble fra vår side framholdt hvilken dyptgående virkning det ville ha på norske sinn om Stortinget under en tvangssituasjon gikk til å avsette landets konge og at det ville bli et varig sår som ville føre til megen bitterhet.

Dr. Delbrügge på sin side mente virkningene neppe ville være så store at de i et hvert fall ikke ville holde seg lenge.

På grunn av den direkte henstilling som var gjort på møtet om å få klarlagt det betingede tilsagn om at Reichskommissar skulle kalles tilbake framførte Berggrav spørsmål om hva det ligger heri. Det ble svart av Delbrügge at dermed ville den altomfattende myndighet som var tillagt Reichskommissar bli

avløst av en vesentlig mildere form. Men han gjorde oppmerksom på at det tillå Førereren selv å bestemme om dette forhold. Delbrügge nevnte i denne forbindelse at Førerens befullmektigede i Danmark, ved siden av det utvidede tyske legasjonspersonale i Kjøbenhavn, også hadde en særlig stab av tjenestemenn for spørsmål som angikk næringslivet og andre områder.

Delbrügge framholdt at hvis man nå ikke kom til en forståelse, ville man anse motstanden herimot som utslag av et fiendtlig sinnelag og at dette ville få konsekvenser av meget ubehagelig art. På den annen side ønsket han at vi skulle være klar over at Førereren er en venn av heroisk opptreden og har en generøs innstilling overfor dem som viser taperhet. Hvis man derfor forteller ham at det har kostet det norske folk mye å ta denne beslutning (om avsettelse av Kongen og Regjeringen) så ville man derved hos ham kunne vinne noe vesentlig som det ville være utelukket å kunne vinne om man ventet med å ta avgjørelsen til den ble en platt selvfølghelighet. «Husk denne mentalitet hos vår Fører.» En engere sammenslutning av de germanske folk er vårt mål. Vi må forlange en viss heroisme hos dem som vil regnes som våre «Mitgänger».

Vi erklærte at det som var framkommet under konferansen skulle bli forelagt Administrasjonsrådet og Stortingets presidentskap. Delbrügge erklærte seg villig til å ha en ny konferanse i morgen kveld kl. 8.30.

Dermed sluttet konferansen, som hadde vart i ca. 1½ time.

Dette resymé er gjort samme kveld på grunnlag av Berggravs hurtigskrift-notater.

Oslo, 15. juni 1940.

Pål Berg. Eivind Berggrav. Ole F. Harbek.

De øvrige dokumenter som omtales i protokollen av 15. juni finnes ikke.

Fortsatt møte mellom sekretariatet og Det norske Arbeiderpartis sentralstyre søndag den 16. juni 1940 kl. 12.

Til stede var:

Fra sekretariatet: Volan, Næss, Aase, Berg, Chr. Henriksen, Jens Tangen, Henry Hansen, Ljøner, Rasmus Rasmussen, Nils Heggland, Edv. Stenklev, Polmar Aasvestad, Josef Larsson og Emil Torkildsen.

Dessuten møtte: Gunnar Ousland, Alfred Nilsen, Ingv. Olsen, Mons Lied og stortingsmann Anton Jensen, Bergen.

Fra sentralstyret: Ole Øisang, Eugen Pettersen, Thyra Hansen, Erling Frogner, Rakel Grepp, Frank Hansen, Eugen

Johansen, Omar Gjestebø, Johanne Reutz, O. Kirkvåg, Afred Ljøner, Arne Drogseth, Trygve Bratteli, Johs. Hansen og Gunnar Sand.

Forsatt behandling av den foreliggende situasjon.

Volan redegjorde for de sist førte forhandlinger og konferanser. Redegjørelsen konkluderte med at de videre forhandlinger med de tyske myndigheter ville bli ført av Stortingets representantskap, og disse sammen med representanter for de øvrige partier (Høyre og Bondepartiet) arbeider nå med utføringen av mandat for de videre forhandlinger.

Øisang ga supplerende opplysninger.

Jens Tangen framsatte sådant forslag:

«Sekretariatet uttaler: Bekjent med den alvorlige situasjon som er inntrådt for landet etter oppgivelsen av krigen i Nord-Norge og ved at Kongen og Regjeringen har slått seg ned i London, erklærer Arbeidernes faglige Landsorganisasjons sekretariat som representerer 350 000 organiserte arbeidere at for å bringe landet ut av den uholdbare stillingen det befinner seg i, vil medvirke til å gi landet et statsstyre, bygget i alt vesentlig på det arbeidende folks organisasjoner, for å trygge folkets kår og landets sjølstende.

Sekretariatet er også beredt til å ta de nødvendige konsekvenser av dette standpunkt i forholdet til de tidligere statsmyndigheter. Sekretariatet er beredt til å forhandle med myndighetene herom. Saken forelegges snarest et fellesmøte av forbundsstyrene og fagforeningsstyrene.»

Vedtak: Tangens forslag oversendes sekretariatet. (Enstemmig).

Volan ønsket møtets godkjenning av mandat for Volan og Øisang til å føre de videre forhandlinger og konferanser etter den linje som var skissert.

Nic. Næss ønsket at godkjenningen av mandatet ble tilføyd innenfor rammen av konstitusjonen.

Vedtak: Volan og Øisang fikk mandat som ovenfor nevnt uten den av Nic. Næss antydende tilføyelse.

Ved særskilt votering ble Øisang godkjent til fortsatt å delta i forhandlingene sammen med Volan og møtet krevde at han deltok.

Nytt møte ble besluttet holdt mandag den 17. juni kl. 9 s. s.

Fortsatt møte mellom sekretariatet og sentralstyret mandag den 17. juni kl. 10 på sekretariatet.

Til stede var:

Fra sekretariatet: Volan, Aase, Næss, Berg, Chr. Henriksen, Josef Larsson, Aasvestad, Råen, Torkildsen, Th. Henriksen,

Fladeby, Jens Tangen, Heggland, Stenklev, Rasmussen og Henry Hansen.

Fra Sentralstyret: Gunnar Sand, Frank Hansen, Thyra Hansen, Eugen Pettersen, Eugen Johannsen, Bjarne Jullum, Alfred Ljøner, Johanne Reutz, Omar Gjestebø, Arne Drogseth, Trygve Bratteli, Johs. Hansen, Ole Øisang, Mons Lied, Frank Olsen, Konrad Knutsen, Waldemar Nielsen, Erling Frogner, Rachel Grepp, Neimi Lagerstrøm og stortingsmann Anton Jensen.

Til behandling fortsatt drøfting av situasjonen i dag, og om forandringen av Norges offentlige og sivile administrasjon.

Volan redegjorde for de videre forhandlinger som er ført med de tyske myndigheter. Han konkluderte med å si at forhandlingene fremdeles pågår, at fristen for oppnåelse av enighet var satt til klokken 24 i dag og at forhandlingene etter alt å dømme og etter omstendighetene ligger gunstig an for etableringen av en interimsoordning.

Øisang ga supplerende redegjørelse og refererte brev som de norske forhandlere har stilet til Rikskommissaren, og hvor de norske forhandlere har presisert følgende forslag til ordning:

1. Da Regjeringen ved å forlate landet er satt ute av stand til å administrere riket, og da Kongen under de rådende forhold var avskåret fra å kunne utøve de funksjoner som forfatningen har pålagt kongemakten, finner Stortinget det å være sin plikt å oppnevne et riksråd som overtar disse funksjoner.
2. Stortinget bestemmer riksrådets fullmakt.
3. Riksrådet fordeler forretningene mellom sine medlemmer.
4. Stortingets presidentskap bemyndiges til — når Stortinget ikke er samlet — å foreta oppnevning av nye medlemmer av riksrådet, så langt det finnes nødvendig.
5. Nyvalg til Stortinget utsettes til etter den alminnelige fredsslutning, idet riksrådet anordner valgene snarest mulig etter dette tidspunkt.

Saken ble igjen drøftet og redegjørelsen tatt til etterretning.

Ved særskilt votering ble det gitt fullmakt til Volan og Øisang å fortsette forhandlingene på det grunnlag som er nevnt i forslag fra de norske forhandlere.

Opplest og vedtatt.

Elias Volan. Jens Berg.

Som det framgår av protokollen av 16. juni, var spørsmålet om forhandlingernes mandat oppe til behandling. Møtet var imidlertid av den oppfatning at spørsmålet om rammen og prinsip-

pene, som skulle legges til grunn ved forhandlingene mellom presidentskapet og de tyske myndigheter, måtte avgjøres av landets lovlige myndigheter med andre ord — den linje presidentskapet fant det forsvarlig å føre, skulle støttes av arbeiderbevegelsen.

Den 19. juni holdtes nytt møte mellom Sekretariatet og sentralstyret.

Fra møtet foreligger følgende protokoll.

Til stede var:

Fra sekretariatet: Volan, Næss, Aase, Berg, Chr. Henriksen, T. Henriksen, Fladeby, Stenklev, Raaen, Heggland, Jens Tangen, Nordahl, Evensen, Josef Larsson, Ljøner og Aasvestad.

Dessuten møtte: Alfred Madsen, Alfred M. Nilsen, Bjarne Jullum og Viggo Hansteen.

Fra sentralstyret: Alfred Ljøner, Eugen Pettersen, Frank Hansen, Magnus Nilsen, Johanne Reutz, Eugen Johannesen, Frank Olsen, Ole Øisang, Thyra Hansen, Erling Frogner, Rachel Grepp, Neimi Lagerstrøm, Trygve Bratteli, Gunnar Sand, Johs. Hansen, Waldemar Nielsen og Olav Oksvik.

Til behandling forelå spørsmålet om oppnevning av et arbeidsutvalg med oppdrag å forarbeide arbeidsoppgaver og retningslinjer for det eventuelle nyopprettede riksråd samt dets oppnevning.

Volan og Magnus Nilsen redegjorde for saken.

Volan foreslo at utvalget skal bestå av 5 medlemmer.

Nic. Næss foreslo antallet utvidet til 6, således at fagorganisasjonen ble sterkere representert.

Vedtak: Det ble besluttet å oppnevne et utvalg på 6 medlemmer og som sådant valgtes: Magnus Nilsen, Thorvik, Alfred Madsen, Volan, Øisang og Næss.

Det ble overlatt til utvalget å innkalle til nytt møte mellom sekretariatet og sentralstyret når utvalget finner det nødvendig.

Opplest og vedtatt.

Elias Volan.

Jens Berg.

Noen innstilling fra komiteen foreligger ikke i de saker som fins på Landsorganisasjonens kontor.

Den 21. juli hadde sekretariatet møte og følgende protokoll foreligger:

Til stede:

Volan, Næss, Aase, Berg, Nordahl, Evensen, Torkildsen, Heggland, Raaen, Stenklev, Jens Tangen, Torbjørn Henriksen og Ousland.

Sak nr. 2. Fagorganisasjonens stilling til landets forvaltning.

Til å representere fagorganisasjonen i det eventuelle nyopprettede riksråd er det kommet forslag på følgende:

Madsen, Volan, Næss, Buland, Evensen, Halvard Olsen, Martin Strandli, Bråthen fra Nord-Norges kontoret.

Som kandidater er innstilt fra sekretariatet:

1. Alfred Madsen.
2. Elias Volan.
3. Næss og Lars Evensen.

Protokollen fra fellesmøtet med Sekretariatet og Det norske Arbeiderpartis sentralstyre ble referert og godkjent.

Elias Volan.

Jens Berg.

Som det framgår av protokollen var Nordahl og Evensen kommet tilbake fra Sverige og de deltok i møtet.

Ved siden av det som er protokollert reistes spørsmålet om Nordahls og Evensens gjeninntreden i sine stillinger.

Volan meddelte at tyskerne hadde nedlagt bestemt påstand om, at Nordahl og Evensen ikke måtte inntre i sine stillinger før tyskerne hadde fått høve til å ha en konferanse med dem.

Som følge av dette var sekretariatet av den mening at de foreløpig ikke burde tiltre i sine stillinger som formann og nestformann. Heri erklærte både Nordahl og Evensen seg enig.

Av de kandidater til riksrådet, som Landsorganisasjonen foreslo, ble Evensen innkalt til tyskerne — men rapport fra denne konferanse foreligger ikke.

Den 24. juni foreligger følgende protokoll fra sekretariatets møte.

Til stede:

Volan, Aase, Neimi Lagerstrøm, Nordahl, Evensen, Berg, T. Henriksen, Fladeby, Torkildsen, Jens Tangen, Chr. Henriksen, Heggland, Josef Larsson, Erling Kiil, Raaen, Ljøner, Ruud og Stenklev.

Dessuten møtte Hansteen, Bech, Ousland, Graver, Ambrosius Olsen, A. E. Gundersen, Magnus Nilsen, Torvik og Alfred madsen.

Sak nr. 40—28. Samarbeidskomiteen.

Oppnevning av arbeiderrepresentanter. Angående oppnevningen av arbeiderrepresentanter til et eventuelt riksstyre ble det besluttet å vike fra kandidatlisten som ble satt opp i siste sekretariatsmøte.

Følgende ble brakt til forslag: Halvard Olsen, John Aae, Trondheim, Kr. Aunevik, Martin Strandli, Buland, foruten de tidligere oppnevnte og foreslåtte: Volan, Næss og Evensen.

Vedtak:

1. Martin Strandli (enstemmig).
2. John Aae (enstemmig).
3. Ludv. Buland.

Elias Volan.

Jens Berg.

Stortingspersident Magnus Nilsen og Torvik henstilte meget sterkt å foreslå andre kandidater til riksstyret enn de 3 som tidligere var blitt foreslått.

Hvorvidt dette var etter påtrykk fra de tyske myndigheter eller fra de borgerlige representanter i presidentskapet fikk sekretariatet ingen beskjed på, men det ble besluttet å etterkomme henstillingen fra presidentskapet og resultatet ble som protokollen viser.

Den 16. august holdtes møte i Samarbeidskomiteen og her meddelte Øisang at det fra I. B. Hjort var kommet en innbydelse til de 4 store partier lørdag den 17. august, hvor han hadde en del viktige meddelelser å gi.

Samarbeidskomiteen erklærte seg enig i at Øisang og Bratteli skulle delta i møtet for å orientere seg om hva som ville bli forelagt.

Den 19. august holdtes nytt møte i Samarbeidskomiteen, hvorfra følgende protokoll foreligger:

Til stede:

Nic. Næss, I. B. Aase, Torbjørn Henriksen, Alfred Ljøner, Ole Øisang og Trygve Bratteli.

1. Foranlediget av et brev fra Trøndelag faglige Distriktsorganisasjon ble det klarlagt at det ikke er noe forbud mot konferanser av tillitsmenn i partiet og fagorganisasjonen.
2. *Den politiske situasjon.* Ole Øisang ga et referat fra den

konferanse som var innkalt av advokat Hjort lørdag den 17. august.

Konferansen hadde vært av orienterende art.

3. Videre la Øisang fram utkast til program for samarbeidet mellom de 4 store partier utarbeidet av deres sekretærer.

Samarbeidsnemnda ga i hovedtrekkene sin tilslutning til det forelagte utkast og til skisserte form for samarbeidet mellom partiene. Det ble vedtatt å legge saken fram på fellesmøte av sentralstyret og sekretariatet onsdag 21. august klokken 12.

Sentralstyret hadde møte den 19. august, hvor følgende beslutning ble fattet:

Idet sentralstyret viser til de samstemmige vedtak av landsstyret 7. juli om samarbeid med de andre politiske partier, uttaler det:

1. Sentralstyret er enig i at de fem politiske partier — Det norske Arbeiderparti, Bondepartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre — inntil videre trer i samarbeid.
2. Sentralstyret godkjenner framlegget til fellesprogram og overenskomsten mellom de fem partier.

Fra fellesmøte av sekretariatet og sentralstyret onsdag den 21. august kl. 12 foreligger følgende protokoll.

Til stede:

Elias Volan, Nic. Næss, I. B. Aase, Jens Berg, Torbjørn Henriksen, Erling Kiil, Josef Larsson, Edv. Stenklev, R. Rasmussen, H. Hansen, Heggland, Torkildsen, Aasvestad, Neimi Lagerstrøm, Gunnar Bråthen og Alfred Ljøner.

Fra sentralstyret: Alfred Ljøner, Eugen Johannesen, Johanne Reutz, Thina Thorleifsen, Frank Olsen, Gunnar Sand, Magnus Nilsen, Bjarne Jullum, Thyra Hansen, Neimi Lagerstrøm, Ole Øisang, Trygve Bratteli, Gunnar Ousland og Johs. Hansen. *Forfall* var meldt av Eugen Pettersen.

Samarbeidet mellom de 4 store partier.

Det ble referert protokoller fra Samarbeidsnemndas møter 16. og 19. august. Samarbeidsnemnda hadde i hovedtrekkene gitt sin tilslutning til det program som var utarbeidet av de 4 store partiers sekretærer, og som Det norske Arbeiderpartis sentralstyre hadde gitt sin tilslutning til i denne formen:

«De politiske partier, Det norske Arbeiderparti, Bondepartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre, samarbeider i dag på en felles norsk front. Samarbeidet er skapt av krigen, og dets

hensikt og mål er å trygge norsk frihet og selvstyre og forberede den nydanning som krigen og utviklingen fører med seg.

De enkelte partiers programmer og all gammel partistrid legges til side, for at norske menn og kvinner i troskap med de beste tradisjoner fra vår tusen år gamle historie, kan møtes i et felles arbeid for fedrelandet.

Alt hva partiene rår over av byggende krefter vil bli satt inn i dette fellesskap og for virkeliggjørelsen av følgende program:

1. Gjenreising av Norges frihet og uavhengighet etter grunnloven. Et sterkt og handlekraftig riksstyre med tillit hos det norske folk. Beskyttelse av rettssikkerheten.
2. Rask gjenoppbygging av de krigsherjede byer og distrikter.
3. Planmessig arbeidsutviding og rasjonell utvikling av landets arbeids- og produksjonsmuligheter under lojalt samvirke mellom alle interesser. Likestilling mellom næringene. Plass for personlig initiativ under samfunnets kontroll. Strengt krav til personlig dugelighet og ansvarsfølelse i styringsverket og i alle folkets lag.
4. Selvstyrte faglige økonomiske organisasjoner i samarbeid med statsmyndighetene til trygging av arbeidsplassene, arbeidsutbyttet og arbeidsfreden.
5. Effektivt arbeid for utvidelse av landets handelsforbindelser.
6. Utvikling av de sosiale og kulturelle goder etter prinsipper som virker karakterdannende og er i samsvar med norsk kjensle. Alle folkelag skal ha en rettferdig andel i disse samfunns goder.
7. Forsyninger av mat, klær og brensel, en rettferdig fordeling av varene til overkommelige priser og således at ingen lider nød. Skattebyrdene avpasses etter hver enkelts bæreevne. Skatt av årets inntekt.

Vi ber våre partifeller, gamle motstandere, hele det norske folk, om å stå sammen fast og beslutsomt i den nasjonale fylking for å trygge vår frihet og vår framtid.»

Ole Øisang ga en redegjørelse for de forhandlinger som var ført foran utarbeidelsen av dette program.

Magnus Nilsen ga en del supplerende opplysninger.

Elias Volan la fram dette forslaget:

«Sekretariatet gir sin tilslutning til en samling av de fem nevnte politiske partier for derved om mulig å fremme en sunn folkesolidaritet i landet.

Betingelsen for denne samling må dog være at der blir gjennomført en effektiv kontroll med alle varepriser, således

at enhver spekulasjon blir hindret i den utstrekning landets samlede næringsliv kan make.

Programmet må derfor endres i overensstemmende hermed.»

Torbjørn Henriksen foreslo:

«Sekretariatet gir sin tilslutning til sentralstyrets vedtak av 19. ds.»

Ved votingen stemte sekretariatets medlemmer således:

Volans forslag ble vedtatt med 6 stemmer, idet formannens stemme gjorde utslaget.

6 stemte for Torbjørn Henriksens forslag.

Samarbeidsnemnda hadde møte på Landsorganisasjonens kontor torsdag den 22. august kl. 12.

Til stede:

Elias Volan, I. B. Aase, Torbjørn Henriksen,, Ole Øisang og Trygve Bratteli.

Ole Øisang meddelte at Høyres sentralstyre ved sin behandling av fellesprogrammet hadde ønsket visse endringer som han la fram utkast til.

Samarbeidsnemnda vedtok å gjøre visse endringer i dette utkast i 3. avsnitt i innledningen, ny formulering av punkt 3, en endring i punkt 5 og en tilføyelse til punkt 6.

Samarbeidsnemnda vedtok at Øisang i møte med de øvrige sekretærer skulle søke å få programmet vedtatt i denne formen:

«De politiske partier, Det norske Arbeiderparti, Bondepartiet, Kristelig folkeparti, Høyre og Venstre som ved siste valg representerte 92 pst. av stemmene, samarbeider i dag på felles norsk grunnlag.

Vårt land er mot folkets ønske trukket inn i stormaktskrigen og lider hardt under dens virkninger.

De samarbeidende partiers mål er å bringe Norge frelst gjennom den harde tid, trygge landets frihet, og gjenreise det materielt, åndelig og politisk til en bedre framtid. De enkelte partiers programmer og all gammel strid legges til side, for at norske menn og kvinner i troskap mot de beste tradisjoner fra vår tusen år gamle historie, kan møtes i et felles arbeid for fedrelandet.

Alt hva partiene rår over av byggende krefter, skal settes inn i dette fellesskap i samarbeid med landets administrative myndigheter og med okkupasjonsmakten overensstemmende med folkeretten.

De samarbeidende partier velger et fellesutvalg.

Følgende retningslinjer for den nærmeste tids arbeid er oppstilt:

1. Rask gjenoppbygging av de krigsherjede byer og distrikter.
2. Planmessig arbeidsutviding og rasjonell utvikling av landets arbeids- og produksjonsmuligheter under lojalt samvirke mellom alle interesser. Likestilling mellom nærinngene. Plass for personlig initiativ under samfunnets kontroll. Strengt krav til personlig duelighet og ansvarsfølelse i styringsverket og i alle folkets lag.
3. De faglige og økonomiske organisasjoners selvstendighet sikres. De må samarbeide med statsmyndighetene for å sikre arbeidsutbyttet, folkeøkonomien og arbeidsfreden.
4. Effektivt arbeid for utvidelse av landets handelsforbindelser.
5. Utvidelse av de sosiale og kulturelle goder etter prinsipper som virker karakterdannende og er i samsvar med norsk kjensle. Alle folkelag skal ha en rettferdig andel i alle disse samfunnsgoder.
6. Sterkt og målbevisst arbeid for å sikre forsyning av alle livsviktige varer. Gjennomført priskontroll og en rettferdig fordeling av varene.

Skattebyrdene avpasses etter hver enkelts bæreevne.

Skatt av årets inntekt.

Vi ber alle partifeller, hele det norske folk om å stå sammen fast og besluttomt i den nasjonale fylking for å trygge vår frihet og vår framtid.»

Videre vedtok samarbeidsnemnda at en skulle stille forslag for de andre partiene om å innby en konferanse av de økonomiske og faglige organisasjoner som i sin tid medvirket ved opprettelsen av Administrasjonsrådet.

Denne konferanse bør helst holdes allerede fredag 23. august om ettermiddagen, og hver organisasjon bør sende inntil 3 representanter. Videre vil samarbeidsnemnda anbefale at programmet når det er vedtatt og har fått tilslutning fra de enkelte organisasjoner, blir overrakt de tyske myndigheter gjennom partienes formenn sammen med formannen i Administrasjonsrådet, fylkesmann Christensen.

Samtidig med at programmet overrekkes, bør partiformennene erklære at partiene er rede til å medvirke ved ordningen av riksstyret og at de er villig til ved sammensetningen av riksstyret å samarbeide med de økonomiske og faglige organisasjoner.

Ved den endelige utforming av programmet for de samarbeidende partier ble tatt hensyn til de anmerkninger som er gjort fra arbeiderorganisasjonene.

Programmet fikk følgende ordlyd:

Bondepartiet, Det norske Arbeiderparti, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre som ved siste valg representerte over 92 pst. av stemmene, samarbeider i dag på felles norsk grunnlag og under ledelse av et fellesutvalg.

Vårt land er mot folkets ønske trukket inn i stormaktskrigen og lider hardt under dens virkninger. Vårt mål er å bringe Norge frelst gjennom denne harde tid og trygge landets frihet og gjenreise det materielt, åndelig og politisk til en bedre framtid.

De enkelte partiers programmer og alle gammel strid legges til side, for at norske menn og kvinner i troskap mot de beste tradisjoner fra vår tusen år gamle historie, kan møtes i det felles arbeid for fedrelandet.

Alt hva vi rår over av byggende krefter, skal settes inn i dette fellesskap i samarbeid med landets administrative myndigheter og med okkupasjonsmakten overensstemmende med folkeretten.

Følgende retningslinjer for den nærmeste tids arbeid er oppstilt:

1. Rask gjenoppbygging av de krigsherjede byer og distrikter.
2. Planmessig arbeidsutviding og rasjonell utnytting av landets arbeids- og produksjonsmuligheter under lojalt samarbeide mellom alle interesser. Likestilling mellom næringene. Plass for personlig initiativ under samfunnets kontroll.

Strengt krav til personlig duelighet og ansvarsfølelse i styringsverket og alle folkets lag.

3. Samarbeid mellom selvstendige faglige og økonomiske organisasjoner og statsmyndighetene under hensyntagen til det hele samfunns interesser for å trygge arbeidsutbyttet, folkeøkonomien og arbeidsfreden.
4. Effektivt arbeid for utvidelse av landets handelsforbindelse.
5. Utvikling av de sosiale og kulturelle goder etter prinsipper som virker karakterdannende og er i samsvar med norsk lynne.

Alle folkeslag skal ha en rettferdig andel i disse samfunns-goder.

6. Sterkt målbevisst arbeid for å sikre all forsyning av alle livsviktige varer. Gjennomført priskontroll og en rettferdig fordeling av varene.

Skattebyrdene avpasses etter hver enkelts bæreevne. Skatt av årets inntekt.

Vi ber alle partifeller, hele det norske folk om å stå sam-

men fast og besluttosomt i den nasjonale fylking for å trygge vår frihet og vår framtid.

Oslo, den 24. august 1940.

Høyre:

O. L. Bærøe. Smith Ingebretsen.

Venstre:

Håkon Five. E. Evenrud.

Det norske Arbeiderparti:

Alfred Ljøner. Ole Øisang.

Kristelig Folkeparti:

Nils Lavik. Ragnvald Indrebø.

Bondepartiet:

Nils Tredal. Hans Holten.

Det ble vedtatt og underskrevet den 24. august.

I forbindelse med offentliggjørelsen av ovenstående program for samarbeidet har partiene vedtatt følgende overenskomst:

1. Til å lede samarbeidet velges et fellesutvalg bestående av 3 representanter fra Bondepartiet, 3 fra Det norske Arbeiderparti, 3 fra Høyre, 3 fra Venstre og 1 fra Kristelig Folkeparti.
2. Alle bestemmelser om samarbeidet og de spørsmål som oppstår i den forbindelse, avgjøres med bindende virkning av fellesutvalget. Hvorledes de enkelte partidelegasjoner i fellesutvalget ordner seg med sine partier for til enhver tid å ha det nødvendige mandat, er denne overenskomst uvedkommende. Men det er en forutsetning, at det er ordnet på en måte som tillater raske avgjørelser.
3. Fellesutvalget bestemmer selv sin forretningsorden. Utgifter med samarbeidet fordeles mellom partiene av fellesutvalget.
4. Ingen av de samarbeidende partier må agitere for sine gamle særprogrammer, vedta nye, drive agitasjon mot hverandre eller opptre i strid med denne avtale og det vedtatte fellesprogram.
5. De enkelte partiers organisasjoner og organisasjonsmessige arbeid opprettholdes som før med de innskrenkninger som framgår i punkt 4.

6. Ingen av de 5 partier kan tre ut av eller settes utenfor samarbeidet, før saken er drøftet i fellesutvalget.

Oslo, den 24. august 1940.

Høyre:

O. L. Bærøe. Smitt Ingebretsen.

Venstre:

Håkon Five. E. Evenrud.

Bondepartiet:

Nils Tredal. Hans Holten.

Det norske Arbeiderparti:

Alfred Ljøner. Ole Øysand.

Kristelig Folkeparti:

Nils Lavik. Ragnvald Indrebø.

Programmet ble sendt til Stortingets presidentskap med følgende skrivelse:

Til Stortingets Presidentskap.

Som det ærede Presidentskap vil være kjent med, har de 4 politiske partier, Bondepartiet, Det norske Arbeiderparti, Høyre og Venstre i lengre tid samarbeidet om spørsmål av felles, nasjonal og politisk interesse.

Representanter for disse partier tok også del i de forhandlinger som ble ført i juni under ledelse av presidentskapet om ordningen av landets styre under okkupasjonstiden.

De samarbeidende partier — hvortil også Kristelig Folkeparti har sluttet seg — har i den senere tid ført forhandlinger for å bringe dette samarbeid inn i fastere, organisatoriske former, og partiene er blitt enige om å etablere dette under ledelse av et fellesutvalg, samtidig som en har nådd fram til enighet om retningslinjer for det framtidige samarbeid.

Idet vi henviser til disse retningslinjer som er vedlagt skriveisen, tør vi be det ærede Presidentskap om å gi de tyske myndigheter den nødvendige underretning. Vi betrakter det nasjonale samarbeid som nå finner sted, og det arbeidsprogram som partiene har samlet seg om, som en naturlig konsekvens av det tidligere innledede arbeid, og som en nasjonal plikt for partiene i den situasjon landet befinner seg i.

Vi understreker — i samsvar med de vedtatte retningslinjer — at partiene vil sette alle krefter inn i dette fellesskap i sam-

arbeid med landets administrative myndigheter og med okkupasjonsmakten.

Oslo, den 24. august 1940.

Bondepartiet.

Nils Tredal. Hans Holten.

Det norske Arbeiderparti.

Alfred Ljøner. Ole Øisang.

Høyre.

O. L. Bærøe. Smitt Ingebretsen.

Kristelig Folkeparti.

Nils Lavik. Ragnvald Indrebø.

Venstre.

Håkon Five. E. Evenrud.

Til presidentskapet ble følgende skrivelse oversendt fra de økonomiske organisasjoner:

Til Stortingets presidentskap.

Undertegnede organisasjoner er gjort kjent med, at de fem politiske partier — Bondepartiet, Det norske Arbeiderparti, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre — har trådt inn i et fast organisatorisk samarbeid under ledelse av et fellesutvalg og samlet seg om bestemte retningslinjer for dette samarbeid.

Våre organisasjoner, som selv ikke driver noen partipolitisk virksomhet, men som teller medlemmer i de forskjellige partier, ønsker overfor Stortingets Presidentskap å gi uttrykk for sin glede over dette, og for vår fulle tilslutning til bestrebelsene for å nå fram til et fast og målbevisst samarbeid om de store aktuelle oppgaver, som er angitt i de oppstilte retningslinjer.

Våre organisasjoner vil hver på sitt område etter beste evne yte saklig støtte for å bidra til løsningen av disse arbeidsoppgaver.

Oslo, den 24. august 1940.

Arbeidernes faglige Landsorganisasjon.

Elias Volan. Nic. Næss.

Den norske Bankforening.

E. Sandberg. Rolf Thorsteinsen.

Norges Bondelag.

Johan E. Melby. *Wilhelm Dietrichson.*

Norges Fiskarlag.

Jens Steffensen. *Klaus Sunnanå.*

Norges Handelsstands Forbund.

E. Steen. *Paul Frank.*

Norges Industriforbund.

H. Horn. *Lorentz Vogt.*

Norges Håndverksforbund.

Sigurd Wahl.

Norges Rederforbund.

Arne Bjørn-Hansen. *Chr. Meyer.*

Norsk Arbeidsgiverforening.

Finn Dahl. *Christian Erlandsen.*

Norsk Bonde- og Småbrukarlag.

Sigv. Gulbrandsen, *H. Egeberg.*

Norske Forsikringsselskapers Forbund.

Chr. Hansson.

Ved vedtakelsen av samarbeidet mellom de politiske partier, støttet av de økonomiske organisasjoner, ble det første organisatoriske grunnlag lagt for en samlet norsk front.

Den 25. august holdtes fellesmøte av sekretariatet og forbundsstyrene.

Fra dette møte foreligger følgende protokoll:

(Navnene på møtets deltakere er ført i originalprotokollen.)

Til behandling forelå skriv fra samarbeidsnemnda om retningslinjer og program for et samarbeid mellom de 5 politiske partier som har representanter i Stortinget samt utkast til — skriv til presidentskapet fra Arbeidernes faglige Landsorganisasjon og de øvrige økonomiske organisasjoner i saken.

Volan redegjorde for saken og meddelte at sekretariatet på et forutgående møte enstemmig har gitt sin tilslutning til samarbeidsprogrammet og at det omtalte skriv til presidentskapet tiltres. Disse hadde ordet: Berg, Johansen, Winge, Skjebstad, Torp, Eriksen, Tangen, Næss, Larsson, Volan og Ljøner.

Jens Berg framla sådant forslag:

«Sentralstyrets vedtak av 31. august d. å. om samarbeidet med de 5 øvrige partier tas til etterretning.»

Volan la fram sådant forslag:

«Sekretariatets beslutning om å underskrive skrivelsen til Stortingets Presidentskap om samarbeidet mellom de 5 politiske partier godkjennes.»

Votering:

Det votertes først over Bergs forslag. Forslaget fikk 14 stemmer. — Volans forslag ble deretter vedtatt mot 7 stemmer.

Volan ga opplysning om hvorledes det ligger an med de kommende forhandlinger med N.A.F. om lønnsreguleringene og opplyste herunder at det hadde vært et forberedende møte i saken og at nye forhandlinger vil bli opptatt i nærmeste dager.

Jens Berg.

Referert i sekretariatets møte den 27. august 1940 og godkjent.

Nic. Næss.

Den 28. august mottok Landsorganisasjonens fungerende formann følgende skrivelse fra Høyres Centralstyre:

Oslo, den 28. august 1940.

Herr Elias Volan, Oslo.

Representanter for de politiske partier var den 26. august innkalt til de tyske myndigheter for å motta meddelelse om at der Reichskommissar ikke fant å kunne tillate at beslutningen om et fellesutvalg for de politiske partier ble satt ut i livet. En fant heller ikke å kunne tillate offentliggjørelse av de beslutninger som partiene — med de faglige og økonomiske organisasjoners tilslutning — hadde fattet.

Skulle det inntreffe noe nytt av betydning i samarbeids-saken skal jeg holde Dem underrettet.

Ærbødigst

Smitt Ingebretsen.

Samme dag mottok Landsorganisasjonen følgende skrivelse fra Håkon Meyer:

«På vegne av arbeidsutvalget som består av Halvard Olsen, Jens Tangen, Erling Olsen, Albert Johannesen og undertegnede med Kåre Rein og M. Brendberg som varamenn ber jeg om å få et fellesmøte enten med Landsorganisasjonens Sekretariat

eller eventuelt med samarbeidskomiteen mellom Landsorganisasjonen og Arbeiderpartiet. Vi vil gjerne der legge fram vårt syn på den situasjonen som nå foreligger.

I korte trekk mener vi at situasjonen kan trekkes opp slik:

De tyske myndigheter har nå forbudt sammenslutningen av de tidligere partiene og med dette også avslått det grunnlag for en regjeringsdannelse som var lagt til rette i henvendelsen fra partiene og næringsorganisasjonene. Under Vidkun Quislings opphold i Tyskland er det nå oppnådd enighet om at Nasjonal Samling skal få det oppdrag å danne ny norsk regjering. Så vidt vi har brakt i erfaring ønsker N.S. å danne regjering uten samarbeid med noen tidligere partier.

Dette spørsmål skyver i forgrunnen et annet: hvilken stilling kan og vil arbeiderorganisasjonene denne gang innta? Og det stiller seg også et annet spørsmål: er det ennå mulig for arbeiderorganisasjonene å komme til å øve noen innflytelse på situasjonen? Er det ennå mulig for organisasjonene å redde noen av de verdier som de har kjempet for?

Vi ber om at en må se bort fra de formelle vanskene og gi oss høve til å drøfte disse spørsmål med organisasjonsledelsen.

Med solidarisk hilsen

Håkon Meyer.

Den 30. august ble en ny skrivelse mottatt fra Håkon Meyer:

Idet jeg viser til det skriv som ble brakt til Landsorganisasjonen i går og den samtalen jeg hadde med Landsorganisasjonens viseformann, sekretær og kasserer vil jeg gjerne gi uttrykk for den tanken jeg holdt fram under denne samtalen. Samme tanken la jeg fram under den samtale i forgårs med Det norske Arbeiderpartis formann og sekretærer.

1. Organisasjonene har i juni erklært seg rede til å godta betingelsene for et norsk riksråd og til å la seg representere i et slikt råd. Denne planen er skrinlagt.
2. Organisasjonene har i august erklært seg enig i at partiene i landet ble sluttet sammen i et regjeringsskartell med tilslutning fra næringsorganisasjonene.

Denne planen er avvist.

3. Alle opplysninger og alle tegn tyder på at Nasjonal Samling forbereder dannelsen av en ny regjering uten samarbeid med noe parti.
4. Det må være arbeiderorganisasjonenes oppgave om mulig å hindre at arbeidsfolket i landet blir satt helt utenfor all innflytelse på et nytt norsk riksstyre.

5. En vil derfor foreslå at Det norske Arbeiderparti med tilslutning fra Landsorganisasjonen holder fram direkte overfor de mest innflytelsesrike tyske myndigheter i Norge den oppfatningen, som jeg i går formet slik:

Det er organisasjonenes mening at det vil være en tragedie for land og folk om det i dag blir dannet en regjering i Norge, som ikke har tilknytning til de hundretusener av arbeidsfolk innen alle yrker i landet, som våre organisasjoner representerer. Partiet erklærer seg rede til å drøfte — enten med de tyske myndigheter direkte eller gjennom Stortingets Presidentskap — enhver regjeringsordning som nå måtte bli planlagt i vårt land. Det ansvar som organisasjonene føler overfor det arbeidsfolk som de har samlet og representert tvinger til en slik erklæring. Men på den annen side krever organisasjonene av de tyske okkupasjonsmyndigheter i Norge, at ingen norsk regjeringsdannelse må finne sted, uten at det arbeidende folk i dette land, gjennom sine egne organisasjoner, blir tatt med på råd.

Med solidarisk hilsen

Håkon Meyer.

Sekretariatet behandlet i møte den 30. august henvendelsen fra Håkon Meyer og sekretariatet besluttet at det ikke foranledige noen forføyning fra sekretariatets side.

Den 9. september holdtes fellesmøte av sentralstyret og sekretariatet, hvor følgende protokoll foreligger:

Til stede av sekretariatets medlemmer:

Elias Volan, Edv. Stenklev, T. Henriksen, Neimi Lagerstrøm, Aasvestad, Heggland, Jens Tangen, Fladeby, Josef Larsson, Alfred Ljøner, Gunnar Ousland, Beck og Jens Berg.

Av sentralstyrets medlemmer:

Alfred Ljøner, Ole Øisang, Magnus Nilsen, Eugen Johannesen, Eugen Pettersen, Johs. Hansen, Frank Olsen, Erling Frogner, Thyra Hansen, Thina Thorleifsen, O. Kirkvåg, Alfred Madsen, Johanne Reutz, Neimi Lagerstrøm, P. Thorvik, Andreas Moen, Olav Sæther, T. Håvardstad, Trygve Bratteli og Rachel Grepp.

Magnus Nilsen redegjorde for de forhandlinger som var opptatt igjen med de tyske myndigheter ved dr. Delbrügge lørdag den 7. og søndag den 8. september. De tyske myndigheter ville fortsette forhandlingene på grunnlag av den ordning som

ble utarbeidet i juni med visse endringer. De viktigste endringene var at Reichskommissar skulle fortsette inntil videre og at det skulle opptas enkelte representanter for Nasjonal Samling i Riksrådet.

Avgjørelsen skulle skje innen onsdag den 11. september. Presidentskapet hadde foreløpig erklært at spørsmålet måtte undergis nærmere behandling før de kunne gi endelig svar. Til slutt refererte Magnus Nilsen et referat som var opptatt fra forhandlingene med dr. Delbrügge.

I en tilleggsredegjørelse opplyste Thorvik at Delbrügge i muntlige forhandlinger hadde gitt uttrykk for at Hitler hadde bestemt at Reichskommissar ikke ville bli trukket tilbake så lenge krigen varte.

I ordskiftet uttalte *Elias Volan* at det måtte bringes på det rene hvorvidt Stortingets fullmakt til et kommende riksråd bare skulle gjelde rådet med den sammensetning det da fikk eller om fullmakten også ble gjort gjeldende hvis det ble foretatt forandringer i riksrådets sammensetning.

For det annet måtte det bringes på det rene om ordningen ville medføre at de tyske myndigheter trakk tilbake sin forordning om delvis innførelse av tysk rett i Norge.

For det tredje måtte det kreves at arbeidernes innflytelse i riksrådet ble øket ved at det ble minst 2 representanter fra arbeiderne og en for fiskerne. Det ble et lengere ordskifte om saken. Noen forslag ble ikke framsatt.

Da det skulle være møte mellom presidentskapet og representanter for de 4 store partier samme dag kl. 12 ble det vedtatt å ta et nytt fellesmøte av sekretariatet og sentralstyret tirsdag den 10. september kl. 9.

Nytt møte holdtes 10. september, hvorfra følgende protokoll foreligger:

Fra sentralstyret møte: Alfred Ljøner, Ole Øisang, Eugen Johannesen, Eugen Pettersen, Johs. Hansen, Neimi Lagerstrøm, Thyra Hansen, Annette Pettersen, Rachel Grepp, Thina Thorleifsen, T. Haavardstad, Olav Sæther, Olav Vegheim, Alfred Jullum, Frank Olsen, Alfred Madsen, Johanne Reutz, Trygve Bratteli.

Fra sekretariatet møte: Elias Volan, Nic. Næss, Jens Berg, Erling Kiil, Josef Larsson, Edv. Stenklev, Fladeby, Åsvestad, Ljøner, Heggland, Neimi Lagerstrøm og Gunnar Ousland, Alfred Madsen, Thorbjørn Henriksen.

Ole Øisang ga en redegjørelse for konferansen mellom partiene dagen før og *Elias Volan* ga en del supplerende opplysning-

ger. Det ble et lengere ordskifte, men noen forslag ble ikke framsatt i fellesmøtet.

Den 10. september holdt sekretariatet møte for å behandle spørsmålet vedrørende dannelsen av riksrådet. Følgende protokoll foreligger:

Til stede: Volan, Næss, Berg, Torbjørn Henriksen, Fladeby, Åse, Josef Larsson, Stenklev, Åsvestad, Heggland, Ljøner, Kiil, Neimi Lagerstrøm.

Sak nr. 43—7. Riksråd.

Det norske Arbeiderpartis Sentralstyre har forelagt spørsmålet om dannelsen av et riksråd.

Vedtak: Da dette i første rekke er et utpreget politisk spørsmål som landets politiske myndigheter må treffe avgjørelse i, fant sekretariatet ikke å kunne blande Landsorganisasjonen inn i saken.

Elias Volan.

Jens Berg.

I sakens dokumenter foreligger ingen henvendelser fra sentralstyret om saken.

Når sekretariatet traff sitt vedtak den 10. september var det av den oppfatning, at det politiske grunnlag, som var forutsetningen for forhandlingene i juni, var falt vekk.

Sekretariatet ville ikke ha noe ansvar for et riksråd, som delvis besto av medlemmer av N.S., og som dessuten ved de antydende regler om fornyelse eller supplering måtte befryktes å bli helt nazistisk.

Det var dessuten inntrådt den vesentlige endring i situasjonen fra juni at stortingsgruppene nå var samlet i Oslo, slik at Stortinget kunne behandle og ta avgjørelse i saken.

Etter 10. september har sekretariatet ikke beskjefteget seg med riksrådsforhandlingene.

Opposisjonen 1940.

Allerede i april dagene framsto en gruppe innen arbeiderbevegelsen, som var uenig i den politiske linje hovedorganisasjonene hadde lagt som grunnlag for sitt arbeid.

Denne gruppe hevdet at fagorganisasjonen måtte føre en

selvstendig politikk og søke å påvirke landets regjering i dens stilling overfor okkupasjonsmakten. Gruppens drivende krefter var Håkon Meyer og Hallvard Olsen.

Til å begynne med besto gruppen av personer som mer eller mindre tilfeldig var innkalt til møter i Bygningsarbeidernes Hus. Senere fikk den en fastere form, og valgte også et styre med Jens Tangen som formann, og som øvrige medlemmer av styret: Martin Brendberg, Adelsten Haugen, Alb. Johannessen, Erling Olsen, Håkon Meyer, Hallvard Olsen og Peder Vestad.

Så snart Vestad fikk beskjed om at han var valgt som medlem av styret i gruppen, skrev han til sekretariatet og frala seg ethvert ansvar for gruppen, og protesterte mot valget.

Håkon Meyer har skrevet i en framstilling av begivenhetene våren og sommeren 1940 bl. a. følgende:

«— Innenfor gruppen av dem som i denne tiden hevdet at det var absolutt nødvendig å komme til en ordning med okkupasjonsmakten og å innrette seg på basis av den kjennsgjerning at landet gjennom lengere tid ville være under tysk hærsetting, var det et selvsagt behov for å komme i kontakt med de tyske myndigheter. Tilfeldige personlige forhold åpnet mulighetene for dette, og fra slutten av mai 1940 hadde denne gruppen en stadig kontakt med representanter for det tyske sikkerhetspolitis politiske avdeling. Det gjorde det mulig for gruppen å holde seg underrettet om forhold som ellers ikke var offentlig kjent, og det er verd å understreke at da flere grupper i midten av juni fant sammen til et organisert samarbeid, ble dette samarbeid ført under stadig kontakt med representantene for de tyske myndigheter, og det tyske sikkerhetspolitis tillatelse ble til stadihet innhentet når denne politisk sett meget broket sammen-satte gruppe holdt sine møter. Nettopp ordsكِfet om hvordan arbeiderorganisasjonene skulle stille seg til spørsmålet Stortingets møte og riksråd i midten av juni, førte til at det ble tatt initiativ til et samarbeid med forskjellige grupper som mer eller mindre stilte seg på en positiv plattform. En kan si at en gruppe kom fra Det norske Arbeiderparti — de som hadde tatt opp de nevnte forslagene i april—juni. En gruppe kom fra fagorganisasjonen — partimessig uavhengige fagforeningsfolk, slik som Bygningsarbeiderforbundets formann, Jens Tangen. En gruppe kom fra Det kommunistiske Parti, særlig dette partis fagforeningsfolk. Enkelte menn sluttet seg til, og blant disse var Landsorganisasjonens tidligere formann, Hallvard Olsen, som umiddelbart etter 9. april var kommet i kontakt med Nasjonal Samling, og som uten selv å være medlem av Nasjonal Samling, var av den oppfatning at situasjonen ville tvinge fram en ny orientering som kunne føre til samarbeid med dette parti.

Den første konferanse av disse særarbeidende gruppene fant sted søndag den 15. juni, altså i umiddelbar sammenheng med svaret på riksrådsplanen, og dette møte tok her en positiv holdning. I Oslo ble dette samarbeid organisert i form av søndagsmøter, som omfattet omlag 100 menn og kvinner, så godt som samtlige tillitsmenn innen arbeiderorganisasjonene. Det ble valgt et arbeidsutvalg som besto av Norsk Bygningsarbeiderforbunds formann, Jens Tangen, som formann og Martin Brendberg, Adelsten Haugen, Albert Johannesen, Håkon Meyer, Erling Olsen, Halvard Olsen og Peder Vestad som medlemmer. *Straks stilte disse møtene seg på det standpunkt at de ønsket å realisere som de første oppgaver en avslutning av krigen mot Tyskland, en forberedelse av en ny norsk konstitusjon og reorganiseringen av arbeidslivet i landet. Det ble trukket opp et program som klart og tydelig formulerte den fordring at det måtte dannes en norsk regjering, utgått av landets arbeidende folk og rede til fredsslutning og samarbeid med den tyske okkupasjonsmakt. Det ble framholdt at en slik regjering måtte få sitt grunnlag gjennom at det ble dannet en fast blokk av håndverks- og industriarbeidere, fiskere og funksjonærer, bønder og småbrukere, skog- og landarbeidere, alle arbeidsfolkets yrker. En tenkte seg at en slik blokk kunne dannes ved at fagorganisasjonen satte seg i forbindelse med andre yrkesorganisasjoner, og sammen med disse dannet en arbeidets front som kunne stå bak Regjeringen.»*

Den 18. juni vedtok styret for Norsk Bygningsarbeiderforbund følgende uttalelse:

«Landsorganisasjonens sekretariat må sørge for at arbeiderne får en avgjørende innflytelse på landets statsstyre. De representanter som utpekes fra arbeiderorganisasjonene til landets statsstyre, må være positivt innstilt for i samarbeid med arbeidernes organisasjoner å vareta arbeidernes og folkets interesser.»

I den etterfølgende tiden sluttet forskjellige organisasjoner opp om denne tankegangen.

Rundt om i organisasjonene ble det tatt opp et arbeid for disse synsmåter som ikke lenger regnet med de gamle partiene. Men som regnet med at først og fremst måtte de store økonomiske yrkesorganisasjonene øve innflytelse over og ha kontroll av den nye norske regjering. *Spørsmålet ble reist i samorganisasjoner og fagforeninger, de ble reist innad i Landsorganisasjonens ledelse. Men i organisasjonens ledelse søkte man dels andre arbeidslinjer, dels stilte en rekke av ledelsens medlemmer seg på et så utpreget negativt standpunkt at enhver tanke*

om å skulle kreve det fulle ansvar i den hærsatte del av landet, ble blankt avvist. Je, mer enn avvist. Landsorganisasjonens ledelse anså dette arbeid for å bevare størst mulig innflytelse for arbeidsfolket som organisasjonsskadelig og politisk ødeleggende, og fra slutten av juni måned begynte Landsorganisasjonen derfor en stadig utsendelse av sirkulærskriv som mer og mer søkte å slå ned den bevegelsen som her reiste seg.

21. juli ble et stort møte holdt i Bergen av organisasjonene i Bergen og fylkene. Etter foredrag av Halvard Olsen vedtok dette møtet en uttalelse, som bl. a. sa:

«Fagorganiserte arbeidere. Medlemmer av Det norske Arbeiderparti og Norges Kommunistiske parti. De uten parti. Landet ventar på dykk. Arbeiderklassen i land og by er det fjell Norges framtid må byggjas på. Rekk kvarandre hendene i samarbeid for å løysa dei brennande spørsmål, dei livsviktige krav, i tillit til den revolusjonære sosialisme og arbeiderklassen i andre land.

Finn grunnlaget for samarbeidet. Sett alle krefter inn i samband med bonde- og fiskarorganisasjonene so samarbeidet av heile det arbeidende folk kann verta breidast mogeleg.»

Landsorganisasjonen møtte denne reisinga bare med motstand, uvilje og til dels åpen forfølgelse gjennom sirkulærskriv, rettet mot «de indre fiender». I denne lei lå forslag til vedtak for Oslo og Akershus faglige Samorganisasjon 14. august 1940:

«Fellesmøte av representantskapet i Oslo og Akershus faglige Samorganisasjon og fagforeningsstyrene i Oslo gir sin fulle tilslutning til Landsorganisasjonens rundskriv nr. 38 med oppfordring til å slutte opp om fagorganisasjonen og avvise alle forsøk på fraksjonsdannelse og splittelse innen arbeiderrørsla.

Møtet er gjort bekjent med at enkeltpersoner og grupper i denne ytterst vanskelige tid søker å nytte situasjonen til å fremme særinteresser og til å skape seg sjøl en plattform som de under normale og frie forhold ikke evnet. Møtet tar bestemt avstand fra denne virksomhet. Og slår fast at fraksjonsarbeid og gruppedannelser er organisasjonsfiendtlig og må avvises.

De fagorganiserte arbeidere i Oslo og Akershus slutter opp om de tillitsmenn og de organer som de på lovlig måte har valgt, og vil loyalt og trofast følge organisasjonen sin gjennom denne vanskelige tia.

Møtet oppfordrer fagforeningene og medlemmene til bestemt å avvise alle spekulanter, fraksjonsmakere og ryktesmeder.

Under de store vanskeligheter arbeiderklassen nå har, må møtet kreve at arbeidernes representanter i kommunestyrene og i administrasjonen for øvrig gjør alt hva de kan for å verne

om småkårsfolkets interesser. Spesielt må det sørge for at arbeidsvilkårene ikke forringes — hverken ved lønnsnedsettelse eller ved prisstigninger. I denne forbindelse må arbeidernes representanter over alt kreve at priskontrollnemndene øver effektiv kontroll med alle varepriser, og at der kreves fastsatt maksimalpris på alle livsviktige varer og råstoffer. Disse maksimalpriser må ikke settes slik at de gir rom for spekulasjonsfortjeneste.

Hele arbeiderbevegelsen må stå samlet i dag og må forsvare hele det arbeidende folks økonomiske, sosiale og kulturelle interesser.»

Imidlertid la fraksjonen her fram sitt eget forslag ved Albert Johannessen:

Forslaget fra opposisjonen finnes inntatt på side 132.

I ordsiftet foreslo Kåre Rein at partiene i hvert fall skulle enes om å stryke punktene som direkte vendte seg mot hverandre. Men hele fraksjonens linje ble blankt avvist av Landsorganisasjonens formann, Elias Volan, og dens forslag samlet 77 stemmer i den store forsamlingen. Straks etter kom en rekke av fraksjonens medlemmer under arrest og Samorganisasjonens styre sendte likevel ut sin fordømmelse over dem, overensstemmende med ønsket hos Landsorganisasjonens ledelse.

Søndag 18. august ble nytt møte holdt i fraksjonen, det møtte 85 tillitsmenn for organisasjonene i Oslo og Akershus. På dette møte holdt Halvard Olsen det innledende foredrag. Møtet vedtok å vende seg til Landsorganisasjonens sekretariat med følgende uttalelse:

Uttalelsen finnes inntatt på side 134.

«Samtidig satte møtet ned et utvalg som besto av Erling Olsen, Halvard Olsen og Håkon Meyer, med den oppgave å forhandle til alle sider for å bringe situasjonen på det rene. Synsmåtene fra møtet ble lagt fram i to konferanser i Landsorganisasjonen (Nic. Næss, Aase, Berg, Meyer og fraksjonens arbeidsutvalg, og overfor Volan og Hansteen) men ble avvist —»

*

Som det framgår av Meyers framstilling søkte denne gruppe å splitte det norske folk i 2 hovedgrupper, den ene med det formål *«å realisere som de første oppgaver en avslutning av krigen mot Tyskland, en forberedelse av en ny norsk konstitusjon og reorganiseringen av arbeidslivet i landet —»*

Dette arbeid ble etter Håkon Meyers framstilling planlagt sammen med det tyske sikkerhetspolitiske politiske avdeling. Under alle de diskusjoner en hadde med Håkon Meyer våren og sommeren 1940 var det en berettiget frykt for at Meyer

drev denne landsforræderske trafikk. Noe bevis for dette hadde en dog ikke, før de konferanser med Nic. Næss, Aase, Berg, Volan og Hansteen som Håkon Meyer sikter til i sin framstilling, fant sted. Meyer meddelte da at «utvalget hadde hatt konferanse med Vidkun Quisling om regjeringsdannelse, og at det var utsikt for Landsorganisasjonen til å få minst 2 representanter i den regjering som Quisling kom til å danne. Forutsetningen måtte da være at L.O. støttet Nasjonal Samling i regjeringsdannelsen».

Gruppens forslag ble avvist.

De som var til stede i konferansen med Volan og Hansteen var Håkon Meyer, Halvard Olsen, Erling Olsen, Jens Tangen og Martin Brendberg. Det var Håkon Meyer og Halvard Olsen som framla gruppens syn på spørsmålet, og det var disse to som sammen med Erling Olsen hadde hatt konferanse med Quisling på kafe «Engebretth».

Meyer sier også i sin framstilling at Halvard Olsen allerede umiddelbart etter 9. april kom i forbindelse med N.S. Han har også stått i forbindelse med tyskerne. Den 20. juni oversendte Halvard Olsen følgende avskrift av skriv han hadde mottatt fra tyskerne. Brevet lyder i oversettelse:

«Victoria Terrasse 7, Oslo.

Høystærede hr. Olsen.

De vil fra arkitekt Iversen fra tidligere være kjent med at jeg ønsker å konferere med Dem om de forskjelligste spørsmål. Jeg ber Dem meddele meg når og hvor De er beredt til å motta meg og om De ønsker en tolk.

Særlige enkeltheter på mitt interesseområde skal jeg opplyse Dem om muntlig.

Ærbødigst

Kurt Bederke.»

Samtidig oversendte Halvard Olsen følgende resymé forfattet av Gerhard Iversen fra en konferanse som var holdt med tyskerne den 12. juni:

«De vesentlige punkter i en samtale mellom d.herrer Dass-bech, Bederke, Halvard Olsen, Harsem og Gerhard Iversen.

*

Herr Bederke spurte om å få et overblikk over H. Olsens oppfatning av den aktuelle situasjon og stemningen blant arbeiderne.

H. Olsen svarte at stemningen var meget dårlig og fiendtlig overfor tyskerne på grunn av den alminnelige tro at det var tvskerne som hadde framtvinget en senkning av lønningene.

Ha fortalte videre at en deputasjon fra arbeiderne hadde vært hos Administrasjonsrådets representanter og der av Einar Sunde fått bekreftelse på at det var etter påtrykk fra tyskerne at lønningene var senket.

Herr Bederke spurte om herr Olsen mente at det var for å skape dårlig forhold til de tyske myndigheter at Administrasjonsrådets representant Einar Sunde hadde gitt denne opplysning.

Herr Olsen mente at virkningen i hvert fall var slik, om dette var hensikten, ville han ikke uttale.

Herr Bederke spurte om hvorvidt herr Olsen anså de nærværende lønnsforhold usunne og hvorvidt en regulering var ønskelig.

Herr Olsen svarte at de nåværende lønnsforhold er fastsatt i tariffen og at det er stridende mot arbeidstvistloven å foreta noen forandring i tariffperioden. Da Administrasjonsrådet senket lønningene med 12 øre pr. time opplyste rådets representanter at dette skjedde etter krav fra tyskerne, som hadde satt arbeidstvistloven ut av kraft.

Angående en lønnsregulering mente herr Olsen at denne kunne være berettiget for bygningsindustriens akkordsatser, som var fastsatt ut fra den forutsetning at bygningsindustrien er (var) et sesongarbeid, men etter hvert er blitt til kontinuerlig arbeid, (dette må da være på bakgrunn av de opplysninger som var kommet til tyskerne om at bygningsarbeiderne tjente kr. 5.— pr. time, var holdbar).

Herr Bederke opplyste at hans oppgave var å samle faktiske opplysninger for objektivt å kunne bedømme situasjonen og de personer som eventuelt kunne komme på tale som representanter for hele den norske befolkning og ikke bare grupper med spesialinteresser.

Herr Dassbech understreket at de tyske myndigheter ikke på noen måte ønsket å blande seg inn i norske innenrikspolitiske forhold, men utelukkende var interessert i at ro og orden ble opprettholdt og at denne oppgave var enklest å løse i samarbeid med en norsk regjering, som hadde folkets tillit og kan støtte seg på et reelt flertall i folket.

Herr Dassbech spurte til slutt om herr Olsens mening hvorvidt det var mulig å få i stand en sådan regjeringsdannelse og dennes eventuelle grunnlag.

Herr Olsen svarte at han mente det var mulig å danne en slik regjering, ikke basert på de før krigen eksisterende politiske organisasjoner, men på forskjellige faglige sammenslutninger med (hittil) økonomisk karakter, arbeidernes, fiskernes, bøndernes, handelens o. l.

Herr Olsen anså imidlertid tidspunktet uheldig på grunn av den utbredte tro at tyskerne har framtvinget lønnsreduksjonen samtidig som de har hindret enhver reduksjon av husleiene. Så lenge denne oppfatning er rådende innenfor arbeiderne vil man neppe kunne gjøre regning med organisasjonenes medvirkning til en regjeringsutdannelse. Det ble så talt om på hvilken måte det ville være hensiktsmessig å gi arbeiderne beskjed om den faktiske sammenheng med lønningene og husleien — konfrontasjon med ryktets opphavsmann.

Herr Dassbech spurte om herr Olsen hadde tenkt seg bestemte personer, som det kunne bli tale om i en eventuell regjering, idet herr Harsem under samtalen antydte biskop Berggrav, Paul Frank, Hiort og Quisling som mulige personer.

Herr Olsen svarte at personsspørsmålet måtte besvares av de forskjellige organisasjoner, idet disse selv måtte utpeke de folk som kunne komme på tale.

På herr Dassbech's spørsmål om Hiort ville ansees mer gunstig av arbeiderne enn Quisling, svarte herr Olsen: Nei.

Herr Dassbech gjorde til slutt oppmerksom på at det var ønskelig å bringe en ordning hurtigst mulig, idet man må betrakte Administrasjonsrådet som en overgangsperiode og herr Olsen ble oppfordret til å drøfte disse spørsmål med ledende personer for arbeidernes organisasjoner.»

Konferansen mellom gruppens ledelse og Volan og Hansteen fant sted lørdag den 17. aug. Allerede mandag den 19. aug. ble Volan og Hansteen innkalt til Sikkerhetspolitiet for å stå til rette for sine uttalelser under møtet. Først etter dette ble en klar over at det besto en intim forbindelse mellom gruppens ledelse og Gestapo. En var også klar over at det var Håkon Meyer som formidlet denne forbindelse.

Den 18. aug. holdt gruppen et møte i Bygningsarbeidernes hus. Umiddelbart etter dette møte ble det sendt ut følgende rundskriv til fagforeningen i Oslo og Akershus:

«Denne utgreiing sendes foreningene for å gjøre klart hva som ligger bak rundskriv nr. 38 fra Arbeidernes faglige Landsorganisasjon og det sirkulærskriv som Oslo og Akershus faglige Samorganisasjon har sendt ut.

Viljen til å bygge ut og styrke arbeidsfolkets yrkesorganisasjoner til en makt som kunne øve innflytelse på et nytt norsk riksstyre under vilkåra som de er i dag har skapt en reising innen fagorganisasjonen. De første uttrykkene fikk denne viljen i vedtaket fra Norsk Bygningsarbeiderforbunds styre 18. juni 1940:

«Landsorganisasjonen må sørge for at arbeiderne får en avgjørende innflytelse på landets statsstyre. De representanter

som utpekes fra arbeiderorganisasjonene til landets statsstyre må være positivt innstilt for i samarbeid med arbeidernes organisasjoner å vareta arbeidernes og folkets interesser.»

En rekke organisasjoner sluttet seg til denne oppfatningen i de samme dagene. Men det første mer utførlige uttrykk fikk tanken i vedtaket fra den store konferansen som ble holdt i Bergen søndag 21. juli og som lød slik:

For Folkefridom og Velferd.

For samling av arbeidarar, fiskarar og åndsarbeidarar.

Norske kvinner og menn. Arbeidsfolk i by og bygd.

I dag sundag den 21. juli 1940 har det i Bergen vore halde eit møte av arbeidarar, bønder, fiskarar, funksjonærar, intellektuelle og andre for å dryfta den stoda arbeidsfolket i landet er komne i etter at stormaktskrigen vart førd over på norsk jord. Samla har me frå ymse lag av folket, skilt i faglege og politiske serlag, men likevel bundne saman i kjærleik til landet vårt, tala ope ut til kvarandra om kva me burde gjera i den stoda me no er komne opp i.

Ein tanke har bunde oss saman, ein vilje har me alle hatt: landet vårt må atter verta fritt, utan fridom er livet ikkje verd å leva. Til strid mot dei myrkemaktene som vil knusa det nasjonale sjølstende vårt, som vil binda folket i slavekår, og ryddja ut dei rettar som me gjennom mange tunge strider, hadde nådd fram til. Til strid mot dei som vil gjera livsvilkåra vanskelegare for oss, fordi dei sjølv vil ha det betre enn det ærlege arbeidet deira gjev dei rett til. Tru oss: Grunntonen på dette møte var den djupe kjærleik til hus og heim, — det som samanlagt er fedrelandet. Hjelp til og gjer det fritt att. Kvar er dei no som i si tid tala store ord kvar 17. mai om fridom og fedreland. Ikkje frasene, ikkje pengeinteressene, ikkje den dyriske sjåvismen som driv menneskja i døden mot kvarandra, samla oss til dette møtet, men samkjensla med alle som lid og lever, arbeidar og voner på ei betre framtid.

På dette møtet vart me samde om å ropa til alle arbeidsfolk, fyrst og framst på Vestlandet, men også vidare so langt de kan høyra oss, at de slå dykk saman, ta striden opp for å betra dei livskår de lever under, lyfta dykk sjølv og dermed landet, fram til fridom og betre kår. I dag må partigjerdene falla. Burt med skilje millom land og by. Arbeidaren, fiskaren, bonden, åndsarbeidaren, må sida om sida marsjera saman, og vera budd til å setja livet inn for å verja folkefridomen, våre politiske og sosiale rettar, organisasjonsfridomen og levestandarden vår. Me må rettvist skifta det me har, og byrdene må herast av dei som har evne til det: rei rike.

Dei som gjekk i brodden og skapte arbeiderrørsla her i

landet, visste kva dei ville, og heiste stridsfana for oss. All frisk, radikal og positiv arbeidarreising som ikkje vart førd på avvegar, korruppert og øydelagd av samarbeidet med det kapitalistiske borgarskapet, samla seg under sosialismen. Berre sosialismen kan skaffe verda fred og fridom, berre den kan avskaffa klassestriden fordi den avskaffar årsakene til den: klasseskiljet i samfunnet. Berre den kan skapa fyresetnadene for ekte samfunnssolidaritet og brorskap mellom folka.

Fagorganiserte arbeidarar. Medlemmer av Det norske Arbeidarparti og Norges Kommunistiske parti. De utan parti. Landet ventar på dykk. Arbeidarklassen i land og by er det fjell Noregs framtid må byggjast på. Rekk kvarandre hendene i samarbeid for å løysa dei brennande spørsmål, dei livsviktige krav, i tillit til den revolusjonære sosialisme og arbeiderklassen i andre land. Finn grunnlaget for samarbeidet. Sett alle krefter inn i samband med bonde- og fiskarorganisasjonane so samarbeidet av heile det arbeidande folk kann verta breidast mogeleg. Bonde og fiskar. Slå dykk saman i organisasjonane dykkar. Skap liv i faglaga dykkar, og vik ikkje tilbake for å gå ut i strid for å vareta interessene dykkar. Søk samarbeid med arbeidsfolk i byane — industriarbeidarane — og organisasjonene deira.

Arbeidsfolk i by og bygd har alltid hatt sams interesser, men aldri har dei høyrte saman slik som no.

Leve ein sterk og ubryteleg front av heile det arbeidande folk.

Leve eit fritt, sterkt og lukkeleg Noreg, vårt eige land som tilhøvrer dei som arbeider her, byggjar det og bur her.

Leve den internasjonale solidaritet mellom arbeidsfolket i alle land.

Ned med den imperialistiske krig.

Leve freden.

Flere organisasjoner sluttet seg til den samme tankegangen, bl. a. Vestfold faglige Samorganisasjon.* Imidlertid viste det seg at Landsorganisasjonens ledelse ikke betraktet denne reisinga som en styrke for organisasjonen, men tvert om som uttrykk for fraksjonsdannelse og personlig eventyrlyst. Og for så vidt som Landsorganisasjonens ledelse i rundskriv nr. 38 har søkt å ramme hva den endog har kalt «indre fiender» i organisasjonen, har den ment de som på en fast felles front gikk inn for at organisasjonen skulle vise slik maktvilje.

Det var rundskriv nr. 38 fra Landsorganisasjonen som dan-

*) Samorganisasjonen sendte L.O. protest mot å bli tatt til inntekt for opposisjonen.

net grunnlaget for den resolusjon, som fellesmøtet av representantskapet for samorganisasjonen i Oslo og Akershus og fagforeningsstyrene fikk seg forelagt 14. august. På dette møte la 15 medlemmer av representantskapet fram et motforslag, som lød slik:

- «1. Fellesmøtet av representantskapet for samorganisasjonen og fagforeningsstyrene i Oslo og Aker finner sted i en tid da vårt folks skjebne er uviss, og da ingen vet hvem som skal få styremakta i landet. I denne tia vil fellesmøtet framfor alt streke under, at fagorganisasjonen som det sentrale uttrykk for arbeidsfolket i Norge, har den store og aktuelle oppgaven å samle arbeidsfolket til en makt, som med flertallets rett krever bestemmende innflytelse på statsstyret i vårt land. Alle skritt som fagorganisasjonen tar i denne tia må være bestemt av at fagorganisasjonen er rede til å ta på seg det ansvar som følger med å representere arbeidsfolket i Norge i et kommende riksstyre og fagorganisasjonen må tre fram med det krav på makt, som arbeidsfolkets store flertall representerer. Ut fra den betraktning at denne store oppgaven må løses til arbeidsfolkets fordel går fellesmøtet ut fra at fagorganisasjonen tar de skritt som er nødvendige for å etablere et fast samarbeid med de yrkesorganisasjonene som representerer andre lag av det arbeidende folk, framfor alt bønder, småbrukere, fiskere — for å sveise sammen et flertall av folket i Norge og for å løse de brennende sosiale og nasjonale oppgaver som ligger fore. Landet vårt må ut av uvissa, det må fram til ordnede forhold på ny, og det er fagorganisasjonen som må bli den naturlige fører for den reising av arbeidsfolket som leder dette fram til riksstyret.
2. Fellesmøtet gir i denne forbindelse sin fulle tilslutning til de vedtak som ble gjort på Landsorganisasjonens representantskaps møte 24. juni 1940. Det slutter opp om de positive arbeidsoppgavene som der ble stilt opp.

Hele arbeiderørsla må samle seg og aktivt settes inn for de oppgavene Landsorganisasjonen stilte opp i sitt vedtak av 24. juni. På dette grunnlaget må det bli skapt en ubrytelig solidaritet som omfatter hele arbeiderørsla. En slik solidaritet innebærer den største garanti for at arbeiderklassen formår å forsvare sin levestandard, holde fast ved sine opparbeidede rettigheter og sine sosiale goder. Bare gjennom en slik solidaritet vil fagorganisasjonen kunne bevare sitt sjølstende og forsvare arbeiderklassens interesser.

Ut fra denne betraktning gir fellesmøtet sin fulle tilslutning til det skritt Landsorganisasjonens sekretariat og forbundene har tatt for å få tilbake dyrtidstillegget. Det slutter seg til den oppfatning at forutsetningene for nedslaget i lønningene ikke er oppfylt. Som uttrykk for hele arbeiderklassen i Oslo og Aker lover det sin fulle støtte til de videre skritt som Landsorganisasjonens ledelse tar til forsvar for vår levestandard og våre sosiale og politiske rettigheter.

3. Møtet beklager at Landsorganisasjonens sekretariat i rundskriv nr. 38 av 25. juli 1940 har antydnet muligheten av at indre fiender innen fagorganisasjonen kan ha medvirket til å kalle fram de inngrep overfor organisasjonen som er gjort. Uansett de politiske oppfatninger som finnes innen fagorganisasjonen og det forhold at aktive krefter i denne tia har gått inn for positive forslag for kritikk som ikke alltid er falt sammen med oppfatningene i de ledende instanser, gir møtet uttrykk for, at det i dag ikke består noen indre fiender innen fagorganisasjonen, som formår å skade eller hindre en samling av alle krefter om en klar og positiv arbeidslinje. Vi er overbevist om at de som arbeider for fagorganisasjonens positive innsats i denne tia, handler ut fra ærlig vilje til å fremme organisasjonens og arbeidsfolkets sak i vårt land.

Fellesmøtet retter en appell til alle fagorganiserte arbeidere i Oslo og Akershus: i dag mer enn noensinne: slutt opp om fagorganisasjonen. Enhet i rekkene. Samling omkring de krav Landsorganisasjonen har formulert. En felles front for hele det arbeidende folk i landet vårt. Opprettelsen av et nytt riksstyre hvor et samlet arbeidsfolk får avgjørende innflytelse.»

I ordsiftet ble det tatt opp forslag om å la hele den indre strid falle, for at alle krefter kunne samles om de positive arbeidslinjer som punkt 1 og 2 i forslaget ga uttrykk for. Dette ble avvist. Og Landsorganisasjonens formann tok avstand fra den aktive linje som forslaget trakk opp. — Dette forslag samlet 77 stemmer. Den første forening som i dagene etterpå sluttet seg til forslaget var Murerarbeidernes forening i Oslo med 70 mot 17 stemmer.

Straks etter at dette møte hadde vært holdt ble en rekke av organisasjonens medlemmer som hadde gått inn for disse synsmåtene gjenstand for inngrep fra myndighetenes side. Det er beklagelig at samorganisasjonens ledelse fant det påkrevd å sende ut fordømmelse over aktive medlemmer i organisasjo-

nene nettopp i det øyeblikk de samme medlemmene ble rammet av myndighetenes inngrep.

Disse forhold gjorde det dobbelt påkrevd å gi uttrykk for at den viljen til nyreiseing og innflytelse over styret i landet som her var kommet fram, ikke var stanset med disse inngrep. Søndag 18. august ble det i Bygningsarbeidernes hus i Oslo holdt en konferanse av 85 tillitsmenn innen organisasjonene i Oslo og Akershus. Denne konferanse ble ledet av Norsk Bygningsarbeiderforbunds formann, Jens Tangen, og det innledende foredrag ble holdt av den tidligere formann i Arbeidernes faglige Landsorganisasjon, Halvard Olsen. Etter et utførlig ordskifte hvor det så langt råd var ble gjort rede for de forhold som nå er til stede i landet, sluttet møtet seg enstemmig til følgende henvendelse til sekretariatet for Arbeidernes faglige Landsorganisasjon:

• *Den politiske situasjon.*

Den europeiske krig som Norge ble trukket inn i etter 9. april er endt med Tysklands seier på det europeiske kontinent. To måneder er gått siden krigen i Norge endte med nederlag og de allierte troppers flukt fra landet.

Alt den gang var spørsmålet om en nyordning i landet aktuelt. — Siden har sammenbruddet i Nederland, Belgia og Frankrike og omstillingen på Balkan endret stillingen over store deler av Europa. Samtidig er den norske regjering og konge uten enhver mulighet for å styre landet her.

Regjeringsspørsmålet i Norge står ennå åpent. Møtet slutter seg til den oppfatning at arbeiderrørsla framfor noen har hatt og har plikt til å samle arbeidsfolkets krefter og forene organisasjonene for at arbeidsfolket innen alle yrker kan skape en felles front, som får så sterk innflytelse som mulig på et nytt norsk riksstyre. Møtet gir uttrykk for den oppfatning at de betingelsene som de politiske partiene og Arbeidernes faglige Landsorganisasjon godtok 17. juni som forutsetning for et nytt norsk riksstyre, framleis må godtas, slik at et nytt styre i landet kan bli skapt på det grunnlag som da ble lagt til rette. (Stortingsmøte med de nødvendige vedtak.)

Møtet tar avstand fra dem som ønsker å hindre eller trekke ut tidspunktet for en ny-ordning i landet. Det tar avstand fra dem som ved en passiv holdning unnlater å bidra til den utbygging av arbeidsfolkets fellesfront, som er en nødvendig forutsetning for at arbeidsfolket får høve til å øve størst mulig innflytelse på sammensettingen av et nytt norsk styre. Det gir uttrykk for at et slikt riksstyre i Norge bare kan bli skapt

ved et samarbeid mellom de organisasjonene som har viljen til i dag å medvirke til en løsning på de nye kjensgjerningenes grunn. Den første oppgaven for et nytt riksstyre må være å ta opp fredsforhandlinger med Tyskland.

Møtet slutter seg til den oppfatning som ble hevdet av mindretallet på det faglige møte i Oslo 15. august og ser det som en akuell og sentral oppgave med alle krefter å virke med til at fagorganisasjonen stiller seg på dette standpunkt. Bare da kan fagorganisasjonen gjøre sitt til at det blir norsk riksstyre i Norge, slik at landet ikke på ubestemt tid må stå under fremmedstyre. Og bare på dette vis kan fagorganisasjonen gjøre sitt til at arbeidsfolket i Norge får den innflytelse som tilkommer det arbeidende flertall.

Møtet nevner opp et utvalg på 3 medlemmer, hvis oppgave det er om mulig å forberede en praktisk løsning av dette spørsmål.

Den organisasjonsmessige situasjon.

Møtet streker under at den første betingelse for at de yrkesorganisasjonene som representerer arbeidsfolket i Norge skal ta del i et nytt riksstyre er, at det blir lagt fast på forhånd hvilke betingelser arbeidsfolkets organisasjoner kan få i framtida. Det må være en forutsetning at det regjeringsdepartement som får med de organisasjonsspørsmålene å gjøre blir styrt av en mann som arbeiderørsla betrakter som sin tillitsmann.

Møtet slutter seg til den oppfatning at Arbeidernes faglige Landsorganisasjon straks tar opp forbindelsen med andre yrkesorganisasjoner som representerer arbeidsfolket, — i første rekke med Norsk Bonde- og Småbrukarlag og Norges fiskarlag — for å skape en bredest mulig front av arbeidsfolket i landet.

Den oppgaven å ta vare om arbeiderfolkets interesser under den krisen landet nå gjennomlever, kan bare bli løst når arbeidsfolkets organisasjoner tar klar front mot all den reaksjon som truer med å kaste byrdene av krigen og gjenreisninga over på arbeidsfolket. Den første og vesentligste oppgaven for organisasjonene er å bevare sitt sjølstende og sin handlefrihet, slik at de kan gjøre en innsats i det bygningsarbeid som nå forestår i landet. Men en slik oppgave kan en bare løse når alle krefter blir sveiset sammen til en blokk, til en felles front.

Idet vi sender organisasjonene denne utgreiinga ønsker vi å streke under at vi kjenner ingen «grupper og fraksjoner» innen fagorganisasjonen, ingen «indre fiender». Vi står sammen på en felles front innen organisasjonen med vilje til å sette alle krefter inn for en utbygging og befesting av Lands-

organisasjonen. Vi har ingenting å skjule. Vi ønsker ingenting heller enn å legge våre vedtak fram for organisasjonene. Men vi ønsker også under de uhyre vanskelige tilhøve i landet nå, at alle opplysninger skal bli lagt fram og at alle medlemmer må få høve til å tenke over, om vi ennå kan bidra til at landet får norsk styre og arbeidsfolket få innflytelse i et slikt styre i landet. Det oppdrag som tillitsmannsmøtet søndag ga tremannsutvalget var nettopp, så langt råd var, å bringe disse ting på det rene, idet utvalget fikk mandat til å ta opp forhandlinger til alle sider. Dette utvalg består av: Formannen i Oslo Arbeidsnemnd Halvard Olsen, sekretær i Norsk kommuneforbunds stedsstyre for Oslo Erling Olsen og sekretær Håkon Meyer. Vi retter den oppfordring til alle fagforeningene i Oslo og Akershus, at denne utgreiinga må bli lagt fram for foreningene sammen med rundskriv nr. 38 fra Landsorganisasjonen og sirkulærskrivet fra Oslo og Akershus faglige Samorganisasjon og at det må bli gitt medlemmene høve til å ta stilling til mindretallets forslag på fellesmøtet.»

Oslo, august 1940.

I ARBEIDSUTVALGET

Jens Tangen, formann.

Formann i Norsk Bygningsarbeiderforbund.

Martin Brendberg.

Oslo Sten- Jern- og Cementarbeiderforening.

Adelsten Haugen.

Form. i Murernes Union.

Albert Johannessen.

Forr.fører for Bilarb.forening.

Håkon Meyer.

Erling Olsen.

Sekretær i Norsk Kommuneforb.,
Oslo stedsstyre.

Halvard Olsen.

Formann i Oslo Arb.nemnd.

Peder Vestad.

Sekretær i Norsk Skog- og
Landarb.frbund.

Det foreligger en fortegnelse over 82 deltakere i 85-mannskomiteen.

1. Edvin Rasmussen.
2. Johan Fjeld.
3. Oscar Hansen.
4. Arne Stensrud.
5. Henry Kind.
6. Ove Hansen.
7. Oluf Wik.

8. Alfons Sunde.
9. Fredrik Andersen.
10. Arthur Pedersen.
11. Aksel Olsen.
12. Birger Aamodt.
13. Jens Hagen.
14. Erik Hegård.

15. Konrad Kristiansen.	49. Ambjørge Braathen.
16. Albert Johannessen.	50. Arthur Arnesen.
17. Adelstein Haugen.	51. Einar Aamodt.
18. Johan Strøm.	52. Magnus Kirkeby.
19. Thorleif Andresen.	53. Henriette Danielsen. ✓
20. Håkon Meyer.	54. Martin Bolin.
21. Iver Pettersen.	55. Jul Kvale.
22. Birkenes.	56. Gunnar Lund.
23. Hagen Holmberg.	57. H. Armand Stang.
24. A. Hansen.	58. Erling Olsen.
25. Ørnulf Eegge.	59. Harald Sørensen.
26. Edvard Bull.	60. Kåre Nilsen.
27. Kristian Kruse.	61. Reinholdt Stallerud.
28. Kristian Erlandsen.	62. Magnus Andersen.
29. Kjell Kaiborg.	63. Henry Nyquist.
30. Åsmund Bruønnum.	64. Halvor Sørum.
31. Gerd Stensrud.	65. Nils Bunæs.
32. Ivar Hannestad.	66. Einar Smidt.
33. Andreas Cappelen.	67. Martin Brendberg.
34. Einar Olsen. ✓	68. Jens Tangen.
35. Sverre Kristoffersen.	69. Arthur Samsing.
36. Harald Ruud.	70. Johan Ring.
37. T. Nygård.	71. Halvdan Olsen.
38. Trygve Hansen.	72. Mogens Kielland.
39. Arman Engeset.	73. Kasper Dahl.
40. Martinus Stenersen.	74. Aksel Wold.
41. S. A. Danielsen.	75. Halvard Olsen.
42. Dagmar Eilert.	76. Ferdinand Larsen.
43. Torkild Jacobsen.	77. Kåre Rein.
44. Olaf Solberg.	78. Kjell Ottesen.
45. Hans Kappelen.	79. Georg Kristiansen.
46. Victor Jensen.	80. Karin Eidsvold.
47. Alvilde Sæther.	81. Bjørn Eidsvold.
48. Erling Sørensen.	82. Aksel Engelsgård.

I hvilken utstrekning disse har vært aktive deltakere i gruppen eller om de møtte rent tilfeldig, slik som forholdet var med Peder Vestad, vet vi ikke. Vi tror imidlertid dette er tilfelle med en rekke av dem som er oppført på listen.

Det ligger utenfor enhver tvil at gruppens arbeid førte til at tyskerne forlangte Administrasjonsrådet erstattet med en regjering. Det er også spørsmål om ikke gruppen i samarbeid med sikkerhetspolitiet har planlagt innkallelsen av Stortinget med sikte på å få Kongen og Regjeringen avsatt, for derved å legge grunnlag for en ny «konstitusjon». Gruppens leder har uten tvil

framstilt forholdet slik overfor sikkerhetspolitiet at det ingen fare var ved å la Nasjonal Samling overta regjeringsmakten, og at gruppen var villig til å overta ledelsen av fagorganisasjonen.

Volan og Næss ble avsatt av Gestapo den 28. september 1940. Jens Tangen tiltrådte samme dag som Landsorganisasjonens formann. — Innsatt av Gestapo.

Volan var ved avsettelsen på reise i Nord-Norge som medlem av komiteen for å se ut beliggenhet til det påtenkte jernverk. Han mottok i Bodø telegram fra L.O. om at han øyeblikkelig måtte komme til Oslo. Han avbrøt sin reise og kom til Oslo mandag den 30. september. Han fikk først da vite at han var avsatt, og at Jens Tangen var innsatt som ny formann i L.O.

